

PAPA'S AAN HET WOORD

**KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR DE ERVARINGEN VAN HET
VADERSCHAP BIJ KINDEREN MET EEN AANGEBOREN
BEPERKING**

Aantal woorden: 24 254

Jana Rigolle

01300404

Promotor: Prof. dr. Geert Van Hove

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting Pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting Orthopedagogiek

Academiejaar: 2017 – 2018

Abstract

Probleemstelling: Het vaderperspectief op opvoeding en ontwikkeling van kinderen met een beperking is een onderbelicht onderzoeksthema. In de literatuur speelden vaders lange tijd slechts een marginale rol. In dit onderzoek wordt een stem gegeven aan én geluisterd naar papa's die instaan voor de opvoeding van een zoon of dochter met een aangeboren beperking.

Methode: Als onderzoeksmethode wordt gebruik gemaakt van interpretatief fenomenologisch onderzoek. Data wordt verzameld aan de hand van semigestructureerde interviews met 35 participanten. Via een thematische analyse worden thema's geselecteerd en vervolgens besproken aan de hand van citaten.

Resultaten: Papa's geven aan een proces te hebben doorgemaakt/door te maken wat betreft hun vaderschap. Vervolgens worden vijf 'rollen' die vaders zich vaak lijken toe te schrijven, besproken. De vader-kind relatie is geen geïsoleerd gegeven. Papa's verwijzen hierbij vaak naar hun gezinsdynamiek. Vaderschap van een kind met een beperking is volgens de meeste papa's gelijkaardig aan 'gewoon vaderschap', maar toch een beetje anders. De beperking brengt enerzijds moeilijkheden met zich mee, anderzijds benoemen vaders steunbronnen. Opvoeding vindt plaats in een bepaalde context. Zo is de ruimere maatschappij een actor die het vaderschap van een kind met een beperking mee vorm geeft.

Discussie: De resultaten van het onderzoek kunnen in verband gebracht worden met eerder onderzoek. De link wordt gelegd met het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner (1979) en het Balans model van Bakker en Bakker (1998). Dit onderzoek is een stap in de richting naar het belichten van het vaderperspectief in wetenschappelijk onderzoek.

Sleutelwoorden: Vaderschap, Kinderen met een beperking, Beleving, Disability Studies

Dankwoord

Met deze masterproef rond ik mijn vijfjarige studie in de Orthopedagogiek af. Zoals de traditie het voorschrijft, maar vooral omdat ik oprecht dankbaar ben, volgen eerst enkel woorden van erkentenis.

Bedankt aan...

Alle papa's die bereid waren hun verhaal met ons te delen. Zonder jullie wil zou het voor ons onmogelijk geweest zijn om dit onderzoek te voeren.

Onze promotor Prof. Dr. Geert Van Hove. Naast het doorspelen van heel wat belangrijke informatie zorgde u er met uw aanstekelijk enthousiasme voor dat we net dat tikkeltje meer energie kregen om deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Kirby, mijn masterproef-partner in crime, omdat ik er van overtuigd ben dat één plus één in ons geval drie was. We zaten genoeg op dezelfde lijn om naar hetzelfde doel toe te werken, maar verschilden voldoende om elkaar aan te vullen. Met de nodige liters koffie vormden we samen een sterk team!

Akabe Funk, de jeugdbeweging waar ik reeds vier jaar trotse scoutsleidster ben. Funk-namiddagen zijn de beste ontspanning die er is!

Mijn lieve vrienden, dankjewel voor de ontspannende momenten en deugddoende woorden wanneer het even niet wilde vlotten. Dit zowel doorheen de opleiding als tijdens het schrijven van deze masterproef.

Mijn zus, om er altijd voor mij te zijn, ook al had je zelf een masterproef te schrijven. Mijn ouders, om mij de kans te geven deze opleiding te volgen én mij hierin voor de volle 100% te ondersteunen. Jullie zijn altijd steevast in mij blijven geloven, waarvoor een dikke merci!

Bedankt!

Voor de bibliografische verwijzingen werd gebruik gemaakt van de richtlijnen van de zesde versie van de American Psychological Association (APA 6.0).

Inhoudsopgave

INLEIDING	1
HOOFDSTUK I: SITUERING ONDERZOEK	3
1. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	3
2. ONDERZOEKSCONTEXT	5
HOOFDSTUK II: LITERAATUURSTUDIE.....	6
1. VADERSCHAP DOORHEEN DE TIJD	6
1.1 <i>Het traditionele vaderschapsmodel</i>	6
1.2 <i>Een nieuw model voor vaderschap</i>	7
1.3 <i>De nieuwe vader?</i>	9
1.4 <i>Veranderd vaderschap</i>	10
2. OUDERBELEID IN BELGIË	11
3. GEZINSDYNAMIEKEN	12
3.1 <i>De meerwaarde van vaders</i>	13
3.2 <i>De komst van een kind met een beperking in het gezin</i>	14
HOOFDSTUK III: METHODOLOGIE	17
1. KWALITATIEF ONDERZOEK	17
1.1 <i>Interpretative Phenomenological Analysis</i>	17
2. ONDERZOEKSOPZET	18
2.1 <i>Participantenwerving</i>	18
2.2 <i>Dataverzameling</i>	18
2.3 <i>Analyse</i>	19
3. METHODOLOGISCHE KWALITEIT	20
3.1 <i>Betrouwbaarheid</i>	20
3.2 <i>Validiteit</i>	21
4. VOORSTELLEN VAN DE PARTICIPANTEN.....	21
4.1 <i>Kenmerken van de vader</i>	21
4.1.1 <i>Leeftijd</i>	22
4.1.2 <i>Woonplaats</i>	22
4.1.3 <i>Arbeidssituatie</i>	23
4.2 <i>Kenmerken van het kind met de beperking</i>	23
4.2.1 <i>Leeftijd kind</i>	23
4.2.2 <i>Aard beperking</i>	24
4.2.3 <i>Onderwijssituatie</i>	24
HOOFDSTUK IV: RESULTATEN	26
1. PROCES	26
1.1 <i>Eigen oorspronkelijk beeld</i>	27
1.2 <i>De weg naar diagnose</i>	28
1.3 <i>Mijn kind heeft een beperking, wat nu?</i>	30
1.4 <i>Wordt vervolgd</i>	33
2. ROLLEN PAPA'S	34
2.1 <i>Strijdvaardig vaderschap</i>	34
2.2 <i>(Be)zorg(en)d vaderschap</i>	35
2.3 <i>Betrokken vaderschap</i>	36
2.4 <i>Meervoudig vaderschap</i>	37
2.5 <i>Professioneel vaderschap</i>	38

2.5.1	Papa als hulpverlener	38
2.5.2	Papa als ontwerper	39
2.5.3	Papa als ervaringsdeskundige	40
3.	GEZINSDYNAMIEKEN	40
3.1	<i>Impact op de ouders</i>	41
3.1.1	Ouderrelatie	41
3.1.2	Sociaal leven en vrije tijd	42
3.2	<i>Impact op de brussen</i>	43
3.3	<i>Impact van kinderrij</i>	44
4.	(BUITEN)GEWOON VADERSCHAP?.....	45
4.1	<i>De nieuwe vader 2.0</i>	45
4.2	<i>Wie ben ik als papa?</i>	47
4.3	<i>Confrontatie met de beperking</i>	48
4.4	<i>Geïnspireerd vaderschap</i>	48
4.5	<i>Anders in het leven staan</i>	49
5.	IN STRIJD MET DE MAATSCHAPPIJ	50
5.1	<i>Beeldvorming</i>	50
5.1.1	Blikken	50
5.1.2	Nu bij vroeger	51
5.1.3	Onbekend is onbemind.....	52
5.1.4	Drempels	53
5.2	<i>Inclusief onderwijs als doe-het-zelf-zaak</i>	54
HOOFDSTUK V: DISCUSSIE EN CONCLUSIE.....		57
1.	BESPREKING RESULTATEN	57
1.1	<i>Inleiding</i>	57
1.2	<i>Verklaring gebruikte concepten</i>	58
1.3	<i>Beleving vaderschap</i>	60
2.	RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK	67
3.	LIMITATIES ONDERZOEK	67
4.	SUGGESTIES VOLGEND ONDERZOEK	68
5.	CONCLUSIE.....	69
BIBLIOGRAFIE		71
BIJLAGEN		80
BIJLAGE 1: OVERZICHT TAAKVERDELING GEASSOCIEERDE MASTERPROEF.....		81
BIJLAGE 2: DE INTERVIEWLEIDRAAD		82
BIJLAGE 3: BRIEF IN FUNCTIE VAN HET VINDEN VAN PARTICIPANTEN.....		83
BIJLAGE 4: INFORMED CONSENT		84

Inleiding

Vaders zijn iets heel speciaals. Ik heb zelf een papa met wie het meestal klikt en soms wat minder. Maar zelfs al zit er wat rek op onze relatie, op momenten die er echt toe doen, vinden we elkaar. Twee weken geleden verloor ik een andere belangrijke vader voor mij: mijn grootvader. Opa verloor zijn oneerlijke strijd tegen kanker. Beide mannen vormden aldus een drijfmotor om dit thema uit te diepen.

Ook iets verder van huis, letterlijk, zie ik tweewekelijks heel wat vaders die zoon of dochterlief naar de scouts brengen. Voor meer dan een kort praatje is er meestal geen tijd. Wanneer er dan echt iets met de ouders besproken moet worden, merkte ik bij mezelf op dat ik intuïtief sneller op de mama dan op de papa zou afstappen.

Toen ik dit onderwerp tussen de lijst van andere onderzoeksvorstellen zag staan, heb ik eigenlijk niet getwijfeld. Ik wilde dieper graven naar de ervaringen van de papa's van de kinderen waar ik vol overgave tweewekelijks in de scouts en op zomerkampen activiteiten aan geef. Wat blijkt, achter deze fascinerend unieke kinderen, bevinden zich meestal even unieke, te bewonderen vaders.

Met dit onderzoek wilde ik stem geven en recht doen aan deze papa's, die naast of samen met hun partner instaan voor de opvoeding van hun kind.

Gedurende twee jaar tijd voerden Kirby Rosseel en ikzelf een onderzoek naar de beleving van het vaderschap bij een kind met een beperking. Dit onderzoek werd vormgegeven door middel van een geassocieerde masterproef, wat wil zeggen dat het door twee studenten, in dit geval Orthopedagogiek, gevoerd werd. Desalniettemin verdeelden we onderling een aantal taken en bepaalden we op voorhand wie de regie neemt over welke hoofdstukken. In bijlage 1 is een overzicht terug te vinden van deze taakverdeling.

Deze masterproef is onderverdeeld in vijf hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de probleemstelling en bijhorende onderzoeksvragen en -hypotheses waarop we met ons onderzoek een antwoord proberen te bieden. Daarnaast beschrijven we binnen welke context dit onderzoek gesitueerd kan worden. In hoofdstuk 2 wordt de literatuur uitgediept die reeds aanwezig is omtrent vaders en hun rol in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen. In

een eerste deel is er aandacht voor de evolutie van de vaderrol doorheen de geschiedenis en worden de bijhorende beleidsmaatregelen beschreven. In het tweede deel staan we stil bij de bestaande literatuur omtrent vaderschap bij kinderen met een beperking. Doorheen het derde hoofdstuk wordt beschreven hoe we te werk zijn gegaan bij het voeren van dit onderzoek. Hierbij schetsen we tevens een beeld van de vaders/gezinnen die meewerkten aan dit onderzoek. De analyse van onze resultaten is terug te vinden in hoofdstuk 4. Hierin komen verschillende thema's en subthema's aan bod die vervolgens gestaafd worden met citaten van de deelnemende vader. Tenslotte becommentarieert hoofdstuk 5 de gevonden resultaten en geeft de relevantie voor de praktijk, limitaties van deze studie en aanbevelingen voor verder onderzoek aan. In dit laatste hoofdstuk pogen we tenslotte een conclusie te formuleren omtrent de beleving van het vaderschap bij kinderen met een beperking.

Als laatste willen wij er zeker bij vermelden dat alle namen aanwezig in deze masterproef fictief zijn. Hiermee respecteren wij de privacy van de vaders en hun gezinnen. Daarnaast wijzen cursief gedrukte woorden erop dat wij de woordenschat van de vaders overnamen. Dit doen we om duidelijk te maken dat dit niet onze woordkeuze was.

HOOFDSTUK I: SITUERING ONDERZOEK

1. Probleemstelling en onderzoeksvragen

“Want ja, ik snap dat ergens wel éh, de mama’s worden altijd bevraagd. Maar die papa’s die worden precies altijd vergeten. Wij zijn er ook éh, wij zorgen ook voor de kinderen éh. Misschien op een andere manier, maar we zijn er ook wel voor hen éh. Dat wordt soms wel... Dus dat [dit onderzoek] vind ik wel tof. Vandaar dat ik ook gezegd heb van ‘ik wil daaraan meewerken’. Zodat het eens een andere stem is en ik vind dat daar ook wel naar geluisterd mag worden.” (Papa van Ava)

Tot de jaren tachtig van de vorige eeuw waren vaders zo goed als afwezig in onderzoek naar de opvoeding en de ontwikkeling van kinderen. Ook in literatuur inzake opvoeding en ouderschap bleef hun stem onderbelicht. Een groot deel van de kennis omtrent deze domeinen kwam uit artikelen en boeken waarin vaders een eerder marginale rol werd toebedeeld. Ze waren in dergelijke literatuur vaak niet meer dan een voetnoot. Dit had onder meer te maken met het feit dat veel onderzoek in gezinnen overdag plaats vond, terwijl de vaders op hun werk waren en hun rol als ‘kostwinner’ opnamen. De onderzoeksliteratuur had dus bijna altijd betrekking op studies die met moeders werden gevoerd. Desalniettemin werden resultaten en conclusies gegeneraliseerd naar ‘ouders’, zelfs wanneer geen enkele vader had deelgenomen aan het onderzoek (Tavecchio, 2015).

Ook Van Hove (2002) uit kritiek op dergelijk familieonderzoek omdat het de neiging heeft de visies van de moeders en vaders als één entiteit te beschouwen. Een mogelijke oorzaak volgens McLaughlin, Goodley, Clavering & Fisher (2008) is, dat men de leidende rol in de opvoeding van de kinderen nog steeds aan de moeder toeschrijft. In familieonderzoek is het namelijk de visie van de moeder die dominant aanwezig is. Analyse van ouderschapsmagazines toont echter wel aan dat deze lectuur zich tegenwoordig richt tot ouders in plaats van louter tot moeders. Toch zijn de moeders nog steeds meer vertegenwoordigd in dergelijke magazines (Wall & Arnold, 2007).

In de meeste gezinnen is de zorg voor kinderen tot op vandaag nog steeds onevenwichtig verdeeld. Moeders nemen hier vaak nog altijd een groter aandeel in op dan vaders (Craig & Mullan, 2011). Toch merken we hier een verandering op. De vader is de laatste decennia veel zichtbaarder geworden binnen het ouderschap, waarbij betrokken vaderschap misschien wel de norm geworden is (Dermott & Miller, 2015).

Hoewel er tot op vandaag nog steeds een tekort is aan het vaderperspectief binnen wetenschappelijk onderzoek, is het onderzoek naar de nieuwe, betrokken vader het laatste decennium enorm gestegen (Tavecchio & Bos, 2011). Doch is er over vaders van kinderen met een beperking amper internationaal onderzoek terug te vinden. Aan verschillende universiteiten werden reeds een aantal scripties geschreven omtrent dit thema, maar deze beperkten zich steeds tot één soort beperking, bijvoorbeeld kinderen met autismespectrumstoornis, of maakten gebruik van een relatief kleine steekproef van acht à tien deelnemende vaders (Berkelaar, 2018; Dauw, 2009; Van Den Broucke, 2005; Vandenheede, 2008).

Binnen deze masterproef is het de bedoeling een kwalitatief onderzoek uit te voeren naar de beleving van het vaderschap bij kinderen met een beperking. Omwille van het feit dat er nog maar weinig onderzoek is omtrent dit thema, kiezen we ervoor om geen criteria op te leggen qua ernst en aard van de beperking. Het doel van deze masterproef is om een breed beeld te scheppen betreffende de beleving van het vaderschap bij een diverse groep vaders en kinderen.

Om deze brede doelgroep toch iets te verfijnen, hanteren we twee criteria. Vanuit de literatuurstudie blijkt dat reeds behoorlijk wat onderzoek gevoerd werd naar de rol van vaders bij de opvoeding van jonge kinderen. Vandaar kiezen wij ervoor om enkel vaders te betrekken in ons onderzoek waarbij het kind met een beperking drie jaar of ouder is. Daarnaast leggen wij één criteria op met betrekking tot de aard van de beperking. In dit onderzoek worden enkel vaders van kinderen met een aangeboren beperking bevroegd, daar het emotionele verwerkingsproces volgens ons enorm verschilt ten opzichte van vaders die een kind hebben met een verworven beperking.

De probleemstelling van deze masterproef houdt bijgevolg in dat vaders van kinderen met een beperking te weinig gehoord worden in wetenschappelijk onderzoek. Een bijhorende doelstelling is dan ook 'het geven van een stem aan vaders'. We willen dat vaders hun verhaal kunnen vertellen en geven hen de mogelijkheid om dit te delen met ons en iedereen die deze masterproef leest. De centrale onderzoeksvraag die bij deze probleemstelling geformuleerd kan worden, is:

'Hoe beleven vaders het vaderschap bij een kind met een beperking?'

Hierbij verwachten wij als **eerste hypothese** dat vaders meer betrokken zijn bij de zorg voor een kind met een beperking. Het veranderd discours omtrent de nieuwe, meer betrokken vader zou in dit opzicht sterk aanwezig moeten zijn in deze gezinnen.

Een **tweede hypothese** die wij hierbij kunnen formuleren, is dat de komst van een kind met een beperking in het gezin een mogelijke risicofactor is voor een te hoge draaglast bij vaders, in vergelijking met hun draagkracht. We vermoeden dat het vaderschap van een kind met een beperking geen makkelijke opgave is. Hierdoor verwachten we geregeld drempels en moeilijkheden te horen die vaders doorheen de jaren ervaren.

Een **derde hypothese** die bij onze onderzoeksvraag hoort, is de verwachting dat de beleving van de papa's sterk afhankelijk is van demografische kenmerken, waaronder de aard van de beperking van zoon of dochter.

Om een antwoord te zoeken op onze onderzoeksvraag en bijhorende hypothesen, verdiepten wij ons eerst en vooral in de reeds bestaande literatuur. Dit bleek noodzakelijk te zijn om de rol en evolutie van het vaderschap beter te begrijpen. Vervolgens werd een kwalitatief onderzoek gevoerd, bestaande uit interviews met vaders van een kind met een beperking. Doorheen het onderzoek werd telkens opnieuw literatuur geraadpleegd. De verschillende stappen in ons onderzoekproces kunnen bijgevolg niet als lineair gezien worden.

2. Onderzoekscontext

De context waarin dit onderzoek vorm krijgt, wordt gekleurd door het opkomend paradigma van de disability studies. Binnen de Disability Studies aan de Universiteit Gent staan een aantal kaders centraal. Zo ligt het mensenrechtenkader aan de basis van de zoektocht naar sociale rechtvaardigheid. Waar het in eerste instantie om de kwaliteit van het bestaan van gemarginaliseerde mensen (bijvoorbeeld mensen met een beperking) betreft, kiezen wij ervoor naar vaders ván te gaan luisteren. Tot op zekere hoogte bekleden ook zij een marginale, in de zin van onderbelichte, positie in wetenschappelijk onderzoek. Zo stellen wij niet het perspectief van personen met een beperking centraal, maar wél de stem van de papa hierbij (Disability Studies Gent, z.d.).

Een ander maatschappelijk gegeven dat bijdraagt aan de realiteit waarin van de bevraagde papa's zich bevinden, is de beleidsaandacht voor inclusie in het geheel en inclusief onderwijs in het bijzonder. Het recentelijk goedgekeurde M-Decreet is een voorbeeld van hoe Vlaanderen wettelijk maakt van een invulling van inclusie (Gheysen, 2016).

HOOFDSTUK II: LITERATUURSTUDIE

1. Vaderschap doorheen de tijd

De rol en de functie van vaders is de dag van vandaag niet langer eenduidig te definiëren. Onder andere de emancipatie van de vrouw en de detraditionalisering van het gezin zorgen er mee voor dat het begrip vaderschap ter discussie komt te staan (Jennes, 2002). Waar vaders lange tijd afwezig leken te zijn in de dagelijkse zorg en opvoeding van kinderen, nemen ze hier tegenwoordig een belangrijke plaats in. Het concept vaderschap is dus zeker geen vaststaand gegeven en krijgt op verschillende manieren vorm naargelang sociale, economische en culturele omstandigheden (Crombrugge & Verstraeten, 2002). Gezien het beeld omtrent opvoeding, gezinnen en ouderschap zo sterk afhankelijk is van cultuur en tijdsgeest, is het belangrijk om stil te staan bij de geschiedenis van het vaderschap. Enkel zo kunnen we de visie op vaderschap de dag van vandaag begrijpen (Cabrera, Tamis-Lemonda, Bradley, Hofferth, Lamb, 2000).

1.1 Het traditionele vaderschapsmodel

In de **laat moderne tijd** neemt de vader zijn rol op als pater familias. Hij heeft de macht over zowel vrouw als kinderen en hanteert hierbij een autoritaire stijl. In deze periode komt het idee van 'de vader als kostwinner' op, wat zorgt voor een scheiding in genderrollen (Baker & Bosoni, 2015). In het burgerlijk kerngezin, dat dateert uit eind 19de eeuw, neemt de moeder de verantwoordelijkheid op voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen. Het is haar plicht om zorg te dragen voor het nageslacht terwijl de vader gaat werken. Hij is daarentegen het onbetwiste hoofd van het gezin en zijn macht kan niet in vraag gesteld worden (Vandenbroeck, 2016). Deze rolverdeling plaatst de taak van de man hoofdzakelijk buitenshuis en laat geen/weinig ruimte voor de warme, zorgende vader (Goldberg, Tan & Thorsen, 2009).

Ook in wetenschappelijke en populaire publicaties bleef de rol van de vader lange tijd onderbelicht. Gelles (1995; in De Nil, 2013) verwijst naar het boek 'Patterns of child rearing' van Sears, Maccoby en Levin, een klassieker over opvoeding in de jaren 50. Dit boek baseerde zich op interviews met 379 moeders en, heel voorspelbaar, geen enkele vader.

Doorheen de **20ste eeuw** vinden heel wat veranderingen plaats in de Westerse landen inzake genderrollen en gezinsdynamieken (Suwada, 2015). Wegens de toegenomen welvaart, de grotere morele vrijheid en de ontzuiling kwam er een breekpunt in de samenleving (Vandenbroeck, 2016). Men was genoodzaakt enkele sociale maatregelen te nemen, zoals het verbod op kinderarbeid. Deze maatregelen kwamen er ten gevolge van de bedreiging die

de arbeidersklasse vormde voor de sociale orde, als reactie op de erbarmelijke levensomstandigheden. Nu kinderen niet langer een bron van inkomsten zijn, is ook de vrouw genoodzaakt voor een financiële aanvulling te zorgen bovenop het inkomen van de echtgenoot (Vandenbroeck, 2016). Het traditionele model waarbij de man als broodwinner wordt gezien, moet dus plaats maken voor het model van de tweeverdieners, waarbij beide ouders betaalde arbeid verrichten. De grenzen tussen het takenpakket van de vrouw in het huishouden en de publieke rol van de vader op de arbeidsmarkt vervagen alsmaar meer. Deze veranderingen plaatsen vaders in een nieuwe positie en vragen dus ook om een nieuw model rond vaderschap (Suwada, 2015).

1.2 Een nieuw model voor vaderschap

In de 20ste eeuw evolueren we stillaan van een bevelshuishouding naar een onderhandelingsgezin waarbij zowel vaders, moeders als kinderen streven naar individueel geluk. Terwijl rollen voorheen heel duidelijk waren, gaat men er nu volop over onderhandelen (Vandenbroeck, 2016). Een belangrijk gevolg van die wijzigende gezinsstructuren, is de toenemende aandacht voor de rol van de vader. Waar vaders tot voor de jaren vijftig een instrumentele rol vervulden, publiceert men nu volop over het belang van de vader in de opvoeding, door negatieve aspecten uit het verleden te belichten (Vandenbroeck, 2016). De almachtige vader uit het burgerlijk kerngezin blijkt gewelddadig te zijn en is afwezig in de opvoeding van de kinderen. Dit zorgt voor een crisis in de samenleving, men wil een 'nieuwe vader' die wel betrokken is. In de praktijk blijkt dit echter niet zo evident te zijn en blijft het broodwinnersmodel nog lang standhouden (Baker & Bosoni, 2015).

In **de jaren zeventig** komt een nieuwe visie omtrent het vaderschap op. Waar men in het traditionele kerngezin een duidelijke lijn trok tussen het takenpakket van de moeder en van de vader, pleit men nu voor een model waarin vaders actief betrokken zijn in de dagelijkse zorg voor de kinderen. In dergelijk nieuw model, dat omschreven wordt als 'betrokken vaderschap', ligt de focus voornamelijk op het opbouwen van een hechte relatie met zoon of dochter en minder op de financiële verantwoordelijkheid (Suwada, 2015). Deze verandering komt er echter niet van vandaag op morgen. Zo beschreef Lamb in 1975 de vaders nog steeds als '*forgotten contributors to child development*'. Een gevolg van dit veranderd discours is dat academisch onderzoek steeds meer interesse toont in de nieuwe, complexe vaderrol. Zo wordt er bijvoorbeeld heel wat vergelijkend onderzoek gevoerd rond moeders en vaders. Indien we betrokkenheid definiëren in termen van 'directe interactie', 'toegankelijkheid' en 'verantwoordelijkheid', toont dergelijk onderzoek aan dat vaders hier nog steeds lager op

scoren dan moeders. Het zijn nog altijd de mama's die meer tijd doorbrengen met de kinderen (Goldberg et al., 2009).

In de **jaren tachtig** stellen Lewis & O'Brien (1987: in Dermott & Miller, 2015) vast dat velen spreken over een veranderd vaderschap, maar dat hier eigenlijk onvoldoende evidentie voor te vinden is. De jaren daarna wordt echter heel wat geschreven over vaders en hun rol binnen de opvoeding. Men ging op zoek naar bewijs om de term 'nieuwe vader' te onderbouwen. Gedurende de **jaren negentig** komt er alsmaar meer interesse in het vaderschap en wordt er nog meer onderzoek naar gedaan. Het is opmerkelijk dat men hier niet langer spreekt over 'de betrokken vader als nieuw fenomeen', maar eerder subtiel de woordenschat aanpast via termen als: 'emotionele betrokkenheid', 'intimiteit', 'sensitiviteit', etc. (Marsiglio, Amato, Day & Lamb, 2000).

Men spreekt dus sedert het einde van de 20ste eeuw veel minder over de vader als kostwinner, die afwezig is binnen het gezin (Dermott & Miller, 2015). Opvallend is echter dat, hoewel er meer onderzoek gevoerd wordt naar de rol van de vader, het nog steeds de stem van de moeder is die oververtegenwoordigd is in dergelijke studies. Zo bevat een handboek over opvoeding van LeMasters en DeFrain (1989) meer dan 100 bladzijden en slechts vijf specifieke verwijzingen naar vaders (Gelles, 1995; in De Nil, 2013).

De geringe aandacht voor de stem van de vader in wetenschappelijke en populaire artikels en boeken verklaart Gelles (1995; in Tavecchio & Bos, 2011) aan de hand van twee aannames. Ten eerste zouden moeders gemakkelijker geïnterviewd kunnen worden dan vaders. Bovendien zijn mama's volgens velen in staat om verslag te doen van en inzichten te geven in de gedachten, opvattingen en gedragingen van hun partner waardoor vaders niet meer geïnterviewd hoeven te worden. Ten tweede zouden vaders volgens sommigen gewoon niet van wezenlijk belang zijn voor het opvoedingsproces. Gelles ziet theorieën van onder meer Bowlby omtrent hechting¹ als mogelijke oorzaak voor het feit dat vaders grotendeels buitenbeeld bleven.

¹ Bowlby wijst in zijn oorspronkelijke hechtingstheorie op het belang van het opbouwen van een veilige hechting tussen moeder en kind. De moederliefde zou volgens hem even belangrijk zijn voor de ontwikkeling van het kind als vitaminen en eiwitten. Over de rol van de vader werd oorspronkelijk niets gezegd (Tavecchio & Van Ijzendoorn, 1984).

1.3 De nieuwe vader?

Recentelijk komt vanuit de hoek van de sociale wetenschappers meer interesse in het vaderschap en wordt de vader als een serieuzer onderzoeksobject beschouwd. In de jaren 70 werd hier uiteraard al een belangrijke aanzet voor gegeven. Het beeld van de autoritaire vader in het traditionele gezin is niet langer iets van deze tijd. De laatste decennia is er een heroriëntatie op de pedagogische rol van vaders ontstaan, aldus Van Dijken & Tavecchio (1998). In het algemeen wordt verwacht dat vaders meer zorgzaam zijn en hun kind affectief en emotioneel moeten ondersteunen. Dit idee wordt ook zichtbaar in het overheidsbeleid waarbij steeds meer erkenning en navolging komt omtrent het vaderschapsverlof.

In 1994 wordt in Nederland een onderzoek gevoerd omtrent vaderschap en de ontwikkelingen die gaande zijn. Hierbij werden 80 vaders bevroegd van kinderen jonger dan twaalf jaar. Uit dit onderzoek kwamen volgende drie bevindingen naar voor omtrent 'de nieuwe vader':

1. In het algemeen gaan vaders minder werken en dragen ze meer zorg voor de kinderen.
2. Er zijn grote verschillen tussen vaders onderling, bijvoorbeeld betreffende de combinatie werk en zorg.
3. Sommige vaders die veel uren betaalde arbeid verrichten buitenshuis, zorgen ook nog evenveel uren voor hun kinderen. De twee zijn dus niet langer louter aanvullend op elkaar (Van Dijken & Tavecchio, 1998).

De nieuwe vader is dus zorgzaam, ontwikkelt een hechte emotionele relatie met zijn kinderen en deelt het plezier van het opvoeden met zijn partner. Binnen de literatuur spreekt men ook wel over 'involved fathering' of 'active fathering'. Echter, in de realiteit zijn de meningen verdeeld omtrent het al dan niet aanwezig zijn van deze nieuwe vader. Enerzijds zijn er zeker indicaties die aangeven dat vaders meer tijd spenderen met hun kinderen dan 30 jaar geleden en dat ze meer betrokken zijn in de opvoeding van, voornamelijk jonge, kinderen (Dermott & Miller, 2017; Suwada, 2015; Van Dijken & Tavecchio, 1998). Anderzijds is dit nog steeds een kleine fractie van hetgeen de moeder opneemt in het gezin (Wall & Arnold, 2007).

Vandaag is betrokken vaderschap niets nieuw meer, het is misschien zelfs de norm geworden. De rechten en verantwoordelijkheden van vaders worden steeds meer erkend en dit vooral tijdens de eerste levensjaren van het kind (Demott & Miller, 2017). Het laatste decennium is wetenschappelijk onderzoek omtrent dit betrokken vaderschap aanzienlijk gestegen. Ook op congressen zoals de *Society for Research in Child Development* (SRCD) komt alsmaar meer aandacht voor de rol van de vader (Tavecchio & Bos, 2011). Om deze stijgende betrokkenheid

van vaders te verklaren, wijst Lamb (2004) op het emancipatiebeleid. Hierdoor zouden vaders meer gemotiveerd zijn om actief betrokken te zijn bij de opvoeding van hun kinderen.

Volgens Furstenberg (1988) kwamen de 'goede' vader en de 'slechte' vader gelijktijdig op het toneel. Terwijl de media de aankomst van 'de nieuwe vader' met veel bombarie aankondigde, waren er tegelijkertijd ook meer vaders die hun vaderschap minimaal invulden.

Hoewel het fenomeen 'de nieuwe vader' dus alsmaar meer aandacht krijgt, zijn er ook stemmen die de actieve participatie van vaders in het gezin wat willen remmen. De zorgende rol zou nogal eens tot ambivalentie en onzekerheid kunnen leiden bij vaders. Dergelijke gevoelens komen mogelijk voort vanuit een gebrek aan vaardigheden, maar kunnen ook het resultaat zijn van de sociaal-culturele verdeeldheid over het zorgend vaderschap. Zo zien sommige mannen dit fenomeen als niet passen bij echte mannelijkheid (Van Dijken & Tavecchio, 1998). Lamb (2004) sluit hierbij aan en wijst enerzijds op de onzekerheid van heel wat vaders betreffende hun zorgcapaciteiten. Anderzijds vermeldt hij het feit dat moeders de zorg en verantwoordelijkheid voor de kinderen niet altijd graag uit handen geven. Onder meer daardoor worden de pedagogische capaciteiten van vaders tot op vandaag nog deels onderbenut. Het is dus wel degelijk van belang om vaders te erkennen en te stimuleren in hun rol als belangrijke primaire opvoedingsfiguur (Tavecchio & Bos, 2011).

1.4 Veranderd vaderschap

Is er vandaag de dag dan echt sprake van een veranderd vaderschap? Dermott & Miller (2015) nuanceren dit aan de hand van een aantal argumenten. Er zijn inderdaad wat aspecten veranderd met betrekking tot het vaderschap. Toch mag je deze wijzigingen volgens hen niet afzonderlijk bekijken, want dan kun je niet spreken van een significante transformatie. Zo stellen ze dat het beeld van 'de vader als dé inkomstenbron' in een gezin eerder een ideaalbeeld is dan de realiteit, zelfs al rond de jaren vijftig. Het feit dat moeders nu ook gaan werken heeft geen gevolg te zijn van de 'nieuwe vader', het leven is gewoon veel duurder geworden waardoor vrouwen wel moeten werken. Daarnaast worden vaders steeds zichtbaarder in literatuur. De dag van vandaag lijkt het alsof er plots veel meer diversiteit is tussen papa's dankzij artikels over nieuwe gezinsvormen, vaderschap binnen verschillende religies, verschillen in seksuele geaardheid, etc. Deze plotse transformaties nuanceren de auteurs, doordat er tot voor de jaren zeventig maar weinig onderzoek was naar vaderschap. Dermott & Miller (2015) stellen verder dat betrokkenheid van vaders niets nieuws is. Wat wél nieuw is, is dat het uiten van emoties door mannen nu meer cultureel geaccepteerd wordt. Niet

enkel mama's, maar ook papa's tonen nu fier de geboorte van hun kindje via foto's op sociale media en ook vaders kunnen nu openlijk spreken over de pijn bij het verlies van een kind.

Hunnik & Wekken (2004) zijn eveneens van mening dat de manier waarop vaders een band aangaan met hun kinderen in de loop van de jaren eigenlijk niet zo veel veranderd is. De vader wil namelijk al altijd zorg dragen voor zijn gezin. De relatief kleine verschillen in de uitvoering van deze zorg, worden bepaald door de cultuur waarin men leeft en de veranderingen van die cultuur doorheen de tijd.

Tenslotte geven Baker & Bosoni (2015) een kritische opmerking mee omtrent het veranderend discours. De term 'betrokken vader' is volgens hen erg moeilijk te definiëren. Het wordt vaak tegenover de vader als 'kostwinner' gezet, waardoor het lijkt alsof iemand die het geld binnenbrengt, de zorg voor de kinderen niet kan opnemen. Wanneer men 'de nieuwe vader' als tegenovergesteld aan de traditionele, autoritaire vader ziet, heeft dit als gevolg dat de vaders van vandaag deze zienswijze proberen tegen te gaan. Ze streven naar goed en betrokken vaderschap maar vergeten hierbij de invloed van hun eigen gezinscontext mee te nemen in het verhaal. Het is net de bedoeling dat papa's een persoonlijke invulling geven aan het begrip 'de nieuwe vader'. Een rol als kostwinner en betrokken vaderschap kan in dergelijke redenering tegelijkertijd opgenomen worden.

Dermott & Miller (2015) concluderen dat je altijd de politieke, economische en sociale context moet meenemen vooraleer je spreekt over dergelijke transformatie. Om het veranderend discours omtrent vaderschap in België beter te begrijpen, moeten we het dus binnen de context bestuderen.

2. Ouderbeleid in België

Het veranderend discours omtrent vaderschap, brengt heel wat beleidsveranderingen met zich mee. Die kwamen er het eerst in Scandinavië, maar andere Europese landen volgden al snel. Overal hebben ze hetzelfde doel, namelijk vaders ondersteunen in hun betrokkenheid en de zorg voor het gezin. Tot op vandaag komt er alsmaar meer politieke interesse in de invloed die een papa heeft op de ontwikkeling van zijn kind en meer algemeen in de opvoeding. De vader is steeds meer zichtbaar geworden en het ideaalbeeld van de betrokken papa wordt sterk naar voorgeschoven (Dermott & Miller, 2015).

Het beleid in een land heeft volgens Dermott & Miller (2015) wel degelijk invloed op de aard, duur en omvang van veranderingen met betrekking tot vaderschap. Dit kan bijvoorbeeld via het normeren van het opnemen van vaderschapsverlof, om zo de betrokkenheid te stimuleren.

Een beleidsverandering kan zowel culturele verschuivingen weergeven (bijvoorbeeld een stijging in het opnemen van vaderschapsverlof), veranderende attitudes signaleren (bijvoorbeeld het ideaalbeeld van de betrokken vader), als praktische ondersteuning faciliteren (bijvoorbeeld een financiële tegemoetkoming gedurende het vaderschapsverlof).

In België zijn er momenteel een aantal beleidsmaatregelen die de betrokkenheid van vaders willen stimuleren. Sinds 2002 hebben papa's de mogelijkheid om tien dagen vaderschapsverlof op te nemen binnen de vier maanden na de geboorte van hun kind. Voor deze wijziging was dit slechts drie dagen (FOD, z.d.). Naast vaderschapsverlof is er de mogelijkheid om ouderschapsverlof op te nemen. Elke ouder kan kiezen om gedurende een bepaalde periode zijn loopbaan te onderbreken om voor de opvoeding van de kinderen in te staan. Iedere ouder kan dit opnemen, vooraleer het kind de leeftijd van twaalf jaar bereikt heeft. Op deze algemene regeling geldt echter wel een uitzondering voor ouders van kinderen met een beperking. De maximale leeftijd voor het opnemen van het ouderschapsverlof wordt bij hen verhoogd tot 21 jaar. Onder bepaalde voorwaarden kunnen zij dan ook een uitkering ontvangen voor een kind dat ouder is dan twaalf jaar (Kind & Gezin, z.d.).

Opvallend hierbij is dat vaders nog steeds minder vaderschapsverlof kunnen opnemen in vergelijking met het moederschapsverlof bij mama's. Hoewel het beeld van de betrokken vader dus resoluut naar voren geschoven wordt, zijn nog een aantal veranderingen nodig op beleidsvlak om de positie van vaders en moeders in het gezin effectief gelijk te stellen.

Uit statistische gegevens van de Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening (RVA, 2018) blijkt tenslotte dat vaders in het Vlaams Gewest de helft minder ouderschapsverlof opnemen dan moeders (14 074 ten opzichte van 28 760 (cijfers van 2017)). Doorheen de jaren merken we hierin slechts een lichte positieve evolutie op, terwijl ook steeds meer moeders ouderschapsverlof opnemen (RVA, 2018).

3. Gezinsdynamieken

Een gezin is continu onderhevig aan verandering. Dergelijke veranderingen kunnen zowel van binnenuit als van buitenaf komen. Dit betekent dat zowel individuele gezinsleden als omgevingsfactoren een invloed hebben op het gezin in zijn geheel. Elk gezinslid brengt een deel van zijn/haar kwaliteit van leven binnen in het gezin. Samen vormt dit de 'Family Quality Of Life' (FQOL) of de kwaliteit van het gezinsleven (Moyson, 2013). In dit opzicht is de inbreng van vaders dus zeker even belangrijk als dat van moeders.

Het is dus zeker van belang om even stil te staan bij de rollen en taken die vaders opnemen in het gezin. Daarnaast impliceert dergelijk systeemtheoretisch kader dat de komst van een kind met een beperking een invloed zal hebben op het gezinsleven. Het brengt de huidige FQOL uit evenwicht en de gezinsleden worden uitgedaagd om opnieuw stabiliteit te vinden (Moyson, 2013).

3.1 De meerwaarde van vaders

Uit onderzoek is herhaaldelijk gebleken dat vaders, in vergelijking met moeders, meer tijd besteden aan spel met hun kinderen. Daarnaast geven kinderen vaak de voorkeur aan spelen met hun papa omdat het minder gecontroleerd is, meer stimulatie biedt en samengaat met lachen en plezier (Labrell 1996). Het spelmoment tussen vaders en hun kinderen wordt gekenmerkt door het spannende, fysieke en onvoorspelbare karakter (Paquette, 2004). Deze speelse omgang zorgt voor heel wat dynamiek en energie, waardoor de tijd die vaders doorbrengen met kinderen zeker een impact heeft op de ontwikkeling van kinderen. Daarnaast levert het vaderlijk spel volgens Bögels & Phares (2008) een bijdrage aan het experimenteren met ervaringen buiten het gezin die belangrijk zijn voor het socialisatieproces van het kind. Vaders spelen dus een unieke en belangrijke rol, die verschilt van de moeder (Tavecchio & Bos, 2011).

Een recente meta-analyse (McWayne, Downer, Campos & Harris, 2013) toont opnieuw aan dat vaderbetrokkenheid een grote invloed heeft op de ontwikkeling van het kind. Zo zou een betrokken vader een positieve invloed hebben op de schoolrijpheid van jonge kinderen. Opmerkelijk hierbij is, dat zowel de kwantiteit (bijvoorbeeld de hoeveelheid spel) als de kwaliteit van de betrokkenheid (bijvoorbeeld responsiviteit) hiertoe bijdragen (Tavecchio, 2015). Een liefhebbende en verzorgende vader is dus minstens even belangrijk voor het geluk, het welzijn en het sociaal en academisch succes van kinderen als een liefhebbende en verzorgende moeder (Allen & Daly, 2007 in Tavecchio & Bos, 2011).

Naast de verschillen tussen vaders en moeders zijn er natuurlijk ook gelijkenissen. Volgens Lamb (1995; in Tavecchio & Bos, 2011) zijn er zelfs meer overeenkomsten dan verschillen. De belangrijkste dimensies van ouderlijke invloed lijken volgens hem te maken te hebben met ouderkenmerken in plaats van geslacht gerelateerde kenmerken. Ouderlijke warmte, verzorging en intimiteit zijn belangrijk in de relatie met het kind. Hierbij maakt het niet uit of het kind deze kenmerken bij de moeder of bij de vader vindt. Lamb legt dus eerder de focus op de kenmerken van de relatie die vaders met hun kind opbouwen. Verder benadrukt hij dat er niet zoiets bestaat als één enkele vaderrol die alle vaders moeten nastreven. Er is sprake van een

variëteit aan vaderfuncties en vaderrollen, die pas goed kunnen begrepen worden binnen de gezins-, subculturele en historische context waarbinnen zij gestalte krijgen. Ten slotte stelt hij dat de hoeveelheid tijd die vaders met hun kinderen doorbrengen minder belangrijk is dan wat ze met die tijd doen. Kwaliteit prevaleert hier dus boven kwantiteit.

Ten slotte wijst onderzoek in Nederland van Rispens, Hermanns & Meeus (1996), waarbij beide ouders uit 1267 gezinnen met kinderen van 0 tot 19 jaar bevestigd werden, op het belang van de stem van de vader. Dit omvangrijk onderzoek toont aan dat vaders en moeders wel degelijk verschillen in hun opvattingen over de opvoeding en de ontwikkeling van hun kind. Dit zowel in de beleving van de opvoeding als in hun opvoedingsgedrag. Daarnaast kwam duidelijk naar voor dat vaders als opvoeders even belangrijk zijn als moeders. Hun betekenis voor het opvoedingsproces is in empirisch onderzoek dus jarenlang onderschat. (Tavecchio & Bos, 2011).

We kunnen concluderen dat de vader een belangrijke en unieke rol speelt, die op bepaalde vlakken verschilt van die van de moeder. Zijn rol wordt onder meer gekenmerkt door spel, uitdaging, het aanmoedigen van autonomie en het verkennen en nemen van risico's. Daarnaast nemen vaders uiteraard een belangrijke ondersteunende rol op voor zowel de moeder als het hele gezin. Voorgaande rollen en kenmerken zijn niet alleen belangrijk in de kindertijd, ze blijven ook van groot belang in de periode van de puberteit en jongvolwassenheid (Tavecchio, 2015).

3.2 De komst van een kind met een beperking in het gezin

Hoewel onderzoek naar vaderschap de laatste jaren toenam (Goldberg, Tan, & Thorsen, 2009) is er slechts sporadisch onderzoek gevoerd naar de beleving van het vaderschap bij een kind met een beperking. Davys, Mitchell & Martin (2016) beschreven in hun overzicht van de literatuur een achttal terugkerende thema's betreffende de ervaring van dit 'bijzonder' vaderschap bij een kind met een verstandelijke beperking: het verwerken van de diagnose, het omgaan met de beperking zelf, bezorgdheid over de toekomst, werk, verschillende rollen en relaties, de impact van vaders op de ontwikkeling van het kind, vaders in relatie met voorzieningen en de noden en coping strategieën van vaders.

Er heerst consensus over het feit dat het horen van de diagnose van je kind, een stressvolle ervaring is. Gevoelens van angst en controleverlies maken hier deel van uit. Vaders blijken nood te hebben aan emotionele ondersteuning en degelijke, verstaanbare informatie bij het horen van de diagnose én daarna (Rivard & Mastel-Smith, 2014).

In voorgaand onderzoek (Boström & Broberg, 2014) zijn een aantal coping strategieën opgesomd. Het zoeken naar informatie en wish-fulfilling fantasy² zijn twee coping mechanismen die vaak voorkomen bij vaders van kinderen met autismespectrumstoornis (ASS) of Downsyndroom (Boström & Broberg, 2014; Rodrigue, Morgan, & Geffken, 1992). Vaders van kinderen met een mentale beperking of ontwikkelingsstoornis doen vaker beroep op meer distantiërende, ontkenningstrategieën. Daarnaast zouden ze ook meer positieve waardering uiten dan vaders van kinderen zonder beperking (Boström & Broberg, 2014; Houser & Seligman, 1991).

Erik De Belie stelt dat wanneer een kind met een beperking geboren wordt, niet enkel zijn/haar ontwikkeling onder druk staat, maar ook het ouderschap in zijn totaal (De Belie & Van Hove, 2005). Als oorzaak wijst deze auteur op de hogere mate van energie en investeringen die dit ouderschap met zich meebrengt. Nacshen, Woolford & Minnes (2003) stellen dat het samengaan van de dagdagelijkse stressbronnen met de extra druk die het opvoeden van een kind met een beperking met zich meebrengt, het welbevinden van de ouders extra op de proef stelt. In die zin brengt dit ouderschap een risico op kwetsbaarheid met zich mee. De Belie roept in 'Ouderschap onder Druk' (2005) op om naast deze kwetsbaarheid ook oog te hebben voor de veerkracht van deze ouders. Met veerkracht bedoelt De Belie (2000) de mogelijkheid tot positieve aanpassingen, ondanks levens-en ontwikkelingsomstandigheden die een positieve evolutie 'onder druk' zetten.

Wanneer een kind met een beperking geboren wordt, leidt dit veelal tot het moeten loslaten van een bepaald verwacht beeld dat de ouders van hun ongebooren kind hadden. In die zin merkt Isarin (2001; in De Belie & Van Hove, 2005) op dat dit ouderschap er een is zonder model. Volgens Marian Pieper (1993) brengt dergelijk ouderschap zonder model met zich mee dat 'moeders' zelf hun weg moeten zoeken in hoe ze met hun kind moeten omgaan. Op alledaagse en vanzelfsprekende routines die 'andere' moeders volgen, kunnen zij vaak geen beroep doen. Opvallend hierbij is dat Pieper het hier louter over moeders heeft. Ook Isarin (2001) heeft het in haar boek 'de eigen ander, moeders, deskundigen en gehandicapte kinderen' voornamelijk over moeder. Slechts sporadisch wordt er iets over 'de vader' verteld. Wanneer dit gebeurt, is dit meestal, letterlijk, tussen haakjes of in negatieve zin. De Belie (2003) merkt eveneens deze trend op, waarbij er vooral aandacht gaat naar de moederlijke

² Strategie waarbij gefocust wordt op het leveren van cognitieve inspanningen om te ontsnappen aan emotionele stress. Een voorbeeld hiervan is het wensen dat de beperking verdwijnt, dat het leven er compleet anders zou uitzien of het wegvlugten in aangename fantasieën (Felton & Revenson, 1984).

identiteit. De meeste onderzoekers gaan ervan uit dat de ervaringen van vaders waarschijnlijk gedeeltelijk gelijklopend zijn aan deze van de moeders. Van Hove et al (2002) komen tot een gelijkaardige vaststelling in een eerste literatuurverkenning.

HOOFDSTUK III: METHODOLOGIE

In wat volgt, bespreken we de methodologische aspecten van deze masterproef. Het onderzoek is te omschrijven als interpretatief, fenomenologisch belevingsonderzoek op basis van kwalitatieve data. Dit lichten we in het eerste deel toe. Vervolgens wordt de opzet van het onderzoek toegelicht. Achtereenvolgens zoomen we in op de participantenwerving, de dataverzameling en het analyseproces. Telkens wordt het waarom en de implicaties van de gemaakte keuzes toegelicht.

1. Kwalitatief onderzoek

Ons onderzoek kan omschreven worden als een fenomenologisch onderzoek. De fenomenologie, zoals beschreven door Holstein & Gubrium (1994; in Mertens, 1998) wordt geïdentificeerd als een filosofische basis voor het voeren van interpretatief onderzoek. Op een kwalitatieve manier wordt een individuele subjectieve ervaring ontleed (Tesch, 1990; in Mertens, 1998). De perceptie en betekenisverlening van de persoon zelf over een bepaald fenomeen of een ervaring staat hierbij centraal (Mertens, 1998). Als onderzoekers pogen we sociale fenomenen waar te nemen en maken we vervolgens interpretaties om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden (Plochg & Van Zwieten, 2007). In ons onderzoek staan vaders van kinderen met een beperking centraal. Hierbij willen we de focus leggen op hoe zij dit vaderschap ervaren. Een vorm van kwalitatief onderzoek die op zoek tracht te gaan naar hoe individuen een bepaalde gebeurtenis ervaren, is Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) (Smith & Osborn, 2007).

1.1 Interpretative Phenomenological Analysis

IPA is een kwalitatieve onderzoeksmethode die het eerst beschreven werd door Smith (1996; in Howitt, 2010). Het is een fenomenologische methode die als doel heeft te onderzoeken hoe een individu zijn persoonlijke en sociale wereld opvat. De focus ligt hier op de betekenisverlening van bepaalde ervaringen of gebeurtenissen door de persoon zelf. Belangrijk hierbij is de persoonlijke perceptie, dit in tegenstelling tot het proberen een objectieve verklaring te formuleren (Smith & Osborn, 2007). Het individu dat iets meemaakt, wordt als expert over zijn ervaringen beschouwd (Howitt, 2010). De onderzoeker krijgt echter ook een actieve rol toebedeeld in het proces. Deze poogt dicht bij de persoonlijke belevingswereld van de participanten te komen, om op die manier een 'insiders perspectief' te verwerven. Belangrijk hierbij is dat men als onderzoeker weliswaar nooit volledig of op een directe manier dit perspectief kan verwerven (Smith & Osborn, 2007). Wij kozen ervoor om de deelnemende papa's zoveel als mogelijk als ervaringsdeskundige van hun doorgemaakt proces te beschouwen. Hiermee willen we recht doen aan de wens die door Van Hove (2002)

geuit werd: schrijven mét vaders in plaats van louter schrijven over hen.

IPA kan opgesplitst worden in twee grote delen: de data collectie en de data-analyse (Howitt, 2010). Dit lichten we verder toe in onderstaande alinea's.

2. Onderzoeksopzet

2.1 Participantenwerving

In dit onderzoek willen we de beleving van het vaderschap van een kind met een aangeboren beperking onderzoeken. Meer concreet beperken we ons tot papa's van kinderen tussen 3 en 21 jaar. Gezien dit thema in Vlaanderen nog relatief onontgonnen terrein is, besloten we verder geen restricties op te leggen aangaande aard van de beperking of andere contextfactoren. Zo overstegen wij het belang van het louter biologisch vaderschap. Dit liet toe dat ook stief-, pleeg- of adoptiepapa's in aanmerking kwamen om deel te nemen.

De zoektocht naar participanten kende verschillende wegen. Als eerste werd onze oproep verspreid onder de leden van Downsyndroom Vlaanderen³ en Ouders Voor Inclusie⁴. Ten tweede vonden we heel wat bereidwillige papa's binnen een Akabe⁵ scoutsgroep in Waregem. Als derde spraken we papa's aan uit ons eigen netwerk. Ten laatste maakten we gebruik van vijf interviews die door studenten verzameld werden binnen het opleidingsonderdeel 'Disability Studies' in de eerste master Orthopedagogiek.

2.2 Dataverzameling

De onderzoeksinput voor deze masterproef werd verzameld aan de hand van semigestructureerde interviews met 35 participanten. Bij voorkeur verzamelt men de data voor een IPA aan de hand van rijke tekstuele data. Deze kunnen vaak verworven worden in een interview met open vragen (Howitt, 2010). De vragen die gesteld worden, hebben als doel om de participant een gedetailleerde en uitgebreide antwoordmogelijkheid te laten. Het is niet de bedoeling dat de vooropgestelde vragen in een vaste volgorde gesteld worden. Men moet zich

³ Downsyndroom Vlaanderen is een vrijwilligersvereniging van ouders van een zoon/dochter met het syndroom van Down. De organisatie geeft ondersteuning, advies en informatie rond alle aspecten van leven met Downsyndroom (Downsyndroom, 2012).

⁴ Ouders Voor Inclusie is een organisatie van, voor en door ouders van kinderen en jongeren met een beperking die kiezen voor inclusie. Het voornaamste doel van de vereniging is: 'Inclusie verdedigen en bevorderen als recht voor kinderen en jongeren met een handicap ongeacht de graad en aard van hun beperking' (Ouders Voor Inclusie, 2017).

⁵ Akabe is de werking binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen voor kinderen en jongeren met een beperking (Scouts en Gidsen Vlaanderen, z.d.).

steeds afvragen of de verwachtingen van de interviewer de inbreng van de participant niet verdringen (Howitt, 2010). We zijn er ons hierbij wel van bewust dat je als interviewer sowieso een invloed uitoefent op de geïnterviewde.

Smith en Osborn (2003) stellen dat een IPA best een relatief homogene onderzoeksgroep be vraagt. Hoe homogener de groep, hoe specifiek er de invloed van het vaderschap van een kind met een beperking kunnen onderzoeken. Wij kozen er in deze masterproef voor om toch een relatief heterogene proefgroep aan te spreken. Dit omdat we stem willen geven aan papa's van een kind met een beperking, los van hun leefsituatie of de kenmerken van de beperking. Gezien de dataverzameling een arbeidsintensieve klus is, bepaalt deze verder mee de samplegrootte (Smith & Osborn, 2003). Dit vormt dan ook de belangrijkste beweegredenen om onze sample af te bakenen tot een 35-tal respondenten. De enige twee restricties die opgelegd werden, zijn de leeftijdscategorie van het kind met de beperking, namelijk kinderen tussen 3 en 21 jaar en het gegeven dat het een aangeboren beperking betreft. Deze leeftijdsbe grenzing werd gesteld omdat de range aan ervaringen mogelijks te groot zou worden om kwalitatief diepgaand te onderzoeken. De ondergrens van 3 jaar werd gekozen omdat vaders op zijn minst een aantal jaar 'vader-ervaring' opdeden. Daarnaast is er reeds behoorlijk wat onderzoek omtrent vaderschap bij jonge kinderen. De bovengrens lieten we samenvallen met de verlengde minderjarigheid die in België van kracht is voor jongeren met een beperking. We zijn er ons van bewust dat de rol van de vaders echter niet stopt aan de leeftijd van 21. Volgens ons is het verwerkingsproces bij kinderen met een verworven beperking verschillend aan het proces bij kinderen met een aangeboren beperking. De keuze om enkel papa's te betrekken van kinderen met een aangeboren beperking, maakten we aldus om ergens toch enige homogeniteit te bewerkstelligen.

2.3 Analyse

Gezien we zelf het overgrote deel van de interviews afnamen, transcribeerden en vervolgens codeerden, verworven we in grote mate een gevoel van betrokkenheid ten aanzien van de data. Deze graad van vertrouwdheid aan de data is volgens Howitt (2010) een vereiste om een thematische analyse uit te voeren. De interviews werden bij 29 vaders individueel afgenomen door één van ons twee. Uittypen gebeurde eveneens evenwichtig. Daar we elk afzonderlijk interviews afnamen, kozen we ervoor om de analyse volledig samen uit te werken. Op deze manier waakten we erover dat de stem van elke papa zo waarheidsgetrouw mogelijk weergegeven werd.

Volgens Howitt en Cramer (2008) staan drie processen centraal bij het realiseren van een dergelijke analyse: het verwerven/transcriberen van de data; het analyseren van de data en het identificeren van thema's en subthema's. Hierbij maken ze terecht de bedenking dat dit niet als een lineair proces gezien mag worden. Deze drie stappen kunnen bijgevolg ook bij ons niet als mooi afgebakende gehelen beschouwd worden. We kozen ervoor om onze data in NVivo⁶ te coderen. Aan de hand van de prevalentie van een onderwerp, stelden we nadien een mindmap samen met de thema's die het meest aan bod kwamen tijdens de gesprekken met de papa's.

3. Methodologische kwaliteit

Twee fundamentele eisen waar goed onderzoek moet aan voldoen zijn validiteit en betrouwbaarheid (De Lange, Schuman & Montessori, 2001). Beide concepten kenden hun oorsprong vanuit kwantitatief onderzoek. Daar kwalitatief onderzoek een ander verloop én finaliteit kent, zullen beide criteria hier dan ook op een andere manier belicht worden.

3.1 Betrouwbaarheid

Onder betrouwbaarheid verstaat men doorgaans 'de mate waarin herhaald onderzoek van hetzelfde verschijnsel hetzelfde resultaat oplevert' (De lange et al, 2001; in Yin, 2003; in Kumar 1996). Betrouwbaarheid wordt op die manier soms gezien als een noodzakelijke voorwaarde om te kunnen spreken over valide resultaten (Lasat, 2013; Auerbach & Silverstein, 2003; Sandelowski, 1993). Binnen kwalitatief onderzoek blijkt dit criterium moeilijk te staven, daar dergelijk onderzoek er in essentie van uit gaat dat de werkelijkheid een sociaal construct is dat onmogelijk een stabiel gegeven is (Glesne, 2011). Toch wil dit niet zeggen dat men betrouwbaarheid als kwaliteitscriterium naast zich neer mag leggen.

In dit onderzoek trachtten we aan de hand van verschillende zaken bij te dragen aan het verhogen van de betrouwbaarheid. Zo draagt het woordelijk uittypen van de audiobestanden er toe bij dat de onderzoekers de data zo min mogelijk beïnvloeden (Lucassen & Hartman, 2007) wat de interne betrouwbaarheid ten goede komt (Willems & Zwieten, 2004).

Daarnaast hanteerden we beiden dezelfde richtvragen. Op die manier trachtten we een effect van het feit dat er meerdere onderzoekers zijn, te minimaliseren.

De eerder vermelde toelichting van hoe dit onderzoek gevoerd werd, draagt bij tot het verhogen van de externe betrouwbaarheid, daar deze studie door derden herhaalbaar is (Willems et al, 2004).

⁶ Nvivo is een computersoftware programma dat gebruikt wordt om rijke tekstuele data op te slaan, te analyseren en te organiseren (QSR International, z.d.).

3.2 Validiteit

Het begrip validiteit zegt iets over de aan- of afwezigheid van systematische vertekeningen in het onderzoek (Willems & Zwieten, 2004). De validiteit van een onderzoeksinstrument correleert met de mate waarin het instrument meet wat de onderzoeker denkt of zegt dat het meet. In dit onderzoek trachtten we te peilen naar de beleving van het vaderschap: hoe ervaren papa's zelf het vaderschap bij een kind met een beperking. Het gebruikte instrument om een antwoord te zoeken op deze onderzoeksvraag, is het semigestructureerd interview.

Gezien begrippen steeds een sociale constructie zijn, zijn de meeste onderzoekers het erover eens dan we geen criteria kunnen vooropstellen die verzekeren dat iets 'waar' of 'juist' is. In kwalitatief onderzoek verschuift men de zoektocht naar dé waarheid naar een onderzoek dat geloofwaardig is (Mortelmans, 2013). We poogden tot een geloofwaardige afspiegeling te komen van de betekenis die onze participanten toeschreven aan het begrip 'beleving'. Bij deze lieten we het belang van de externe validiteit deels achter ons: het was namelijk niet onze bedoeling om resultaten te generaliseren naar alle vaders van een kind met een beperking. De verkregen resultaten zeggen op deze manier enkel iets over de ervaring van de deelnemende papa's. Er is geen bewijs dat niet-bevraagde papa's gelijkaardige ervaringen hebben, noch is er evidentie dat hun ervaring totaal verschillend zouden zijn. Door een relatief groot aantal papa's te bevragen, poogden we alsnog de externe validiteit te verhogen.

4. Voorstellen van de participanten

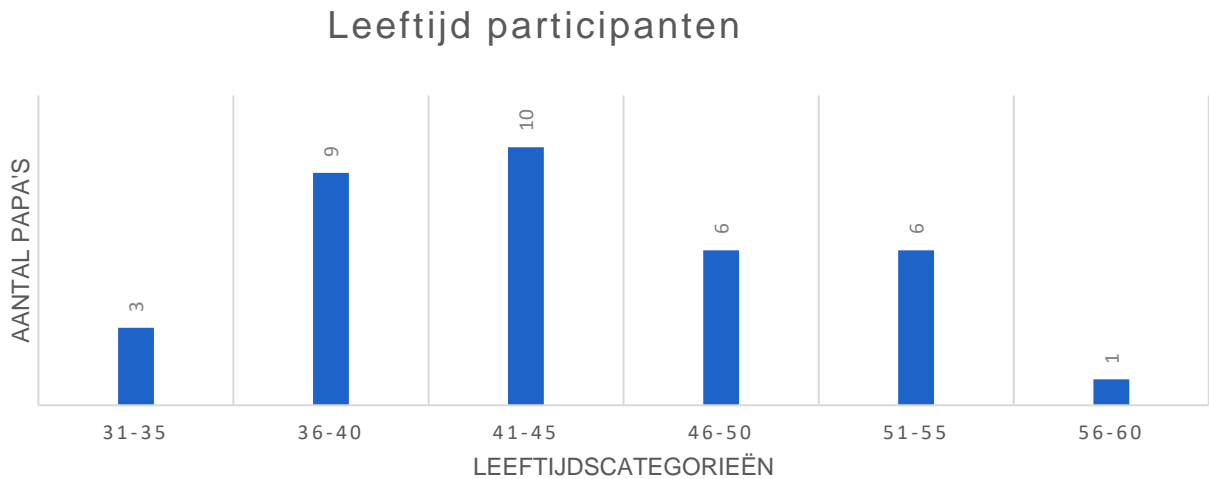
Het liefst van al zouden we de deelnemende papa's één voor één aan de lezer willen voorstellen. Omdat dit echter heel wat plaats in beslag zou nemen in deze masterproef, kozen we ervoor om enkele meetbare gegevens omtrent de participanten aan de hand van grafieken mee te geven. Het is hierbij niet onze bedoeling om verbanden te trekken tussen deze gegevens en de inhoud van de interviews. Volgende grafieken willen ertoe bijdragen een beeld te scheppen van wie onze participanten zijn. Zoals te zien is, bereikten we een diverse groep papa's.

4.1 Kenmerken van de vader

Als eerste geven we een aantal gegevens weer die we voornamelijk als vader- of ouderkenmerken beschouwen: de leeftijd van de vader, de woonplaats van het gezin en de werksituatie van de vader en moeder.

4.1.1 Leeftijd

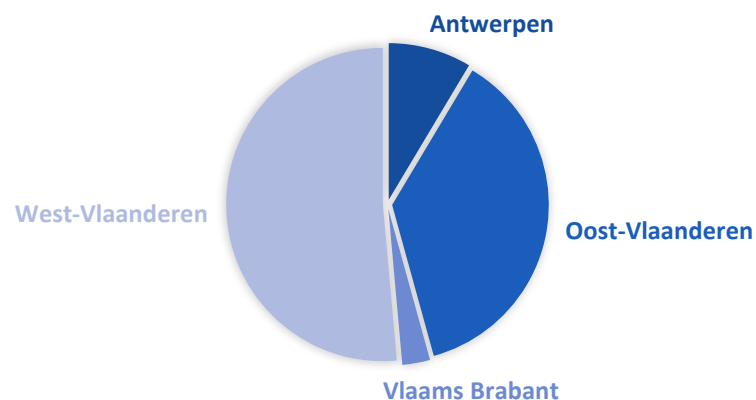
Grafiek 1 geeft de spreiding van de leeftijd van de vaders weer. Omdat een gemiddelde hier niet veelzeggend is en het opnemen van alle leeftijden te uitgebreid is, kiezen we ervoor om leeftijdscategorieën te maken per cluster van vijf jaar. De jongste vader was op het moment interview 31 jaar, de oudste 56.

Grafiek 1: Huidige leeftijd participanten.

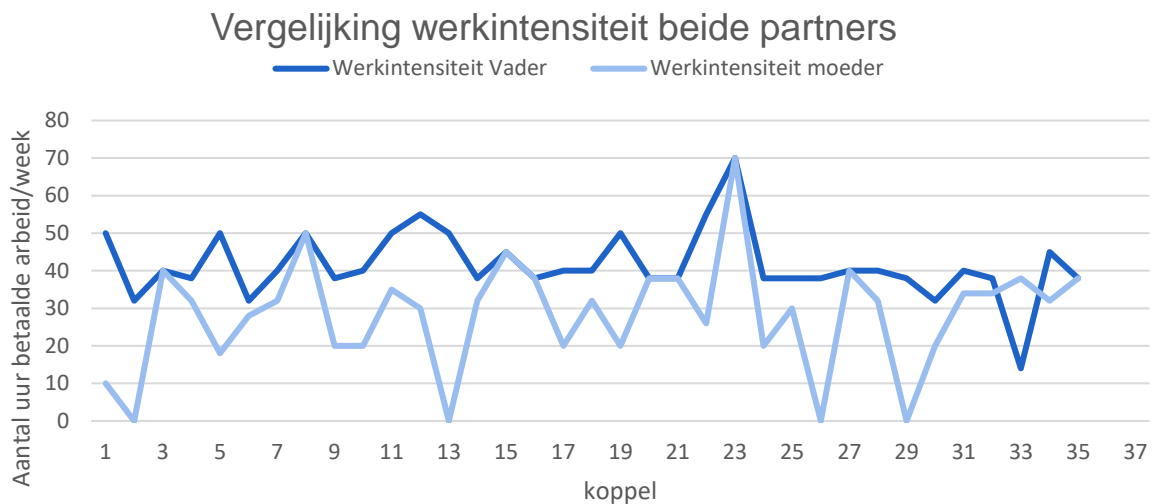
4.1.2 Woonplaats

De meerderheid van de geïnterviewde vaders, 18 op 35, woont met hun gezin in West-Vlaanderen. Dit mag niet verrassen gezien de twee hoofdonderzoekers in deze provincie wonen en omdat ongeveer een derde van de participanten aangesproken werd via de Akabe werking in Waregem. Daarnaast wonen 13 papa's in Oost-Vlaanderen. Het is niet duidelijk waarom de verspreiding over de vier meest oostelijke provincies dermate asymmetrisch is.

Grafiek 2: Verhouding woonplaats van de gezinnen.

4.1.3 Arbeidssituatie

Grafiek 3: Vergelijking aantal betaalde uren arbeid op weekbasis papa vs. mama.

Bovenstaande grafiek (grafiek 3) geeft de vergelijking weer tussen het aantal uur betaalde arbeid per week die respectievelijk door de vader en de moeder wordt verricht. Doorheen de analyse en discussie komen wij hier verder op terug, maar in één oogopslag is nu al duidelijk dat papa's relatief meer (betaalde) arbeid verrichten dan hun partner.

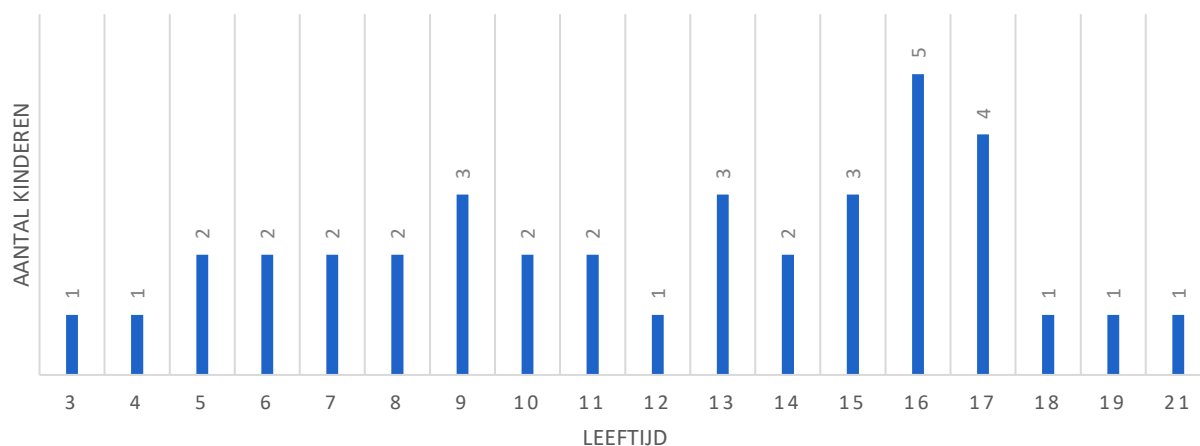
4.2 Kenmerken van het kind met de beperking

Vervolgens vinden we het een meerwaarde u ook een blik te gunnen in een aantal verzamelde gegevens betreffende kindkenmerken van de kinderen met een beperking. Achtereenvolgens geven we inzicht in de leeftijd van de kinderen, de aard van beperking en hun huidige onderwijssituatie. De som van onderstaande grafieken komt hier steeds op een totaal van 38 in plaats van 35. Dit valt te verklaren doordat drie papa's elk twee kinderen hadden met een label.

4.2.1 Leeftijd kind

Onderstaande grafiek (grafiek 4) toont aan dat, op een 20-jarige na, elke leeftijd vertegenwoordigd is in deze studie. Hoewel het geen doelstelling is onze masterproef, zien we dat elke leeftijd van de kinderen min of meer gelijkmatig aanwezig is.

Leeftijd van het kind met de beperking

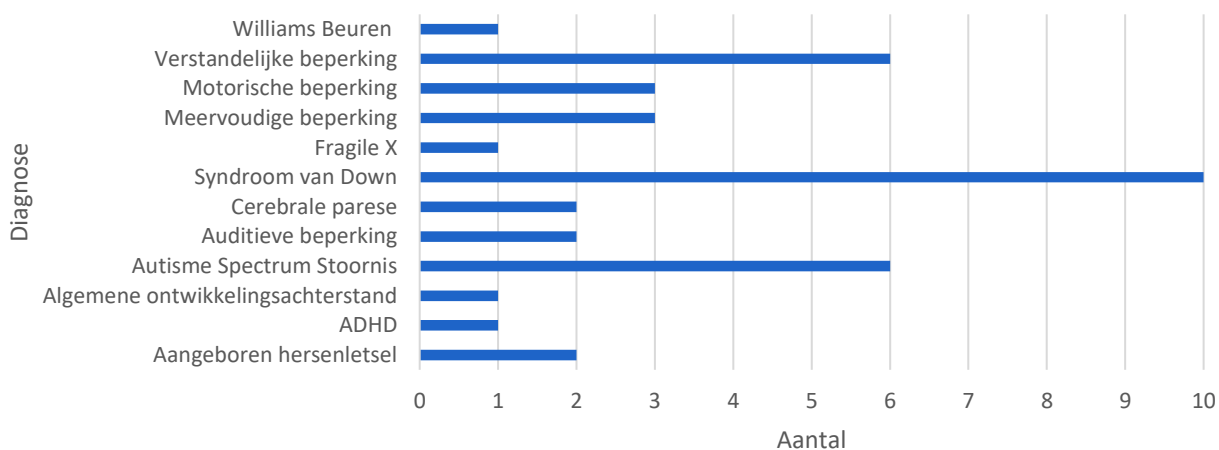

Grafiek 4: Spreiding leeftijd van de kinderen met een beperking.

4.2.2 Aard beperking

Naast de leeftijd van de kinderen (grafiek 4), maakten we eveneens een overzicht van de aard van de beperking. Daar we hier voornamelijk een globaal beeld willen schetsen, kozen we ervoor om, wanneer vaders meerdere labels aanhaalden, de diagnose die voor hen het meest naar de voorgrond treedt, weer te geven.

Aard van de beperking

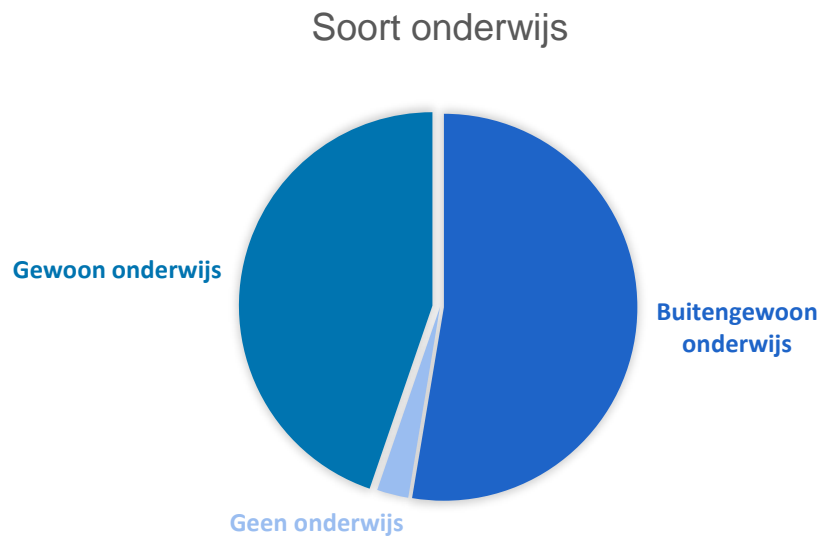

Grafiek 5: Aard van de beperking.

4.2.3 Onderwijssituatie

Als laatste kindkenmerk geven we hier de verhouding van het aantal kinderen dat in het gewoon onderwijs schoolloopt in vergelijking met het aantal kinderen die ingeschreven zijn in het buitengewoon onderwijs (grafiek 6).

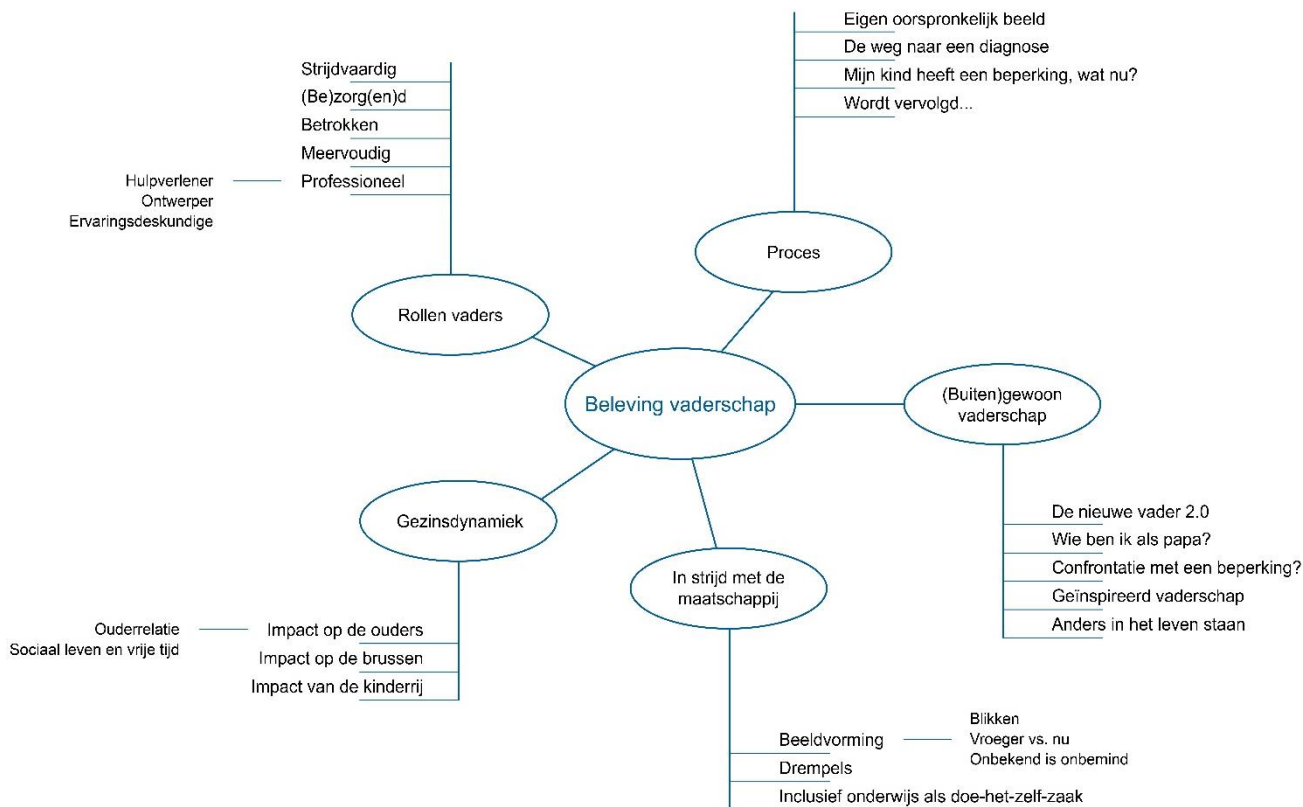
Er valt op te merken dat de verdeling nagenoeg evenredig is: 20 kinderen gaan naar het buitengewoon onderwijs, 17 naar het gewoon onderwijs (inclusief onderwijs of met extra ondersteuning). Één iemand gaat niet naar school.

Grafiek 6: Verhouding tussen vormen onderwijs.

HOOFDSTUK IV: RESULTATEN

Na het uitvoeren van een thematische analyse op 35 interviews, worden onderstaande thema's en subthema's bekomen. Vervolgens worden deze topics verder uitgediept en geïllustreerd aan de hand van de verkregen input uit de gespreken met de vaders. Van elke deelnemende papa wordt op zijn minst één illustrerende quote gebruikt.

Figuur 1: Mindmap met thema's en subthema's (eigen ontwerp)

1. Proces

Uit de interviews blijkt dat de komst van een kind met een beperking in het gezin veelal het begin van een zoektocht inluidt. Voor veel vaders was dit de eerste keer dat ze van zo dichtbij met een beperking in aanraking kwamen. Dit had als gevolg dat ze hun eigen reeds gevormde beeld omtrent een beperking, over de jaren heen, bijstelden. De weg richting een diagnose werd door elke papa op een unieke manier beleefd. Bijgevolg ontwikkelen ze elk hun persoonlijke coping strategieën. In dit opzicht is het opvoeden van een kind met een beperking een continu proces met weinig pasklare antwoorden en heel wat onzekerheid naar de toekomst toe.

“Als hij geboren was, wisten wij niet... we hadden niemand in de familie, in de vriendenkring die een beperking had. Voor ons was dat totaal nieuw. Dat je zo een beeld had, daar moeten we eerlijk in zijn.” (Papa van Bram)

“Naast dat heel verwerkingsproces dat je sowieso doormaakt, bij ons ook hebben we verschillende fases gekend. Het was niet zo dat wij van dag 1 op... 2 dagen na dat we wisten van ‘boem’ dat is er aan de hand (...). Maar het is bij ons allemaal maar met mondjesmaat binnengekomen. Zal hij dat kunnen, zal hij dat niet kunnen? Inschattingen die je moet maken, dat is ook telkens weer je eigen verwachtingen aanpassen, en ondertussen ook je leven herorganiseren en aanpassen en bijstellen, bijstellen, bijstellen, bijstellen, en dat is niet altijd evident.” (Papa van Bas)

“Maar ja je weet niet hoe je er mee moet omgaan want het is een ver-van-je-bed-show. Als je ziet hoeveel mensen met een beperking je in uw kenniskring hebt, dat is altijd heel beperkt. En meestal, die omgang ermee is dan nog eens beperkter éh.” (Papa van Fabio)

“Ik heb een achtercousin die ook Down heeft. Als kind, die is een jaar of drie vier ouder als ik en als kind heb ik die regelmatig gezien. Dus ik wist ongeveer wat dat was. Dat dat geen euh, alleja beperking. Dat was niet vreemd. Daarmee ook had ik daar een beetje vrede mee. Maar als je dat dan zwart op wit krijgt ja. En dan is het nog altijd de vraag: ja Down, in welke gradatie gaat hij... Zo’n boorlingske, da weet je niet éh.” (Papa van Tobe)

1.1 Eigen oorspronkelijk beeld

Er zijn vaders die toegeven er oorspronkelijk zelf een stereotiep beeld op na te houden, wat betreft een beperking. Zo vertelde een papa dat hij een *handicap* meteen associeerde met een rolstoel, terwijl een aantal andere papa’s wezen op het uiterlijk beeld dat een beperking bij hen opriep, zoals het dragen van trainingsbroeken en ouderwetse kledij. Dit stereotype beeld is voor hen veelal een drijfveer om de zaken anders aan te pakken.

“Vroeger was ik mij ook heel hard aan het storen aan zo euhm het groepje dat op uitstap ging waarvan je zag dat het mensen met een beperking waren, dan had ik altijd zoiets van: waarom zijn die altijd zo schoffel gekleed? Waarom zijn die... Ze zijn dan al niet volmaakt, maar dan ga je dat dan ook nog eens extra benadrukken door die zo het slechtste van het slechtste aan te doen (...). Het is niet omdat ze een beperking hebben dat je dan geen toffe kleren meer moet aandoen, want wat maakt het uit? Nee, dan

heb ik zoiets van neen, dat is ook onderdeel van haar gevoel en Lisa is echt ook een hele ijdele.” (Papa van Lisa)

“Ja zo stereotiep downsyndroom, een training aan, nen dingen aan, ze komen zo allemaal, alle, veel kinderen zo, je ziet dat zo dat ze, we hebben hier X [naam van een voorziening], zij komen zaterdag inderdaad naar buiten, maar in groep, dat is niet zo integratie (...). We willen voor Bram zeker hebben dat hij erbij hoort in de maatschappij, zolang dat hij geen training aanheeft (lacht). En dat is misschien raar, maar dat was zo echt het beeld dat wij hadden zo. Dat beeld is ook verkeerd; dus we begrijpen ook wel dat mensen een bepaald beeld hebben omdat ze iets niet kennen of dat ze bang zijn omwille van, wat niet gekend is, is niet bemind, dus daarin begrijpen we dat ook wel.” (Papa van Bram)

Naast het kindbeeld dat papa's voor ogen hadden, kwam er hier en daar een negatieve voorstelling van het ouderschap bij een kind met een beperking naar voor. Papa's beschreven hier vooral de indruk die ze op voorhand hadden over hoe hun verdere leven er zou uit zien. Een voorbeeld is dat van de *grijze, grauwe, afgeleefde ouder* die de rolstoel vooruitduwt of het bejaarde koppel dat nog steeds met hun volwassen zoon/dochter 's avonds in de zetel zit.

“Ook, de afstand naar een school bijzonder onderwijs is... Dan moeten hij naar Mechelen en is het 's morgens en 's avonds op het buske. En je kent het beeld van het buske éh (...). Ik snap dat ook wel maar het beeld dat je vroeger had van het busje dat... Nu kan je dat veel beter plaatsen eigenlijk éh.” (Papa van Fabio)

1.2 De weg naar diagnose

Slechts één papa gaf aan dat hij op voorhand wist dat het te verwachten kindje een beperking zou hebben. Enkele andere vaders kregen reeds een signaal dat wees op het mogelijk aanwezig zijn van een beperking. Dit gaat van een risico op ontwikkelingsachterstand tot een verhoogde kans op een syndroom.

“Op een bepaald moment hebben wij moeten de keuze maken van euhm... Er was een mogelijkheid, 50% dat zij een kindje met Down ging zijn. En dan hebben wij gezegd ‘we gaan dat gewoon doen, we zien wel.’” (Papa van Nienke)

De overige papa's werden bij de geboorte verrast of werden doorheen de eerste levensjaren geconfronteerd met een ontwikkeling die of gedrag dat afwijkt van de norm. Een factor die hierin meespeelt, is het al dan niet ervaring hebben met een normale ontwikkeling.

“Als hij geboren werd, door dat wij al vier kinderen hadden, zagen we... Hij zit niet vlot recht zoals de anderen deden op een bepaalde leeftijd. Je kon een vertraging zien. De kinderarts zei altijd van ‘dat komt wel in orde’ maar op een bepaald moment hebben wij ook gezegd van ‘dat komt hier niet in orde, dit is niet normaal.’” (Papa van Alexander)

“Dan zei ik ook: hij is twee jaar nalf, hij kan niet lopen, hij is niet zindelijk, ik kan hem toch zo niet naar school doen. Wat moet ik doen zo, er klopt toch iets niet. En dan hebben we hem ook laten testen in het COS [centrum voor ontwikkelingsstoornissen] in Gent.” (Papa van Freek)

Er is een onderscheid tussen papa's die het nieuws reeds bij de geboorte vernamen en vaders die gaandeweg zelf naar de hulpverlening toestapten. Papa's die het nieuws te horen kregen kort na de geboorte, herinneren zich vooral de manier waarop de boodschap gebracht werd. Zo haalt een papa de *grafstem* aan waarmee het nieuws meegedeeld werd. Een aantal papa's werden overdonderd door de negatieve belichting van wat de beperking mogelijk kon inhouden. Er rezen meer vragen op dan antwoorden tevoorschijn kwamen.

“De kinderarts zei direct... Die was daar wel redelijk, alle aan de ene kant is dat goed, cru in éh. Euhm twee dingetjes: uw kind heeft Down en uw kind zit met een hartafwijking.” (Papa van Tobe)

“Eigenlijk totaal niet. In de kliniek zeker niet want, we zijn daar eigenlijk echt wel heel in het ongewisse gelaten. Eigenlijk echt keiharde commentaren gehad, keiharde feiten eigenlijk van kijk het zit zo en dat en dat... Euhm en dan gingen we naar de kamer. We hadden wij al hessan zitten bleiten en doen. En er is dan nooit, nooit niemand, in al die tijd, naar ons gekomen.” (Papa van Lenn)

“Ze komen met drie binnen en ze doen de gordijntjes toe en de deur toe. Dan weet je dat er iets is dat niet klopt.” (Papa van Freek)

Wanneer ouders zelf de stap zetten richting verder onderzoek, kwam de diagnose niet onverwacht. Vaders zien in deze diagnose de bevestiging van wat ze eerder zelf al opmerkten. Dit houdt echter niet per se in dat het nieuws makkelijker te verwerken is.

“Interviewer: Femke heeft de diagnose pas op latere leeftijd gekregen. Hoe was het voor jou als papa om uiteindelijk dat nieuws te horen?”

Papa: Dat is geen goed nieuws dat je krijgt he, maar toch was het voor mij wel van, het ligt niet aan ons alleen. Het is ook iets in haar zelf. Ze kan er ook zelf niets aan doen.” (Papa van Femke)

Daarnaast blijkt dat heel wat ouders tot op vandaag geen duidelijke diagnose en/of oorzaak kennen. Hierbij geven de papa's mee dat een diagnose voor hen geen meerwaarde hoeft te betekenen.

“Go nee, waarschijnlijk niet, tenzij er een wondermiddel zou zijn waarmee je Lukas zou kunnen stimuleren. Of verbeteren, maar dat bestaat niet (...) Dus maakt dat iets uit? Nee. Te lange latsten hebben we die zoektocht opgegeven omdat je denkt, wat kunnen ze nog doen? “ (Papa van Lukas)

1.3 Mijn kind heeft een beperking, wat nu?

“Dat is eigenlijk, dat komt een beetje op hetzelfde neer alsof ze zeggen dat ze dood is, vind ik. Want op dat moment moet je echt afscheid nemen van een beeld dat je had. Je had echt, je hebt een kindje en je hebt dat al een jaar gezien. En op dat moment moet je echt denken van ja oké, dat zal niet dat kindje zijn dat we in gedachten hadden, dat zal een ander kindje zijn. Dat is een hele rare periode. Dus das heftig ja... das echt keihard.” (Papa van Lisa)

Wanneer het voor papa's duidelijk is dat er sprake is van een beperking, hebben een aantal onder hen het hier over het doormaken van een rouwproces. Het kindbeeld en bijhorende verwachtingen moeten veelal worden bijgesteld. Heel wat papa's beschrijven deze periode als intens. Ze illustreren dit aan de hand van beeldspraak zoals 'het krijgen van een koude douche', 'het in de put zitten' of 'een hamer in je gezicht krijgen'. Desondanks geven papa's naar eigen zeggen aan op relatief korte tijd een evolutie in het verwerkingsproces te hebben doorgemaakt.

“Ik weet nog in het begin, in het begin zat ik daar wel serieus van in de put. Maar na de 4de dag. Toen ze vier dagen geboren was, heb ik gezegd ja. Het is nu zo...” (Papa van Geike)

“Op een bepaald moment, zak je er dan door en is het, ik ga niet zeggen de weerslag die pas, of het besef. Ik denk dat ik het vrij snel besepte en ook wel aanvaard had, maar dat je probeert het een plaats te geven door alle zorgen en alles op jezelf te pakken en

het allemaal zelf te dragen totdat ik er eigenlijk zelf aan ten onder ben geweest.” (Papa van Kevin)

“In het begin is dat wel efkes, ja, dat is een stukje rouwproces hé. Zo ja nee, dat is niet waar. Er zit wel een stuk ontkenning. En euhm... achteraf zeg je wel... besef je dan ook van oké ja, het is nu zo. Ik heb me daar vrij gemakkelijk bij neergelegd van okeja, het is nu zo en we moeten er mee voort. Je kan de klok niet terugdraaien of je kunt toch niets veranderen, we moeten vooruit.” (Papa van Ava)

Factoren die meespelen in hoe papa's het verwerkingsproces doorlopen, zijn onder meer het ervaren van steun van partner en/of familie, het reeds van dichtbij ervaren hebben van de beperking en/of een snelle doorverwijzing naar ondersteunende diensten. Veel papa's refereren daarenboven naar de invloed van hun persoonlijkheid in dit proces. Tenslotte benoemen een aantal vaders een verschil in coping in contrast met hun partner.

“Wel eigenlijk halen we heel veel van elkaar. En omdat het zodanig specifiek is, zijn we eigenlijk... alle Jan [adoptiezoon] bijvoorbeeld is hier toegekomen toen hij drie jaar was, had enorme huilbuien, we hebben toen heel veel moeten afstemmen op elkaar en met de begeleiding zo.” (Papa van Jan)

“Op dat moment wel ze, ik had me verdiept op internet om kennis op te doen en mijn vrouw was eerder van, ‘ik moet dat allemaal niet weten en laat het maar komen’ ‘en we zullen wel zien’ en ‘wat gaat de familie peizen en hoe gaan we dat zeggen aan de familie?’ Dat zat... Daar zat wel een verschil in aanpak.” (Papa van Oona)

De geijkte uitdrukking ‘je staat ervoor en moet erdoor’ wordt door het merendeel van de papa's bevestigd. Centraal hierbij staat de onomkeerbaarheid van de beperking. Vaders geven aan geen keuze te hebben, er het beste van te willen maken en/of zich beetje per beetje neer te leggen bij de situatie.

Voor papa's brengt de beperking heel wat extra onwetendheid met zich mee. Om hieraan tegemoet te komen, duiken een aantal papa's de literatuur in. Van de gezinnen die beroep deden op een thuisbegeleidingsdienst en/of kinesitherapeut, kijken heel wat vaders positief terug op de komst van deze vorm van ondersteuning.

“En de kiné die altijd kwam, zo zag je hem echt vooruitgaan en kreeg je hoop. De thuisbegeleiding om hem te leren spelen en die motoriek in gang te krijgen, dat heeft wel geholpen. Maar ge moet verder éh, het is geen avance. We zijn dan ook met SMOG⁷ begonnen want hij babbelde niet. Dat was ook via de Tandem⁸.” (Papa van Tobe)

“Een van de weinige dingen die zeker zijn bij autisme is dat er een erfelijkheidsinvloed is, dus van zodra een diagnose bij Faye vastgesteld was ben ik zo een beetje beginnen nadenken wie in de familie er ook wel iets van zou kunnen hebben. En dan heb ik bij mezelf ook een onderzoek laten doen, en blijkt dat ik er ook van heb. Maar het was een niet nader omschreven variant en blijkbaar ben ik er in mijn leven in geslaagd van allerlei compensatiemechanismen te ontwikkelen dat het eigenlijk weinig of niet merkbaar is.” (Papa van Faye)

Wat betreft contact met andere ouders van een kind met een beperking, liggen de antwoorden verspreid. Dit gaat van ‘geen behoefte hebben aan dergelijk contact’ tot ‘het uitbouwen van vriendschappen’.

Wanneer de bevroegde papa’s over hun eigen gezinssituatie reflecteren, vergelijkt zowat de helft van hen met andere, in hun ogen ernstigere, vormen van beperkingen. Dit ervaren ze als helpend om de beperking van hun zoon of dochter te relativiseren.

“Ik ervaar dat niet als zwaar. Er is altijd erger. Je hebt dat misschien nog gehoord he, maar dat hebben wij altijd al van in het begin gezegd he. Er is altijd erger. Alle je ziet dan... Dan liepen wij daar dan met ons 'mongooltje' en dan zie je eentje dat niet kan wandelen of heel zwaar spastisch is, dan zeg je: 'alle, dan hebben wij nog geluk'.” (Papa van Joppe)

“Sowieso zei de psycholoog dat het een lichte vorm van autisme zal zijn. Want uiteindelijk je hebt kinderen met autisme die niet kunnen functioneren. Er zit ook nog een ander kindje met autisme in zijn klas en die heeft het nog moeilijk dan Arnaud dus

⁷ SMOG, Spreken Met Ondersteuning van Gebaren, is een vorm van ondersteunende communicatie waarbij kinderen, jongeren en volwassenen met een communicatiebeperking hun noden, wensen en behoeften kunnen duidelijk maken en hun omgeving beter leren begrijpen. Bij SMOG worden spraak en gebaren gecombineerd (S-M-O-G, z.d.).

⁸ De Tandem is een thuisbegeleidingsdienst voor kinderen met een verstandelijke beperking actief in Oost-Vlaanderen (De Tandem, 2018)

op dat vlak mogen we in onze handen wrijven dat alleja zo goed meevalt.” (Papa van Arnaud)

1.4 Wordt vervolgd...

Het praten over de toekomst ligt voor heel wat papa's moeilijk. Dit is een rechtstreeks gevolg van het feit dat de toekomst moeilijk te voorspellen is. Hierbij maken een aantal papa's de vergelijking met hun andere kinderen, waarbij ze meer vertrouwen hebben dat alles in zijn plooi zal vallen.

“Wat wij ook wel doen, wij proberen nu, alle wij zijn financieel al heel wat opzij aan het zetten voor het moment dat wij er niet meer zijn, dat ons andere mannen daar niet mee geconfronteerd zouden worden. Want het is onze keuze dat wij Nienke hebben hé. Alle dat zijn allemaal dingen waar wij nu bij nadenken, waar we anders niet zouden bij hebben nagedacht. Alle dat is wel zo ja. Je bent wel bewuster met haar bezig dan met de andere kinderen, maar de toekomst... Dat zien we wel. Die zal vooral van Nienke afhangen, dat is zo. Zij wijst wel de weg, dat is wel altijd.” (Papa van Nienke)

Over het algemeen evolueert de visie op de toekomst naargelang de leeftijd van het kind met de beperking. Bij jongere kinderen zijn er voornamelijk zorgen omtrent de onderwijssituatie. Voorbeelden hiervan zijn het al dan niet kiezen voor inclusief onderwijs, het vinden van een geschikte school of het zoeken naar gepaste ondersteuning.

“Hij is nu 12 en hij doet zijn plechtige communie. Maar binnen een jaar of twee jaar moet hij weg uit Z. [school voor buitengewoon onderwijs], dus moet je al kijken voor een andere school, maar das anders dan bij gewoon onderwijs (...). Je moet, alle in het gewoon onderwijs moet je maar één stap vooruit peizen. Maar bij hem moet je daar al een jaar 'n half, van voordien zeker, twee jaar 'n alf mee bezig zijn. We moeten eens maken dat we al eens geweest zijn (...).” (Papa van Freek)

Naarmate het kind ouder wordt, verschuiven deze zorgen zich naar andere levensdomeinen. Er zijn een aantal vaders die aangeven dag per dag te leven, ook al zijn er sluimerende ideeën in verband met de toekomst aanwezig. Anderen zeggen dan weer van zichzelf er te veel mee bezig te zijn. Nog andere papa's hebben al een (concreet) plan. Dit kan gaan over het verbouwen van de eigen woonst, het zoeken naar gepaste dagbesteding of het uitbouwen van een eigen project waar zoon of dochter later kan wonen en/of werken.

“Als je vraagt wat is je droom naar de toekomst toe zou ik het liefst van al... Een mens moet dromen hebben, en het zal wel bij dromen blijven. Moest ik nog wat nieuws kunnen zetten, en in een woning waar ik de helft heb en em een kantje... ja een soort kangoeroewoning (...) Ik heb een huis gezien dat mogelijks te koop komt. En het eerste wat ik dacht was, aja dat voorstuk kunnen we verbouwen (...).” (Papa van Jens)

“En naar werk toe zien we zo van ergens gaan helpen in een rusthuis, want dat doet ze graag. Dat zie ik voor mijn eigen als nummer één, maar we gaan zien hoe het met haar evolueert natuurlijk he (...). Ze doet stage in een rusthuis en dat valt goed mee en ze doet dat graag. Ze kan goed met oudere mensen overweg. Dat zijn de vooruitzichten. Daar zijn we naar... we proberen daar ook, het is niet dat we daar gewoon op hopen, wij proberen ook die weg te plaveien, min of meer in die richting.” (Papa van Geike)

Wanneer er brussen in het gezin zijn, is dit voor de vaders dikwijls een geruststelling naar later toe, wanneer de ouders zelf niet meer kunnen instaan voor de zorg. Desondanks wordt in de interviews geen enkele keer de expliciete verwachting naar de brus toe geuit om later alle zorg op zich te nemen.

“Dat ze nog zussen heeft, dat geeft mij wel een geruster gevoel. Ik kan ook niet zeggen welk leven zij gaan hebben later en zij moeten ook geen dingen wegcijferen. Ze moeten hun leven leven zoals ze het zelf willen en oke, ze zullen wel een deel verantwoordelijkheid opnemen voor euh ja... Het is tenslotte hun zus” (Papa van Nele)

2. Rollen papa's

Doorheen de interviews komen verschillende aspecten van het vaderschap aan bod. Deze kunnen onder een aantal vaderrollen geplaatst worden. Belangrijk hierbij is dat vaders niet verengd mogen worden tot één van deze rollen.

“(...) Ik denk omdat je als papa van een kind met een beperking automatisch meer taken op u moet nemen, omdat het gewoon meer is (...).” (Papa van Wout)

2.1 Strijdvaardig vaderschap

“Ik heb vroeger nog geprotesteerd tot zelfs bij de minister. In het begin dat hij overging naar de middelbare school, toen dat dat busvervoer begon, vond ik dat veel te lang op de bus, te vroeg 's morgens en te laat 's avonds.” (Papa van Jens)

Ongeveer de helft van de bevroagde vaders vindt dat je als ouder van een kind met een beperking extra mondig moet zijn. Dit zowel op vlak van onderwijs en hulpverlening alsook op beleidsniveau. De hoofdidee hierachter is, dat je als ouder van een kind met een beperking moet opkomen voor de rechten van je kind. Voorbeelden hiervan zijn het lobbyen om toegelaten te worden in een reguliere school, het versturen van brieven naar ministers en/of het zetelen in een ouder- of gebruikersraad. De meeste papa's verwoorden de noodzaak tot mondigheid in het licht van een traject binnen het inclusief onderwijs.

“Je moet zeer mondig zijn. Je moet echt op je strepen staan, ik denk moesten wij, met alle respect voor ouders die minder mondig zijn of minder gestudeerd hebben ofzo... Wij hebben het geluk om alle twee ons mannetje te staan. Maar moesten we dat niet kunnen, dan zat Haïke niet in het gewoon onderwijs.” (Papa van Haïke)

“Wij merken dat er bepaalde manieren van onderwijs zijn waar Nienke zoveel baat bij heeft. Nu moeten wij zelf zaken aanbrengen. We hebben haar zelf moeten introduceren in de school buitengewoon onderwijs, wij zijn zelf cursussen gaan volgen, alle ik bedoel...” (Papa van Nienke)

2.2 (Be)zorg(en)d vaderschap

“Als papa, euhm... Ik weet het niet. Ik denk heel zorgzaam, denk ik. Ik heb dat misschien een beetje mee van thuis en dat ligt misschien ook een beetje in mijn karakter, maar als er iets is met mijn kinderen dan valt al de rest weg. (...) Dan blijf ik gewoon thuis, zeker voor Nele.” (Papa van Nele)

Vaders die zich identificeren als zorgzame vader hebben meestal een kind dat een hoge zorgnood heeft. Deze vaders nemen een aandeel in de zorgende activiteiten op zich. Echter, wanneer het kind een minder uitgesproken nood aan verzorging stelt, geven papa's ook aan zorgzaam te zijn. Het verschil hierbij is, dat de nadruk minder op de verzorgende taken ligt. Vaders zien dit eerder als een karaktereigenschap.

Daarnaast brengt het vader-zijn van een kind met een beperking bij een aantal bevroagde papa's een verhoogde mate van bezorgdheid met zich mee. Dit blijkt onder meer uit het extra aandacht schenken aan de fysieke integriteit van het kind. Enkele illustraties hiervan zijn het plaatsen van een tracker in de boekentas, het afsluiten van de uitgangen van het huis of het langdurig gebruik van een babyfoon.

Papa: (...) Ik ga wel zeggen, ik ben heel anders gevormd door het feit dat we Jasper gekregen hebben.

Interviewer: en op welke manier?

Papa: ja... meer bezorgzamer...

Interviewer: meer in het algemeen als persoon dan?

Papa: ja, ik weet graag waar ze naartoe gaan, ik heb graag antwoord ook als ik wat vraag... en komt dat door dat Jasper een beperking heeft, of algemeen het vaderschap? Ja nee, ik weet het niet, misschien doordat we teveel hebben meegemaakt met Jasper om hem op de wereld te houden (...) (Papa van Jasper)

2.3 Betrokken vaderschap

“Ik zeg het, het was een bewuste keuze en achterafgezien ja, helemaal terecht ook. Ik voel me als een vis in het water om het [vader] te kunnen zijn. (...) Ja, ik probeer zeer betrokken te zijn, heel, heel, heel aandachtig ook voor het welbevinden en voor het zich goed voelen.” (Papa van Bas)

Bij veel van de bevroegde papa's was de komst van een kind een bewuste keuze. Bij een aantal onder hen leefde echt het verlangen om het vaderschap te mogen ervaren. Dit kwam onder meer naar voor in de meest uiteenlopende vader-kind momenten die papa's in de interviews beschrijven. Sommigen kozen er bewust voor om een deel van hun arbeidstijd anders in te zetten, met als belangrijkste drijfveer meer tijd te spenderen in het gezin.

“Wij hebben super bewust voor kinderen gekozen en euhm... Ik ben gewoon iemand van ja, als je die keuze maakt dan moet je die ook nemen (...). Je wilt toch niet later weer de zoveelste generatie ouders zijn die zegt van ‘goh had ik maar meer tijd met mijn kinderen doorgebracht’ (...). Dan denk ik ja, ik maak daar tijd voor. Ik ga minder werken, ik verdien minder, mijn vrouw ook. Maar wij zijn wel thuis voor ons kinderen en wij kunnen er wel tijd mee doorbrengen. Ik vind dat belangrijk, het is te mooi om te willen missen dus dat is gewoon mijn drijfveer om dat te willen doen.” (Papa van Lisa)

Ondanks dat een aantal vaders inspanningen leveren om meer tijd te spenderen in het gezin, zijn het voornamelijk zij die alsnog de meeste arbeidstijd voor hun rekening nemen. In 8 gezinnen op de 35 werken beide ouders evenveel uur per week. In de overige gezinnen verrichten papa's een hoger aantal uren betaalde arbeid per week. In slechts één huishouden

werd de beslissing genomen dat de papa zijn voltijdse baan inruilt voor deeltijds werk, dit ten voordele van de carrière van zijn vrouw.

Een aantal papa's geven te kennen dat de verdeling van de arbeidstijd niet haaks staat op een minder betrokken houding. Vrije momenten worden ingevuld door tijd door te brengen met de kinderen.

“Papa: Het is zo dat ik haar meestal verzorg, 's avonds. Haar pamber aandoe, haar pyjama aandoe, haar in bed steek. Dat is wel echt iets papa dochter.

Interviewer: En vanwaar precies dat moment?

Papa: Ik denk omdat er voor de rest gewoon geen tijd is. Overdag ben ik gaan werken en dan is dat 's avonds dat moment.” (Papa van Haike)

Daarnaast zijn er evenwel papa's die toegeven dat ze hun betrokkenheid graag hoger zouden zien dan die nu is.

“Euhm, maar dat vind ik wel de grootste tekortkoming in het papa-zijn, dat ik te weinig tijd kan vrijmaken voor mijn kinderen. Dat is euhm, dat vind ik het jammerste en daar proberen we ook iets aan te veranderen” (Papa van Sam)

2.4 Meervoudig vaderschap

'Denk je zelf een andere papa te zijn voor je kind met een beperking dan voor je andere kinderen?' Op deze vraag zijn de antwoorden verdeeld. Een groep vaders antwoordde overwegend 'neen'. Enerzijds omdat ze hun kinderen dezelfde waarden willen bijbrengen, anderzijds refereren ze hier naar het gevoel van rechtvaardigheid en eerlijkheid ten opzichte van de andere kinderen.

“Neen. Ja op bepaalde vlakken kun je natuurlijk niet anders. Maar eigenlijk, voor mij in mijn hoofd, neen. Voor mij zijn dat drie gelijkwaardige dochters. Ik zal er ook voor streven dat anderen hen ook gelijkwaardig behandelen. Het is niet omdat Nele bepaalde beperkingen heeft dat ze bepaalde dingen niet zou mogen of niet zou kunnen (...).” (Papa van Nele)

Zoals in voorgaande quote naar voor komt, volgt na deze ontkenning meestal een nuancering. Achterliggende motivering is volgens de vaders dat de beperking nu eenmaal een specifiekere aanpak vergt.

“Maar het is wel anders ja, dat wel. Ik denk dat dat ook normaal is. Er is niet voor niets een beperking bij haar vastgesteld waardoor het niet hetzelfde kan zijn. Nog dingen die verschillen euhm, niet echt denk ik. Ik tracht toch hetzelfde over te komen en voor iedereen gelijk te doen. Ik zeg wel trachten. Dat hangt ook af van de situatie. Maar ik wil wel rechtlijnig zijn in de opvoeding.” (Papa van Femke)

Naast de groep papa's die aangeeft geen verschil te maken, zijn er evenzeer vaders die van zichzelf zeggen net wel te differentiëren. Dit zowel in aanpak als verwachtingen naar het kind met de beperking toe.

“Met Arnaud, gow gaat da heel moeilijk (...). Bij Lotte [brus] mag je eens afwijken van de structuur, dat geeft niet. Bij Arnaud kun je dat niet. En bij Thibault [brus], ja ik zeg het, als ik vergelijk met het aanpakken van Arnaud op die leeftijd en van Thibault, is dat dat je met Arnaud echt met fluwelen handschoentjes alles heel voorzichtig moest doen. Met Thibault is dat gewoon, als hij eens ambetant doet, maak je je eens kwaad en dat is dan gewoon zo. Maar bij Arnaud als hij ambetant werd, moest je echt rustig zijn. Bij Thibault is dat niet (...).” (Papa van Arnaud)

“Papa: (...) als een vader-dochterrelatie sowieso, maar het is natuurlijk niet gemakkelijk he. Het is anders dan met de andere twee kinderen, maar het blijft een vader-dochter...”

Interviewer: en op welke manier is dat dan anders voor jou?

Papa: ja omdat er toch meer... Er is meer zorg, je kan niet dezelfde dingen doen alsof je met de andere kinderen doet. Je blijft ergens steken op dezelfde ontwikkelingsfase.” (Papa van Anna)

2.5 Professioneel vaderschap

Professioneel vaderschap krijgt bij de bevroegde papa's op diverse manieren vorm. De extra engagementen die ze opnemen en/of de bijkomende 'projectjes' die ze vormgeven, verwijzen telkens naar een deelaspect van het professioneel vaderschap.

2.5.1 Papa als hulpverlener

Enkele vaders voelen de nood zich verder te professionaliseren. Zo zijn er vaders die bewust inzetten op alternatieve manieren van communicatie via het aanleren van SMOG of het leren programmeren van een spraakcomputer.

“Papa: ze zijn nu bezig met een computer voor hem met oogbesturing waar we nu constant mee aan het oefenen zijn. Twee weken geleden ben ik een cursus gaan doen om dat programma te leren zodat we zelf kunnen programmeren en doen (...) omdat het ook heel interessant kan zijn. De logopediste kan er wel mee bezig zijn maar uiteindelijk hebben wij Lenn nog meer en als ik dan dingen kan toevoegen in dat programma met zijn nieuwe interesses is dat wel... ja mooi meegepakt.” (Papa van Lenn)

Naast het inzetten op communicatie verbreden papa's hun kennis en vaardigheden ook op andere domeinen. Dit kan zowel op medisch vlak, door bijvoorbeeld te leren hoe een maagsonde vervangen dient te worden, alsook op schools vlak. Zo vertelden papa's over inspanningen die ze leveren om hun zoon/dochter extra te stimuleren.

“Ik ben er bijvoorbeeld van overtuigd dat hij zijn naam zou kunnen schrijven, maar dat lukt dus niet (...). In het begin heb ik daar heel lang op gewerkt als hij thuiskwam van school, er zelf ook nog mee bezig geweest. Ik heb dan... totdat we plots de opmerking gekregen hebben van school dat we dat niet meer mochten doen (...). Dat ze zeggen: als hij thuiskomt, jij bent de papa en je moet de papa zijn (...).” (Papa van Jens)

2.5.2 Papa als ontwerper

“Want je hebt heel veel speelhuisjes op de markt, maar speelhuisjes die eigenlijk voor haar niet voldoen aan het nodige comfort en steun (...) En ik wou een aangepast speelhuis dat jaren kon meegaan. Ik heb zelf één gemaakt (...). Maar dat was dus gemaakt op de groei met, hier is het nog niet af maar langs binnen overal steunpunten en vaste dingen gemaakt euh om haar aan vast te houden zodanig dat dat echt iets voor haar was (...).” (Papa van Dana)

Zoals bovenstaand citaat beschrijft, steken een aantal papa's letterlijk de handen uit de mouwen. De extra noden van hun zoon of dochter dagen hen uit om zelf zaken te ontwerpen. Naast deze papa die zelf speelgoed op maat maakt voor zijn dochter, is er ook één papa die toetsen aanpast aan het kunnen van zijn zoon. Twee vaders maken er elk weekend hun werk van om een weekendverslag te maken. Nog twee andere papa's zijn verantwoordelijk voor de opmaak van een week- of dagschema voor hun kind.

“Ik maak ook altijd een verslag van haar weekend. We moeten dat doen voor het school en het semi-internaat. Er is altijd een weekendpraatje, maar uit haarzelf gaat ze niets vertellen, of iets wat niet waar is. Ik maak het en met foto's bij. (...) Voor ze in bed gaat, ze kruipt dan bij ons in het grote bed, dan vertel ik dat al eens, zodat ze het al eens hoort” (Papa van Oona)

2.5.3 Papa als ervaringsdeskundige

Onder de participanten bevinden zich heel wat vaders die zich, bovenop de opvoeding van hun zoon/dochter, inzetten voor een oudervereniging of een ouder- of gebruikersraad. Dit komt echter niet bij elke vader even uitgesproken aan bod. Een aantal vaders betreuren het feit dat mannen, in vergelijking met moeders, ondervertegenwoordigd zijn in dergelijke raden.

“Papa: meestal zijn het de mama's die komen naar zo van die bijeenkomsten. Ik zit daar dikwijls wel redelijk alleen. Geert Van Hove heeft dat ook eens tegen mij gezegd: “een van onze enige actieve papa's”

Interviewer: Ah ja dat merk je inderdaad wel zelf dat het vooral mama's zijn die het woord nemen?

Papa: ja, bij Ouders voor Inclusie ook. Daar ga je, ja, dikwijls vind je daar koppels die samenkomen. En dan zijn er ook een ganse boel mama's die alleen komen en dan is er één witte raaf van een papa die alleen komt.” (Papa van Geike)

Daarnaast geven een aantal papa's aan dat er op informele momenten de mogelijkheid is om ervaringsdeskundigheid te delen. Voorbeelden hiervan zijn het gaan naar ouderavonden op school, het delen van ervaringen via Facebook of het zijn van contactouder binnen Downsyndroom Vlaanderen⁹.

3. Gezinsdynamieken

Hoewel deze masterproef peilt naar de beleving van het ouderschap vanuit het perspectief van de vader, kan dit niet los gezien worden van de gezinsdynamiek. De verkregen input geeft aan dat het vaderschap geen geïsoleerd gegeven is. Sprekend hiervoor is het spontaan wisselen tussen de ik-vorm en de wij-vorm, waarmee het ouderkoppel bedoeld wordt.

⁹ Bij de geboorte van een kind met Downsyndroom kan contact opgenomen worden met de vereniging 'Downsyndroom Vlaanderen'. Wanneer ouders dit wensen kan een contactouder, een ouder van een kind met Downsyndroom, langskomen om zijn of haar ervaringen te delen. Daarnaast bieden zij ook een welkomstpakket aan (Downsyndroom Vlaanderen, 2012).

“Dat is ook wel iets wat ik bewust probeer te doen, haar niet te klein houden. Dat is iets euhm, dat, ja ... Wij weten niet hoe dat gaat zijn met haar. Het kan zijn dat ze zelfstandig gaat wonen, maar dan moet je haar toch allemaal tools meegeven om dat te doen, alles. Dus waarom zouden wij haar dan klein houden?” (Papa van Nienke)

Verder kwam in heel wat gesprekken de ouderrelatie ter sprake, hoewel dit niet expliciet bevestigd werd door de interviewers. Er is echter geen enkele papa die betwistte dat de komst van het kind met een beperking een invloed heeft op het gezin, meer bepaald op het sociaal leven, de vrije tijd en/of de brussen. Deze impact is niet eenduidig te definiëren als positief of negatief.

3.1 Impact op de ouders

De invloed op de partnerrelatie of op het sociaal leven werd niet nadrukkelijk bevestigd. Toch brachten een aantal papa's dit onderwerp uit zichzelf aan. Op de afrondende vraag “Zijn er nog zaken die je graag wilt meegeven of nog extra wilt benadrukken?” gaf een papa het volgende antwoord:

“Ja, uiteindelijk dat de invloed van zo een kind niet op uw vaderschap is, maar op uw koppel-zijn. Ik weet niet of daar al studies over zijn, ik heb allemaal geen tijd om dat te lezen. Maar de invloed van zo een kind op een koppel is veel groter dan het individueel vaderschap of het individueel moederschap, denk ik.” (Papa van Joppe)

3.1.1 Ouderrelatie

In de interviews waar de invloed op de relatie aan bod kwam, wezen het gros van de papa's erop dat de opvoeding van het kind met een beperking extra uitdagingen met zich meebrengt. Een aantal vaders verwezen hierbij naar andere gezinssituaties waarvan ze weet hebben dat de relatie niet bleef standhouden. Zelf beaamden ze dat het niet altijd even makkelijk is en wezen ze op het belang van steun vinden bij je partner.

“En ik denk ook wel dat er bijna geen grotere stresstest is voor een relatie dan zo een uitdaging. Men zegt weleens dat dat bij een huis bouwen wel al zo is, maar zo een beproeving, dat is wel geen evidentie. Maar natuurlijk ja, dat komt natuurlijk weer neer op hoe je er zelf tegenaan kijkt en hoe je binnen je relatie communiceert met elkaar en daarvoor oog hebt en je ervan bewust bent en of er daar de mogelijkheid is om daarrond te overleggen.” (Papa van Bas)

“Ja met momenten is dat wel heel zwaar he. Je bent alle twee...het is maar een ding die telt en het is voor je kind zorgen en de rest is al bijzaak he. Maar ik moet zeggen, ik denk dat het nog altijd goed zit. Nog veel beter dan het in het begin was he; Omdat je weet wat je allemaal meegemaakt hebt en doorstaan hebt.” (Papa van Tobias)

3.1.2 Sociaal leven en vrije tijd

Wat betreft het effect op het sociaal leven en de vrije tijd van de ouders, zijn er twee thema's die in verschillende interviews vaak terugkomen. Enerzijds benoemden vaders de ingeperkte vrijetijds mogelijkheden, anderzijds verwezen ze naar de impact op hun vriendenkring.

Zowel kindkenmerken als eigenschappen inherent aan de omgeving liggen aan de grondslag van deze verminderde vrije tijd. Aan de hand van onderstaande quotes worden beide verduidelijkt.

“Ja, veel zaken duren ook langer. Ons klaarmaken om naar buiten te gaan, gaan wandelen, daarvoor moeten we materiaal mee doen, hij heeft wel zo een staphulpje, hij kan daar wel een beetje mee stappen, zich een beetje zelfstandig te verplaatsen (...). En dan ja, als we ergens naartoe gaan dan moeten we ons eigen materiaal meedoen (...). Een zitschaal, dat is een heel gevolg natuurlijk, auto vol. Dat is niet zomaar je jas pakken en we zijn weg en we zien wel.” (Papa van Bas)

“Dan mag je als kind met een beperking gratis naar Plopsaland en het gezin echt aan gigantisch lage prijzen, 10 euro of zoiets (...). Maar dat is zo een opdracht en gedoe met dan die regeltjes en dan werd dat altijd strenger door de jaren en op de duur mochten we... De laatste keer was dat één begeleider met het kind met de beperking. Dus we hebben eigenlijk een ganse dag moeten gescheiden zijn. Ja, dan ben je niet meer aan een familie uitstap bezig he.” (Papa van Dana)

Naast de impact op vrijetijdsbesteding voor het gezin, benoemen vaders de invloed op hun kennis- en vriendenkring. Enerzijds hebben een aantal vaders het gevoel dat er doorheen de jaren vrienden zijn weggevallen. Anderzijds zijn er papa's die nieuwe vrienden of kennissen leerden kennen dankzij de beperking van hun zoon of dochter. Deze twee categorieën dekken niet de volledige lading daar er ook papa's zijn die aanhaalden dat bestaande vriendschappen behouden blijven.

“Je ziet dat je vriendenkring gewijzigd is. Je ziet sowieso mensen met kinderen die vroeger vrienden waren waarmee we uitgingen vroeger en die kinderen van onze leeftijd hebben. Dat je ziet dat ze niet kunnen omgaan met ons gezin, met Kevin. Je ziet dat die kinderen ook niet meer meekomen en de contacten met die ouders verdwijnen ook op die manier. Dat je ziet dat dat door ons gezin, door het gezin met een kind met een beperking dat dat wegvalt. We gaan ons niet opdringen als gezin, maar we zijn wel ons gezin. Die contacten vallen weg, maar andere zijn erbij gekomen.”
(Papa van Kevin)

“Je relaties veranderen daardoor ook. Je hebt vrienden die afhaken. Je hebt mensen of kennissen die afhaken en je hebt mensen die blijven en die dat accepteren. Mensen waarvan ook hun ogen open opengaan van wat dat is, een kind met een beperking.” (Papa van Alexander)

“We zien nu, we zitten nu in de leeftijd waarin onze vrienden allemaal beginnen vrijer te zijn, als we zeggen we gaan ’s avonds eens weg, dan kunnen we ze niet alleen laten. Dan gaat er altijd iemand apart, al is het maar twee straten ver. Andere vrienden die ook dezelfde leeftijd van kinderen hebben, laten hun kinderen alleen thuis en zijn flexibeler. We zijn er ons vree van bewust van dat het zo ging worden. Maar eens het zo is, is dat nog iets anders dan weten dat het zo gaat komen.” (Papa van Jan)

3.2 Impact op de brussen

Gevolgen voor de broer(s) en/of zus(sen) worden door de vaders niet eenduidig als negatief of positief omschreven. Wat vaders als positief aanhaalden, is bijvoorbeeld een grotere mate van zelfstandigheid, het opdoen van een levenservaring of het aanwakkeren van een zorgzame basishouding.

“Dan zie ik dat het ook zijn positieve zaken heeft in het gezin. De zusjes, die hebben nu een goeie evaluatie in de kleuterklas: ‘We zien dat zij een broer hebben met zorgen, want zij nemen de zorgen van de zwakkere, die minder meekunnen... gaan zij al direct gaan helpen.’” (Papa van Kevin)

Negatieve gevolgen voor de brus komen evenzeer voor. Voorbeelden hiervan zijn: het niet meer met het gezin op reis kunnen gaan, de verminderde aandacht in vergelijking met de broer of zus met een beperking en/of de drang die brussen voelen om zorg te dragen voor hun zorgbroer- of zus.

“Ik denk doordat de dochter ouder was en Wout naar dezelfde school is gegaan het voor haar een grotere last was. Want onder de speeltijden... een van de grootste problemen die we gehad hebben met onze dochter, was toen zij van de lagere school naar de middelbare school ging, ja die was gewoon... die was in paniek he. Die was er niet meer tijdens de speeltijden om op haar broer te passen. En dan realiseer je wel als ouder: wat voor een verantwoordelijkheid hebben wij dat kind... Als Wout voor het eerste met zijn zus naar school gaat, want wat zeg je dan? ‘Past een beetje op u broer he’. Alle dat is een normale reactie, maar als ze die school moet verlaten als 13-jarige en ze is in paniek omdat ze niet op haar broer kan passen, dan realiseer je je wel als ouder... of als Wout thuiskwam, als zijn zus nog op dezelfde school zat en er was iets gebeurd, dan zeggen we: ‘Ga naar je zus he, je zus zal je wel helpen’. Dus ik denk wel dat dat voor de zus belastend is.” (Papa van Wout)

3.3 Impact van kinderrij

Door de interviews heen viel op dat sommige papa's reflecteren over de plaats van het kind met de beperking in de kinderrij. Opmerkelijk hierbij is dat elke vader die op dit onderwerp inpikte, zijn situatie als de meest ideale zag.

“Interviewer: Denk je dat het een verschil maakt dat Abel het eerste kindje was?”

Papa: Ik denk het wel. Ik denk dat euhm, dat dat het beste van de twee werelden is. Als ik moet kiezen dan had ik zeker Abel altijd als eerste kindje graag gehad (...). Als je dan een tweede hebt die wel normaal ontwikkelt, is het van amai, ‘je moet eens kijken hoe snel dat gaat?’ (...) Ik denk dat het veel lastiger is als je al een kind hebt die normaal ontwikkelt euhm om dan een kind met een beperking te hebben waar je heel veel energie in moet steken.” (Papa van Abel)

“Ik denk dat niet. Ik denk niet dat dat een verschil zou gemaakt hebben. Misschien zou het nog zwaarder zijn, geen idee eigenlijk. Wij hebben de knop omgedraaid en we hebben heel veel geluk met onze andere twee kinderen, twee hele brave, hele lieve kinderen, die ook heel zorgzaam zijn voor hun zus.” (Papa van Anna)

Waar de papa's in bovenstaande citaten het als positief ervaren dat hun zoon/dochter met een beperking de eerste in de kinderrij is, beschrijft een andere papa het als volgt:

“Interviewer: en maakt het een verschil uit dat Sanne de laatste dochter is?”

Papa: dat denk ik wel, ik denk dat dat wel... je weet hoe je met je andere kinderen omgegaan zijt. Dus ge weet ook, van zij gaat dat wel of niet kunnen, dus ik moet daar zo of zo op reageren. Als dat u eerste kind is, dan weet je niets he. Dan heb je iets van: "hoe moet ik daar nu op reageren?" (...) Je hebt het meer onder controle denk ik, maar natuurlijk al doende leert men." (Papa van Sanne)

Een derde mogelijk scenario dat zich in een gezin kan stellen, is dat er zowel jongere als oudere brussen aanwezig zijn. Onderstaande papa maakt volgende reflectie:

"En ik denk moest het eerste traject het kindje zijn met een beperking dat het... Je wordt meegezogen door het traject van de oudere kinderen, je gaat daar vooruit. En het andere neem je erbij. Terwijl als Kevin er eerst ging geweest zijn, dat dat het eerste traject zou geweest zijn (...). Terwijl nu, je eerste kindje gaat vooruit, je moet mee, het trekt je mee in positieve zin. Terwijl dat, voor ons, of voor mij dan toch, het volledig alheersend geweest zou zijn, mocht Kevin het eerste kind zijn. Ik vind het een verrijking met de jongere zusjes erbij, het is tof maar toch is het zwaarder (...). We zien dat nu ook met de meisjes, ze zijn Kevin aan het voorbijsteken in zijn kunnen. Bij de oudste zoon hebben we dat nooit ervaren." (Papa van Kevin)

Bij twee participanten is het kind met de beperking enig kind. Daarnaast is er een gezin waarbij het kind met een beperking deel uit maakt van een tweeling en waar geen andere brussen aanwezig zijn.

4. (Buiten)gewoon vaderschap?

Deze masterproef peilt naar de beleving van het vaderschap bij een kind met een beperking. In wat volgt wordt er stilgestaan bij een aantal aspecten van het vader-zijn en de eventuele invloed van de aanwezige beperking. Als eerste komt de taakverdeling binnen het gezin aan bod. Vervolgens wordt er ingezoomd op hoe de papa's zichzelf zouden omschrijven en met welke confrontaties ze in aanraking komen. Tenslotte is er aandacht voor de inspiratiebronnen die de bevroagde papa's aanhaalden en de manier waarop de komst van het kind met de beperking hen veranderde als persoon.

4.1 De nieuwe vader 2.0

"Je hebt ook nog mensen waar hun leven effectief alleja, die daar wel in slagen. Die weet ik veel, waar de vrouw nu, met een schort aan - en met u babbelt en terwijl koekjes bakt en ondertussen die kinderen iets knutselig laat doen enzoverder. Euhm maar dat heb ik al, dat weet ik bij mijn eigen, ik zou dat niet kunnen. Dat is misschien wel iets dat

ik ambetant vind, ik wou dat ik kon bewijzen dat vaders ook zo van die superbelachelijke perfecte moeders zouden kunnen zijn. Alle in de cliché van genderrollen éh. Maar dat gaat gewoon niet.” (Papa van Amy)

In de literatuurstudie werd nagegaan hoe de invulling van het vaderschap doorheen de tijd vorm krijgt. Stellen dat alle bevroegde papa's geëvolueerd zijn tot 'nieuwe vaders' is een brug te ver. Zowat alle papa's merken een positieve wending op, op vlak van betrokken vaderschap. Toch krijgt dit in ieder gezin een andere invulling. Aan het ene uiterste van dit continuüm bevinden zich papa's die te kennen geven dat hun gezinsleven vorm krijgt volgens het klassieke rolmodel. Onder dit rolmodel zien zij de moeder als voornaamste schakel in het huishouden/de opvoeding. Papa's beschrijven hun rol als eerder aanvullend op het takenpakket van de mama.

“Interviewer: En naar taakverdeling. Zijn er zo zaken waarvan je zegt, dat doe ik meer of dat doet mijn vrouw meer?”

Papa: Ik zet de vuilzakken buiten (lacht). Nee nee euh...

Mama: Ja jawel (lacht).

Papa: Het is wel waar, alle... Euhm mijn vrouw draagt het grootste stuk van de zorg. Ik doe wel een keer de afwas en ik strijk een keer maar omdat mijn vrouw een stuk minder werkt dan mij komt de zorg sowieso een stuk meer bij haar terecht. Langs de ene kant vind ik dat wel tof want het geeft mij de kans om mij te ontplooiën op mijn werk. Langs de andere kant heb ik het er ook soms een beetje moeilijk mee(..)” (Papa van Abel)

“Goh, ik denk dat Liesbet wel sneller iets tegen mijn vrouw zal vertellen. Maar uiteraard probeer ik ook wel echt een vader voor haar te zijn en er altijd te zijn voor haar als ze me nodig heeft. Dit zijn wel vaker praktische zaken zoals haar wegbrengen of helpen met iets te maken.” (Papa van Liesbet)

Aan het ander uiterste van het continuüm situeren zich de papa's die aangeven op dit moment meer huishoudelijke taken op te nemen in vergelijking met de moeder.

“Als papa ben ik... Degene die wel het meeste van het huishouden runt hier in het dagdagelijkse. Omdat mijn vrouw andere uren heeft, en ik er meestal wel ben als de kinderen er zijn 's avonds.” (Papa van Kevin)

Zoals bovenstaande quotes illustreren, leggen de vaders geregeld het verband tussen arbeid en taken binnen het gezin.

Een terugkerende bedenking die papa's maken omtrent de vaderrol in de huidige maatschappij, is dat ze het gevoel hebben dat er veranderingen zijn opgetreden in vergelijking met vroeger. Één papa ervaart dat het voor mannen meer geaccepteerd is om hun emoties te uiten. Enkele andere vaders hebben het gevoel meer aanvaard te worden bij het opnemen van hun rol als papa.

“Goh ik denk nu, de laatste tijd... Over het algemeen dan dat papa's en mama's al meer en meer gelijkgesteld zijn. Waar ik vree content van ben. Want uiteindelijk, als jij uw kind ga verversen ofzo in een publiek toilet, er zijn niet veel mensen die nog gaan opkijken (...). Hoe moet je dat zeggen? Meer geaccepteerd zijn in de maatschappij, dat ze ook meer kijken voor de kinderen en allemaal. Terwijl het vroeger was van 'de papa gaat gaan werken en de mama kijkt voor het kind'.” (Papa van Lenn)

4.2 Wie ben ik als papa?

Bij de vraag: “Wie ben jij als papa?” is er een rode draad op te merken doorheen de antwoorden die de papa's hierop geven. Vaak terugkerende antwoorden zijn: geduldig, zorgzaam, bezorgd, verdraagzaam, consequent en/of speels. Elk van de papa's kon zichzelf in één of meer van deze eigenschappen herkennen en vulde deze aan met waarden en normen waar ze zelf veel belang aan hechten. Deze unieke mix van eigenschappen en visie op opvoeden dragen ertoe bij dat elke vader een persoonlijke invulling geeft aan het papa-zijn.

“Geduldig, luisterend en proberen mee oplossingen te zoeken. Maar, wel euhm eigen verantwoordelijkheid geven. Gelik met haar, ik kan gerust een kwartier wachten tot ze haar jas dichtdoet. Want ze kant dat, maar soms wil ze dat niet.” (Papa van Nienke)

“Euhm, ja, rustig, ik ga me nooit nie vele dul maken, maja ze moeten ook wel... alle, dat alles correct verloopt. Het is maar als het echt eens scheef loopt dat ik me eens moet dulmaken. Maar dan weten ze van 'ow, tis genoeg'. Maar ik denk dat ik toch redelijk gemakkelijk ben, alle ze moeten hun manieren houden, maar we hebben eigenlijk ook wel brave kinders. Ik peizen ja, dat ik een actieve papa, ik doe veel met hen, ik ga dikwijls ne keer gaan voetballen, of gaan paardrijden.” (Papa van Gaetan en Robbe)

“Ze moeten geen ego creëren. Ze moeten geen euhm... professors worden. Ik wil vooral wezentjes creëren of kleine mensjes die trots zijn op wat ze doen en vooral gaan voor wat ze graag doen. Ik heb dat ook altijd gedaan. (...) Het is niet altijd gemakkelijk geweest, maar ik vind dat wel een belangrijke factor zo van... En dat hoop ik te kunnen meegeven.” (Papa van Lisa)

Een aantal papa's zegt letterlijk het moeilijk te vinden hierop een antwoord te formuleren. Daarnaast zijn er heel wat vaders die deze vraag aarzelend beantwoordden. Hierbij roepen sommige vaders de hulp in van aanwezige partner en/of kinderen.

“Wel, we hebben zo een zinneke eh, dat we al jaren oefenen. En euh... Als ik vraag van ‘welke papa ben ik?’ dan antwoordt zij: ‘de slimste, de sterkste, de bovenste beste papa van heel de wereld. En dan zegt ze op het einde: ‘Ik ga stoppen want ik ga niet overdrijven.’ Dat vind ik wel typerend, dat wil ik wel zijn ja.” (Papa van Elke)

4.3 Confrontatie met de beperking

“Het is soms moeilijk want inderdaad je wordt regelmatig geconfronteerd met hoe traag het gaat. Zeker omdat je voor regulier onderwijs kiest, dan wordt je daar met je neus op de feiten gedrukt, constant. Dus je merkt ook als je op vakantie gaat...ja, dat Lisa echt traag en anders is... En dat is keihard. Op zo'n momenten besef je dat heel hard. Thuis valt dat minder op. Ze zit hier in haar veilig huisje en ze mag hier traag zijn, ze mag zichzelf zijn.” (Papa van Lisa)

Deze papa beschrijft hoe het voelt om geconfronteerd te worden met de vertraagde ontwikkeling van zijn dochter, in vergelijking met leeftijdsgenoten. Verschillende papa's brachten andere momenten van confrontatie ter sprake.

“Maar ja dat was wel een bangelijk moment. Ik wist niet dat er een afdeling voor intensieve zorgen voor kinderen alleen bestaat, maar in Leuven is dat dus zo, daar is een intensieve zorgen enkel voor kinderen tot 12 jaar en hij lag daar zeker niet alleen. Dus dat was wel een hele...” (Papa van Fabio)

4.4 Geïnspireerd vaderschap

De meeste papa's haalden hun eigen vader of opvoeding aan als inspiratiebron voor het opvoeden van hun kinderen. Waar de ene vader hierin een voorbeeld ziet, is het voor de andere net een drijfveer om het anders aan te pakken.

“Dat is een stuk je eigen opvoeding, en dat is ook, ja, je evolueert ook he en je ziet ook de wereld rond u en je past je daaraan aan. En ja, de basis is denk ik wel je eigen opvoeding en een beetje de normen en waarden die je van dan hebt meegekregen en als je ziet dat dat wel loopt in de maatschappij met die normen en waarden, dan ga je daar wel verder mee denk ik.” (Papa van Wout)

“Als ouder ben ik eigenlijk voornamelijk geïnspireerd op hoe ik het gezien heb thuis en voornamelijk hoe ik het niet wil. In die zin van, ik kom uit een harde, landbouwers familie en daar is het werken, werken, werken, werken, van kinds af aan. En qua gevoelens en affiniteit en affectie, qua praten is dat eigenlijk nul. En ik heb altijd gezegd dat ik dat niet wil zijn. Ik heb geen negatieve gevoelens naar mijn ouders, dat is die context, leefwereld, omgeving, maar euh, ik heb toch gezegd. Ik heb dat gemist tijdens mijn jeugd en dat wil ik wel geven naar mijn kinderen toe.” (Papa van Kevin)

Vervolgens benoemen vaders hun eigen opleiding, het huidige beroep van de partner, literatuur en dokter google als gebruikte inspiratiebron(nen).

“Maar mijn vrouw is nogal dikwijls ne keer naar voordrachten geweest daarover. En veel door haar beroep ook en zo hebben wij ook wel veel bijgeleerd.” (Papa van Gaetan en Robbe)”

“Wat nu ook wel qua sociale vaardigheden betreft, ja kijk als je vrouw een psychotherapeute is die een grote interesse heeft voor alles wat met autisme te maken heeft, hoe kan het ook anders, dan moet ik daar duidelijk mijn meerdere wel in herkennen natuurlijk, zij weet over die zaken dingen waar ik helemaal niks van begrijp. (Papa van Faye)”

Als ander vaak voorkomend antwoord gaven papa's aan hun eigen buikgevoel te volgen wat betreft de opvoeding van hun kind(eren). 'We voelen aan wat we moeten doen', 'het gaat vanzelf', 'ik doe dat gewoon omdat ik het graag doe', zijn uitspraken die bevroegde papa's in de mond namen.

4.5 Anders in het leven staan

“Alle sowieso houden uw kinderen een spiegel voor, maar zij houdt soms een grotere spiegel voor.” (Papa van Nienke)

Zowat alle papa's geven aan dat de komst van een kind met een beperking in hun gezin, hen veranderd heeft in hoe zij in het leven staan. De genoemde veranderingen zijn één voor één in positieve richting.

“Vroeger was den hof altijd afgelekt, nu is dat niet meer zo, ik vind dat ook niet meer belangrijk.” (Papa van Jens)

“Die verrijking sowieso, dat bewustzijn en dat oprecht kunnen appreciëren van zeer eenvoudige dingen. Dat klinkt zeer melig soms maar het is echt wel zo.” (Papa van Bas)

“Maar dat, zowel het gezin als wij, meer oog hebben voor kinderen met een beperking buitenshuis, bij anderen.” (Papa van Alexander)

“Vroeger was ik een beetje ja... meer een doemdenker zo. Allee ik ga niet zeggen dat ik depressief was éh. Maar ik ging altijd meer van het slechte uitgaan en sinds we Lenn hebben, ga ik meer van het goeie uit. Ik sta positiever in het leven. Eigenlijk is dat wel iets dat hij positief meegebracht heeft. En met gelijk wat, dat ik meer... Ik heb meer zelfvertrouwen en allemaal gekregen door hem.” (Papa van Lenn)

5. In strijd met de maatschappij

Uit de interviews blijkt dat heel wat vaders tot op vandaag botsen op barrières in onze samenleving. Deze barrières bevinden zich zowel op micro-, meso-, exo- als macroniveau. Voorgenoemde niveaus komen telkens terug in volgende subthema's: beeldvorming, drempels en inclusief onderwijs.

5.1 Beeldvorming

Wanneer gezinnen op stap gaan, ervaren de meeste deelnemende vaders dat de omgeving op een bepaalde manier naar hen kijkt. Een factor die volgens een aantal vaders meespeelt, is de al dan niet zichtbaarheid van de beperking. Verder komt in sommige interviews de evolutie van beeldvorming doorheen de tijd aan bod. Een ander vaak terugkerend thema is de onwetendheid die papa's in de samenleving opmerken.

5.1.1 Blikken

“Dat is iets wat ik altijd gezegd heb, niet opsluiten, er mee buitenkomen, hem leren... Als wij naar het zwembad gaan, gaat Jens veel nagekeken worden of ik ook. En dat is soms lastig, maar ik kijk daar niet achter.” (Papa van Jens)

Papa's die het onderwerp 'blikken van anderen' aansneden, ervaren de manier waarop mensen kijken als negatief. Velen maken het onderscheid tussen 'even kijken' en 'nastaren.' Een papa beschrijft dit onderscheid als volgt:

“Je kan eens kijken, akkoord, iedereen, als je passeert met een rolstoel, de mens die zegt dat hij niet kijkt, die liegt. Maar zo nagapen en dan zien dat ze aan het vertellen zijn erover daar kan ik niet tegen.” (Papa van Tobias)

Hoewel dergelijke manier van kijken als negatief wordt gepercipieerd, geven vaders aan zich hier meestal weinig van aan te trekken. Een aantal onder hen merken hierin een persoonlijke evolutie op, in die zin dat het hen minder raakt. Daarnaast verwijzen enkele papa's naar hoe hun partner hier mee omgaat in vergelijking met zichzelf.

“Ik moet zelfs zeggen dat ik heel in het begin, toen ze nog klein was, soms kwaad en gefrustreerd was ja. Dat ik echt op het punt stond, en dat ligt normaal niet in mijn karakter, om mensen er echt op aan te spreken (...). En dan had ik soms van... Als ze staarden, van Nele haar handje te pakken en te zwaaien. Ik zwaaide dan ook. Van, ik ga me hier niet kwaad maken, ik ga er niet in vervallen. Ik probeer het met de glimlach op te nemen, hoewel er toch ergens een brok in je keel zit he. Nu moet ik wel zeggen, nu is dat weg. Dat gaat weg. Nu is het van foert.” (Papa van Nele)

Een terugkerende factor bij een aantal vaders is de link die ze leggen tussen dergelijke blikken en de zichtbaarheid van de beperking. Waar het bij een zichtbare beperking eerder het kind is dat wordt nagestaard, voelen papa's van kinderen waarbij de beperking minder zichtbaar is, de blikken voornamelijk hun richting uitkomen.

“Hij ziet er ook niet gehandicapt uit. Dat is een voordeel en ook een nadeel. Je ziet er niets aan. De mensen kijken, je ziet ze kijken... en 'zie je die, die heeft zijn kind niet onder controle'. Dat zijn wel gênante momenten.” (Papa van Lukas)

5.1.2 Nu bij vroeger

De meningen wat betreft de evolutie van de beeldvorming omtrent kinderen met een beperking zijn verdeeld. Zo merken een aantal papa's een positieve evolutie op: mensen zijn minder bang of vies van een kind met een beperking, er is meer aandacht voor inclusie/inclusief

onderwijs en via tv-programma's zoals 'Down the road'¹⁰ is er meer belangstelling voor het gegeven beperking.

“Maar gelijk in de winkel. Sanne is ook een vree sociale, ze loopt in de winkel en ze gaat naar een man of vrouw gaan en eens knuffelen en, ge merkt, vroeger zouden ze daar raar op gereageerd hebben en nu zeggen de mensen, het is eentje met Down.”
(Papa van Sanne)

Een aantal vaders stellen vast dat de beeldvorming over een kind met een beperking onveranderd is bij oudere generaties. Dit zowel in de ruimere maatschappij als in de nabije omgeving.

“De oudere mensen zijn daar nog de slechtste in eigenlijk. Van ja... Ze zeggen niet letterlijk van ‘met zulk kind kom je niet buiten’. Maar gewoon dat ze zo tot tien seconden aan een stuk zitten te staren en te doen. Het komt erop neer, jongere gasten en zo mensen van onze leeftijd gaan er al duust keer gemakkelijk mee om dan de oudere (...). Maar die oudere mensen, als er iets niet in hun vaarwater zit, heb ik lik de indruk van het gaat hen niet.” (Papa van Lenn)

5.1.3 Onbekend is onbemind

Wat betreft beeldvorming refereren bepaalde vaders naar onwetendheid als onderliggende verklaring. Deze onwetendheid kan zich op verschillende manieren uiten. Bijvoorbeeld het erop nahouden van een stereotiep beeld, het niet serieus nemen van het kind met de beperking, het opwekken van medelijden of het aanwezig zijn van de taboesfeer die heerst bij het spreken over de beperking.

“Je hebt veel mensen die dan met de cliché afkomen, jamaja: ‘die kindjes met Downsyndroom zijn lieve, aanhankelijke, fraaie kinders’, dan heb ik er maar één antwoord voor die mensen: ‘tis jammer dat jullie geen hebben.” (Papa van Jasper)

“Dat gaat niet veranderen. Dat zit er ingebakken. Het is... Daarmee dat ik zeg, iedereen da een kleine heeft, zou eens een kind met een beperking in huis moeten hebben. Dat ze weten dat dat geen aliens zijn éh, dat zijn mensen gelijk als...” (Papa van Tobe)

¹⁰ In het programma Down the road gaat Dieter Coppens samen met zes jongvolwassenen met het syndroom van Down een avontuurlijke uitdaging aan: ze maken een roadtrip door zeven landen (één, 2017).

“Dat vind ik echt ongelooflijk, maar dat... Allee hoe vaak dat wij, en dat vind ik wel spijtig, dat zij niet serieus wordt genomen. Dat vind ik wel spijtig.” (Papa van Nienke)

5.1.4 Drempels

In elk interview haalden papa's drempels of moeilijkheden aan die ze, doorheen de opvoeding van hun zoon of dochter met een beperking, ondervinden. Voorbeelden die eerder werden aangehaald in deze analyse, hebben betrekking op het sociaal leven en de vrije tijd, de beeldvorming of de combinatie werk en gezin. Daarnaast ervaart zowat de helft van de vaders moeilijkheden in verband met de bijkomende administratie die bij een kind met een beperking komt kijken.

“Ja inderdaad, we moeten veel regelen, bijvoorbeeld die rolstoel, ze zou eigenlijk een buggy moeten hebben, maar tegen dat dat in orde komt. Maar dat moet da via de mutualiteit. Eerst moet uw kind door het multidisciplinair team worden onderzocht, weeral een keer. Ja zo heel veel administratie en bureaucratie, dat bemoeilijkt het wel ja.” (Papa van Haike)

Ouders van wie hun kind op internaat verblijft doorheen de week, geven aan hier hulp en steun te vinden met betrekking tot de administratie.

Verder zijn er een aantal zaken betreffende zorg- en hulpverlening waarbij vaders drempels ervaren. Zaken die tijdens de interviews aan bod kwamen, zijn onder andere: het vinden van een oppas, de wachtlijsten, het gebrek aan wegwijs gemaakt te worden in het zorglandschap of het gebrek aan continuïteit in de zorg.

“Je hebt het [hulpverlening] nodig, maar het maakt het ook wel lastiger. Want je moet iedere keer je verhaal doen, en iedere keer weer hetzelfde uitleggen zodat ze mee zijn (...). Vooral het wisselen van hulpverleners is eigenlijk een belasting dus. Dat is al van in het begin, GON¹¹, kiné, ergo, logo (...). Er zijn zo enorm veel mensen waarbij je je verhaal moet doen.” (Papa van Jan)

¹¹ GON-begeleiding is extra begeleiding voor een leerling met specifieke onderwijsbehoeften in het regulier onderwijs. Dit wordt geboden door een begeleider uit het buitengewoon onderwijs (VSK, z.d.). Sedert het schooljaar 2017-2018 spreekt men niet langer over GON-begeleiding maar wel over 'ondersteuning uit het ondersteuningsnetwerk' (Klasse, 2017).

“Dat was op het juiste moment de juiste mensen tegenkomen die je verder kunnen helpen. Want eigenlijk... Je zou er als ouder nooit zelf opkomen dat dat en dat bestaat. Het is er maar je weet het niet. Dat is bij zeer veel hulpmiddelen ook zo (...). Je moet gewoon de juiste mensen vinden die het weten en het je kunnen zeggen of je moet het zelf zoeken en vinden. Ik ben ervan overtuigd dat er mensen zijn die minder euhm... begaan of begaafd zijn in het zoeken en die ook dingen mislopen op die manier. Of die er te laat bij komen.” (Papa van Alexander)

5.2 Inclusief onderwijs als doe-het-zelf-zaak

“Inclusie is gewoon, dat is alles. Dat is de kleppen volledig openzetten. Dat gaat over maatschappij, dat gaat over omgaan met elkaar, dat gaat niet alleen over Lisa in die klas krijgen. Dat is gewoon een totale verandering van de maatschappij.” (Papa van Lisa)

Vaders die samen met zoon of dochter (deels) het inclusie-pad bewandel(d)en, zijn het er unaniem over eens dat het traject doorheen het inclusief onderwijs geen evidentie is. Één papa beschrijft het inclusieverhaal als een *doe-het-zelf-zaak*. De moeilijkheden starten veelal bij het zoeken van een school regulier onderwijs.

“De eerste keer dat wij de school binnengingen, hadden wij alle twee een ei in ons broek, zo van zou het mogen... Durven we het vragen? Mag het? Je hebt die ervaring ook niet éh.” (Papa van Fabio)

“Laat ons daar eerlijk in zijn. De scholen staan sowieso al niet te springen om een kind met een beperking binnen te halen (...) Welja het verschil tussen hij mag komen, en hij is welkom... En we moeten hem toelaten... Het is meer van moeten.” (Papa van Wout)

Wanneer uiteindelijk een school gevonden wordt die open staat voor de komst van een kind met een beperking, blijkt het vervolgens een opgave om het kind gedurende zijn/haar volledige schoolloopbaan in het inclusief onderwijs te houden. Factoren die dit traject beïnvloeden zijn onder andere de houding van de leerkrachten en het directieteam, extra ondersteuning die er al dan niet voor handen is en/of het welbevinden van het kind met de beperking.

“Vorig jaar had ze een klastitularis die fantastisch was, die enorm erachter zat en dan ook een pedagogisch coördinator die er echt achter zat. Nu is die pedagogisch coördinator weg en is er een andere klasleerkracht die er haar helemaal niets meer

van aantrekt. We hebben zo het gevoel... alle we gaan nu op die vergadering het een en ander moeten uitpraten denk ik.” (Papa van Haïke)

“Ze heeft eerst in een andere school gezeten maar dat ging daar niet echt. Zij bleven haar in de eerste kleuterklas houden, of in de peuterklas. Ze was 5 jaar en ze zat nog in de peuterklas want ze kon bepaalde dingen niet.” (Papa van Nienke)

“De laatste maanden in het normaal onderwijs was de hel voor ons en voor haar in eerste instantie. Dat ging niet, ze wilde uit haar bed niet komen. Ze was het echt al moe. Dat is eigenlijk zot he, voor een kindje van 7 jaar. Elke dag zeggen dat ze geen zin heeft. Als ouder kan je dat een paar keer verdragen maar toch zeg je op den duur van, dit kan hier niet meer he. Het is teken dat er iets aan de hand is.” (Papa van Femke)

Ondanks het parcours bij velen niet zonder slag of stoot verliep, zijn vele papa's nog steeds overtuigd van de keuze om hun kind te laten starten in het inclusief onderwijs. 'Andere kinderen komen in aanraking met het gegeven 'beperking', 'het kind met de beperking leert meer in het regulier onderwijs' en 'ik vind het belangrijk dat mijn kind gekend is in de buurt', zijn allen beweegredenen die papa's aanhalen om voor inclusief onderwijs te kiezen.

“Maar dus stel nu dat je Geïke hebt, een kind met Downsyndroom. Zet haar bij allemaal Vlamingen, wat gaat ze leren: Vlaams. Zet ze bij allemaal Chinezen, wat gaat ze leren: Chinees. Zet ze bij allemaal kinderen die niet kunnen praten, wat gaat ze doen met de tijd? Nie klappen. En in het bijzonder onderwijs, er zitten er daar veel bij elkaar die niet spreken, niet schrijven. Ze gaat dat niet leren dan he.” (Papa van Geïke)

Ongeveer de helft van de bevroagde papa's heeft momenteel een zoon of dochter die schoolloopt in het buitengewoon onderwijs. Het merendeel van deze kinderen startten in het inclusief kleuteronderwijs, maar maakte doorheen hun schoolloopbaan de overstap. Deze papa's hebben over het algemeen, bijna uitsluitend, lovende woorden omtrent deze vorm van onderwijs.

“Vanaf dat zij daar op school zat, is dat eigenlijk allemaal een beetje op zijn plooi gekomen. Ja ze kreeg daar dan ook al haar therapie: haar kiné, haar logo, haar ergo krijgt ze allemaal op school. Dus ze moet daar niet meer uitgehaald worden en je ziet dat ook, dat kind is rustig, ze is content. Ze gaat graag naar school. Een keer als je op dat juiste spoor zit, dan komt dat eigenlijk allemaal wel goed.” (Papa van Ava)

“En nu op haar nieuwe school, in het begin was het wat wennen, maar nu is het met de lach wi. Voor ons is dat ook veel toffer. Plus ook, je komt binnen en als papa of als mama, de juf komt naar je en is direct heel positief. Je ziet haar nu ook eens uitblinken in iets. Maar ze gaat echt met een lach naar school nu. Voor ons is dat een verademing he. Ik ga nu echt wel op mijn gemak naar mijn werk. Das raar eh. En oké, het is buitengewoon onderwijs maar dat is maar een woord, buitengewoon.” (Papa van Femke)

Welke keuze ouders ook maken, inclusief of buitengewoon onderwijs, de voornaamste drijfveer blijkt het welzijn van zoon of dochter te zijn.

“Wij hebben het, wij hadden de visie, maar Bram heeft het heel mooi ingevuld. Hij is de jongen die het mogelijk gemaakt heeft voor inclusie. Als ouder kan je nog zoveel willen, maar het kind kleurt het in.” (Papa van Bram)

HOOFDSTUK V: DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In hoofdstuk 4 gaven we de onderzoekresultaten zo objectief mogelijk weer. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens stil gestaan bij de bespreking van de resultaten, de relevantie van dit onderzoek voor de praktijk, de limitaties van deze masterproef en suggesties voor vervolgonderzoek. We sluiten af met een conclusie.

1. Bespreking resultaten

Doorheen ons onderzoeksproces rezen een aantal bedenkingen op. Daarnaast werden verbanden duidelijk tussen de verkregen antwoorden en eerder bestudeerde theorie. Deze theorie wordt deels besproken in hoofdstuk 2. Aanvullend maken we in dit hoofdstuk de koppeling met theorie die doorheen de opleiding 'Orthopedagogiek' aan bod komt.

Alvorens over te gaan tot de eigenlijke discussie omtrent de beleving van het vaderschap, worden een aantal kritische noten aangehaald en de gebruikte (orthopedagogische) concepten toegelicht.

1.1 Inleiding

Bij de analyse van de onderzoekresultaten lieten we ons leiden door de achterliggende gedachte dat elke deelnemende vader, met uitbreiding elke vader van een kind met een beperking, zich kan herkennen in de weergave van de resultaten. Gezien de grootte en diversiteit van de steekproef/populatie¹², is dit een eerder ambitieuze doelstelling. Om aan deze doelstelling tegemoet te komen, werden doorheen hoofdstuk 4 zoveel mogelijk perspectieven belicht. Bij het gebruik van quotes werd echter veelal gekozen voor citaten die de vaakst voorkomende antwoorden illustreren.

Zoals in de methodologie werd aangehaald, vertrekt kwalitatief onderzoek vanuit de idee dat je als interviewer aandachtig dient te zijn voor je eigen sturende rol (Howitt, 2010). Gezien de gekozen manier van dataverzameling, namelijk semigestructureerde interviews, werden bepaalde topics standaard bevroegd. Mogelijks hebben we op deze manier antwoorden uitgelokt over thema's waar papa's niet spontaan aan zouden denken. Anderzijds zijn er zo wellicht een aantal onderwerpen niet aangesneden. Met de afsluitende vraag: "Zijn er nog

¹² Statistische begrippen: "De gehele groep objecten of personen waarover informatie wordt gewenst, wordt de populatie genoemd. Individuele leden van de populatie worden elementen genoemd. Een steekproef is een gedeelte van de populatie dat feitelijk wordt onderzocht om informatie te vergaren." (Marchant, 2012, p.16).

zaken die je graag wil meegeven of nog extra wil benadrukken?”, gaven we papa’s de mogelijkheid om alsnog een onderwerp aan te kaarten.

De focus in de interpretatieve fenomenologische analyse ligt op de persoonlijke perceptie van de participanten, eerder dan het achterhalen van de objectieve realiteit (Smith & Osborn, 2007). Vanuit dit opzicht beschouwen we de antwoorden van de vaders als waar. Hun waarheid is voor ons dé waarheid. De analyse en de bespreking van de resultaten dient bijgevolg met de nodige voorzichtigheid gelezen te worden.

1.2 Verklaring gebruikte concepten

Doorheen de analyse gebruikten we verschillende orthopedagogische vaktermen. De betekenis van dergelijke concepten is niet steeds eenduidig te interpreteren. In wat volgt lichten we toe hoe wij in deze masterproef invulling geven aan een aantal vaktermen

Coping

Een Nederlandse term voor het Engelse begrip ‘coping’ is er niet. Het kan echter wel omschreven worden als ‘hantering’ of ‘omgaan met problemen’ (Bouckenhove, 2011). Lazarus (1993) spreekt over ‘coping als een proces’ dat start bij een situatie die emotioneel negatief beoordeeld wordt. Vervolgens wordt op zoek gegaan naar manieren of strategieën om met deze situatie om te gaan. De copingstrategieën die een persoon hanteert, veranderen doorheen de tijd en naargelang de context. Wanneer wij spreken over ‘coping’ verwijzen we naar die manier waarop vaders omgaan met een bepaalde situatie of gebeurtenis. Dergelijke strategieën zijn bij elke papa anders en zijn continu in beweging.

Rollen

Wanneer we het over rollen van het vaderschap hebben, verwijzen we naar de sociologische betekenis van het woord ‘rol’. Een rol is in die betekenis een geheel van verwachtingen die gelden ten opzichte van een bepaald persoon of in een bepaalde positie of situatie (Elchardus, 2007). Wij hebben gepoogd een aantal van dergelijke rollen in te vullen. Daar vaderschap een dermate omvattend iets is, kozen we ervoor een aantal van deze ‘rollen’ die vaders kunnen bekleden, toe te lichten in de analyse.

Brussen

In de literatuur verwijst dit begrip naar ‘een broer of zus van een persoon met een ondersteuningsnood’ (HoGent, z.d.). Waar hier ‘ondersteuningsnood’ verruimd wordt tot een

beperking, een psychiatrische stoornis, een gedragsprobleem, enzovoort, verenigen wij de term tot louter broer of zus zijn van een kind met een beperking.

Ervaringsdeskundigheid

Van Haaster, Wilken, Karbouniaris en Hidajattoellah (2013) definiëren een 'ervaringsdeskundige' als: 'Een persoon met eigenschap van deskundigheid op een bepaald gebied die hij verworven heeft op grond van ervaringen op dat gebied.' Ervaring wordt hier gezien als een doorleefde ervaring van bijvoorbeeld tegenslag, ziekte of beperking. Het betreft een soort kennis die niet door studie of onderwijs is opgedaan. De term ontstond vanuit de geestelijke gezondheidszorg en kom je vandaag de dag vaak tegen in de hulpverlening (phrenos, z.d.). Wanneer wij papa's als ervaringsdeskundig benoemen, wijzen wij op het feit dat ze kennis met zich meedragen vanuit het feit dat zij een ervaring doormaakten. In dit opzicht beschikken zij over een insidersperspectief dat wij, personen die deze ervaring niet meemaakten, nooit volledig zullen verwerven. Doorheen dit onderzoek poogden we de ervaring van de papa's zo goed mogelijk te capteren.

Beeldvorming

Een individu speelt een actieve rol bij het waarnemen van zijn omgeving. Deze kennis wordt door de mens opgeslagen in denkschema's. Door informatie op een bepaald manier te verwerken (stimuli), ontstaan er beelden van gebeurtenissen of waarnemingen. De waarnemer vormt aldus een mentale representatie van wat hij/zij ziet (Vonk, 2003). Deze representatie blijft aanwezig, ook als de stimuli niet langer aanwezig zijn. Dergelijke gevormde beelden bevatten zowel feitelijke, als gevoelsmatige informatie (Vonk, 2003). Wanneer we het in deze masterproef over beeldvorming hebben, willen we peilen naar hoe papa's zelf ervaren dat er naar hen/hun kind gekeken wordt vanuit de maatschappij.

Continuïteit

Continuïteit wordt ingevuld als het naadloos aansluiten van zorg op elkaar en als coördinatie tussen hulpverleners. Men spreekt dus van continuïteit wanneer de hulpverlening erin slaagt een vlot zorgcontinuüm op te bouwen (Naert, Stevens, Roose, Vanderplasschen, 2017). Wanneer onderzoek zich specifiek richt naar het perspectief van de betrokkene, zoals in deze masterproef het geval is, spreekt men van de 'ervaren of beleefde' continuïteit (experienced continuity) (Freeman et al., 2007).

1.3 Beleving vaderschap

In dit onderzoek komen 35 verschillende en unieke verhalen aan bod van papa's van een kind met een beperking. Het is echter niet de bedoeling om een vergelijkende studie uit te voeren. Zo gingen we voorbij aan het mogelijk verschil tussen vaders en moeders alsook het onderscheid tussen de verschillende beperkingen. Het doel van deze masterproef is het weergeven van de ervaring van het vaderschap bij een kind met een beperking. Hierbij is het niet onze intentie om te vergelijken met het vader-zijn van een kind zonder beperking. Desalniettemin zijn er heel wat papa's die deze vergelijking spontaan maakten, wat echter niet impliceert dat er grote verschillen zijn. Studies die wel trachten een vergelijking te maken tussen moeders of vaders van kinderen met en zonder een beperking komen overigens niet tot een consensus (Boyratz, G., Sayger T., 2011).

De resultaten van dit onderzoek zijn gelijkaardig aan eerder onderzoek van onder meer Berkelaar (2017) en Van Den Broucke (2005) binnen Disability Studies. Hoewel het gebruik van een semigestructureerd interview bepaalde topics standaard aankaart, blijkt dus de invulling hiervan overeen te stemmen met eerder onderzoek. Van Den Broucke (2005) herkent in haar eigen onderzoek treffende gelijkenissen met de verhalen uit een boek van Meyer, *'Uncommon fathers'* (1995). Deze auteur verzamelde negentien verhalen over papa's van een kind met een beperking. Thema's die in beide onderzoeken, alsook in deze masterproef, naar voor komen, zijn onder meer het belang van steun vinden bij je partner, de aandacht voor de brussen, de persoonlijke transformatie en/of de strijd om gehoord te worden. In de literatuurstudie refereerden we reeds naar de meta-analyse van Davys, Michell & Martin (2016). We verwachtten dat gelijkaardige thema's aan bod zouden komen. De analyse van onze resultaten bevestigt deze hypothese.

Doorheen het onderzoeksproces viel op dat elke vader tevreden is met de huidige gezinssituatie en de gemaakte keuzes voor zoon of dochter met een beperking. Een voorbeeld hiervan is de keuze voor een welbepaalde onderwijsvorm. Hoewel de vaders hier en daar gebreken aanhaalden, staan ze nog steeds achter hun beslissing voor buitengewoon of inclusief onderwijs. Mogelijks kan eenzelfde redenering, zoals Vandenbroeck in zijn hoorcolleges omtrent voorschoolse kinderopvang (persoonlijke communicatie, 20 februari 2015) opbouwt, gevolgd worden. Hij stelt namelijk dat ouders onmogelijk niet tevreden kunnen zijn over de keuze die ze maakten, in dit geval de keuze voor een vorm van kinderopvang. Niet tevreden zijn over een genomen beslissing, zou immers impliceren dat je niet het beste

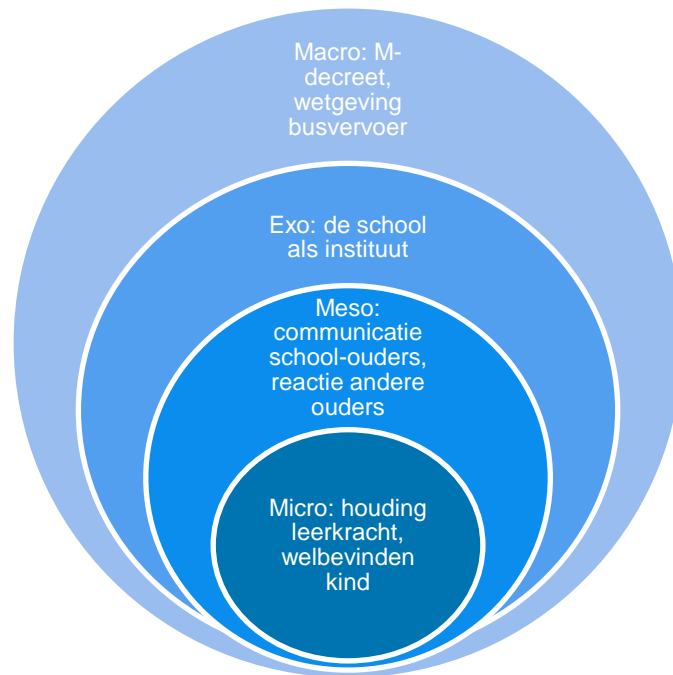
kiest voor je kind. Dit zou een mogelijke verklaring kunnen bieden waarom elke vader al bij al tevreden is met de genomen keuzes die ze maakten als ouder.

Bij de bevroegde vaders blijkt dat heel wat onder hen vervallen in een wij-zij denken. Dit kwam het meest naar voor bij het maken van de vergelijking met, in hun ogen, ernstigere beperkingen. Deze vergelijking leidt vaak tot het relativeren van de eigen situatie: “het kan altijd slechter”. Gelijkaardige gedachtegang vinden we terug bij theorieën omtrent groeps- en zelfperceptie. Zoals Brysbaert (2013, p. 767) in het handboek Psychologie schrijft:

“We hebben al gezien dat we de neiging vertonen om onze eigen groep als beter te zien dan andere groepen (ingroepfavoritisme), omdat dit ons een goed gevoel geeft. Zou het kunnen dat we ook een vertekening hebben in ons zelfconcept, zodat we een beter gevoel over onszelf hebben? Zou het kunnen dat we aan zelfvermeerdering doen, een beter beeld van onszelf creëren dan gegrond is, om onze zelfwaardering hoog te houden en ons te beschermen tegen negatieve feedback.”

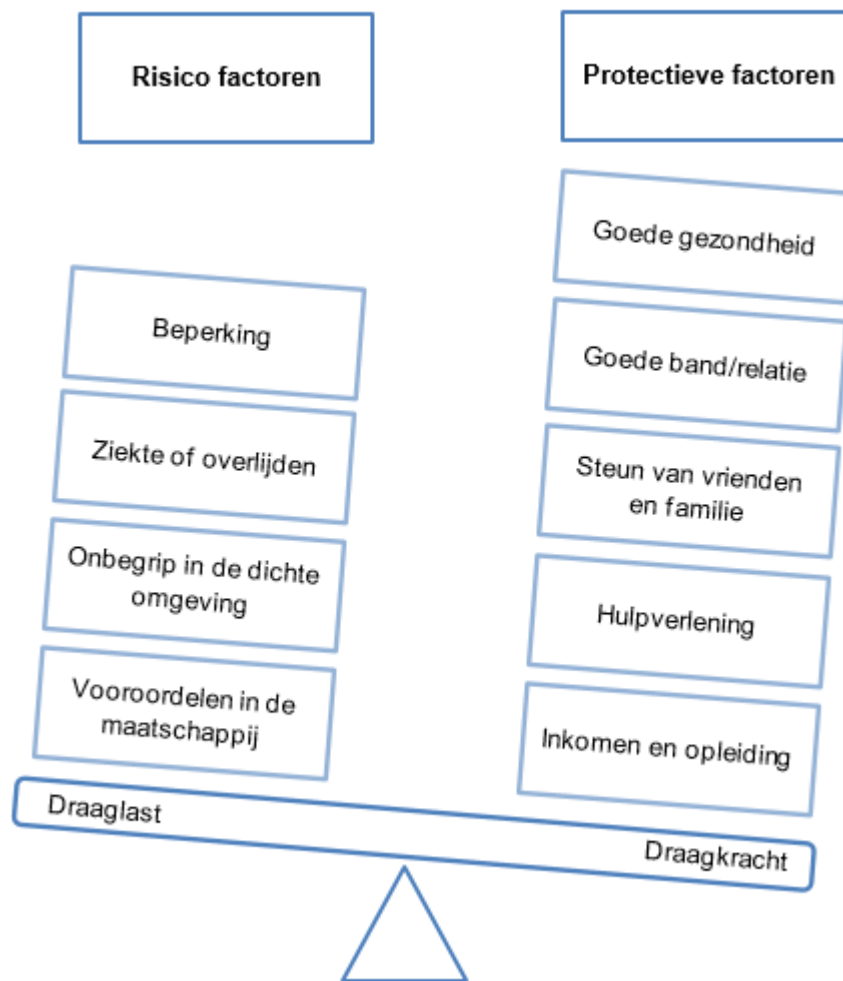
Voorgaande theorieën kunnen een mogelijke een verklaring bieden voor dergelijk wij-zij denken.

Wanneer we peilen naar de beleving van het vaderschap, valt op dat dit steeds in relatie staat met de ruimere omgeving. Dit wordt bevestigd door Van der Horst et al. (2016). Er is geen indicatie om aan te nemen dat dit in gezinnen met een kind met een beperking niet het geval zou zijn. Bronfenbrenner (1979) beschrijft in zijn sociaal-ecologisch model verschillende systemen die deel uitmaken van de omgeving van een individu (Reitsma, 2012). In de analyse werd reeds verwezen naar het micro-, meso-, exo- en macroniveau. De verhalen van de papa's omtrent een bepaald thema, kunnen veelal in dit ecologisch model geplaatst worden. Dit illustreren we aan de hand van beïnvloedende factoren doorheen de schoolloopbaan.

Figuur 2: Schoolloopbaan in een sociaal-ecologisch model geplaatst (eigen opmaak)

Bij de aanvang van dit onderzoek werd verondersteld dat de komst van een kind met een beperking in een gezin een mogelijke risicofactor is om de balans tussen draaglast en draagkracht uit evenwicht te brengen. Uit onze resultaten blijkt dat dergelijk onevenwicht niet veel voorkwam. De beperking brengt inderdaad een aantal risicofactoren met zich mee die de balans kunnen verstoren. Deze risicofactoren kunnen we situeren op de verschillende niveaus van het sociaal-ecologisch model. De bevraagde papa's konden echter allen beschermende factoren opnoemen die hen hielpen de harmonie te bewaren. Bakker en Bakker (1998) gebruiken dergelijk balansmodel om de risico's op een verstoorde opvoedingssituatie in kaart te brengen. Wij focussen ons bij dit onderzoek uitsluitend op de beleving van de papa's omtrent hun draaglast en draagkracht en willen geen uitspraak doen over een al dan niet verstoorde opvoedingssituatie.

Figuur 3: Illustratie van het balansmodel (eigen opmaak)

Bovenstaande figuur (figuur 3) geeft een mogelijke weerspiegeling van factoren die de draagkracht en draaglast kunnen beïnvloeden. In dit voorbeeld helt de weegschaal over naar de kant van de draagkracht. De balans kan echter ook omkantelen naar de andere richting. Zo ervaren twee bevraagde papa's een onevenwicht tussen helpende factoren en factoren die hun vaderschap bemoeilijken. Bij de ene papa betreft het een gemis aan typische vader-kind momenten, waarbij hij voetballen als voorbeeld aanhaalde. De andere papa wijst op een samenhang van verschillende factoren die ertoe bijdroegen dat hij in een depressie *afgleed*.

In figuur 2 (Schoolloopbaan in een sociaal-ecologisch model geplaatst) wordt reeds het M-decreet¹³ aangekaart, gezien heel wat vaders hier een uitgesproken mening over hebben. Ondanks dat bevindingen omtrent dit decreet voorbijgaan aan onze onderzoeksvragen, merkten we dat dit onderwerp een gevoelige snaar raakte bij veel vaders.

Hoewel ongeveer de helft van de deelnemende vaders een zoon of dochter heeft in het inclusief onderwijs, uiten ze toch enkele bedenkingen bij dit decreet. Het Steunpunt 'Ouders Voor Inclusie' beaamt dit en beschrijft in een onderzoeksrapport zeven drempels en barrières die ouders doorheen het inclusietraject ervaren (Steunpunt Ouders Voor Inclusie, 2016). Vaders zijn op zich wel tevreden met de achterliggende idee, namelijk: elk kind heeft recht op het schoollopen in het regulier onderwijs. De bedenkingen die ze verwoorden, situeren zich eerder op de vertaling van het M-decreet naar de praktijk. Deze resultaten zijn gelijklopend met de nota van het kinderrechtencommissariaat van 2016.

In het subthema 'gezinsdynamieken' kaartten we het spontaan wisselen tussen de ik-vorm en de wij-vorm al aan. Binnen de discours analyse ziet men taal als een interactie met de samenleving. Via taal geven vaders hun representatie van de realiteit (Howitt, 2010). Het afwisselend laten samengaan van beide perspectieven, wijst op het feit dat opvoeden geen individuele opdracht is. Hoewel onze data zich hiertoe leende, gingen we er omwille van tijds- en plaatsgebrek in deze masterproef niet dieper op in.

In de literatuurstudie kwam reeds aan bod aan welke veranderingen het vaderschap doorheen de tijd onderhevig is. Verder werd het gegeven 'de nieuwe vader' besproken en meteen genuanceerd. Baker & Bosoni (2015) stellen dat 'betrokken vaderschap' niet haaks hoeft te staan op de vader als kostwinner, een hypothese die door ons onderzoek bevestigd wordt. Uit onze kwantitatieve gegevens blijkt dat, op één vader na, alle papa's evenveel of meer betaalde arbeid verrichten in vergelijking met hun partner. Uit de kwalitatieve gegevens blijkt echter dat dit niet hoeft te betekenen dat ze minder betrokken zijn bij de opvoeding. Toonaangevend hierbij is de mate waarin de papa's hun emoties durven te uiten doorheen het interview. Dit komt ook aan bod in het onderzoek van Dermott & Miller (2015). Het feit dat de ene papa met een tijdsintensieve job, de andere niet is, wordt bevestigd door onze resultaten. Dit komt ook overeen met onderzoek van McGill (2014) bij vaders van kinderen die een normale

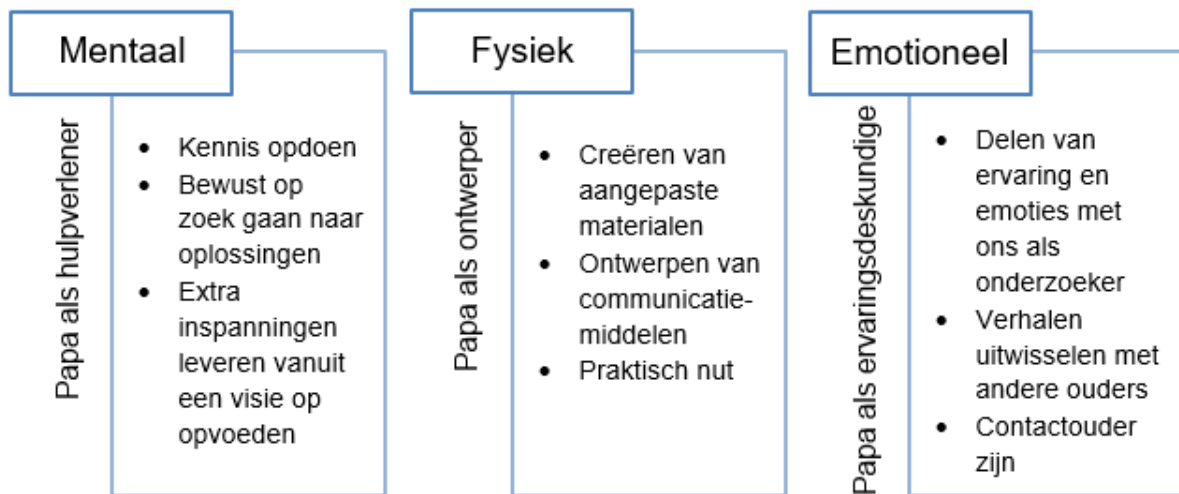
¹³ In 2014 werd het M-decreet gestemd in het Vlaams parlement. De letter 'M' staat voor maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Met de komst van dit M-decreet werd op beleidsniveau een eerste stap richting inclusief onderwijs gezet (Gheysen, 2016).

ontwikkeling volgen. Zij stelt dat er geen significant verband is tussen de arbeidssituatie van de vader en de tijd die hij doorbrengt met de kinderen.

Om te komen tot de verschillende rollen in onze analyse van de resultaten, gingen we inductief te werk. Daar we in de literatuur geen bronnen vonden omtrent de verschillende rollen die vaders van kinderen met een beperking kunnen opnemen, creëerden we zelf kenmerken van het vaderschap. De vaders werden niet betrokken bij het zoeken naar gepaste terminologie. We kozen voor 'soorten' vaderschap die vanuit onze perceptie vaak naar voor kwamen in de interviews. Zoals Lamb (1995; in Tavecchio & Bos, 2011) en Humbert, Ladge & Harrington (2014) stellen, bevestigt ook ons onderzoek dat vaders meerdere rollen op zich kunnen nemen.

Human Dynamics is een persoonlijkheidstheorie die fundamentele structuren onderscheidt die aan de basis liggen van de verschillen in het functioneren van mensen. Segal & Horne (2008) beschrijven mensen als complete systemen die ze vervolgens opdelen in drie ordenende principes. Bijgevolg gaan ze ervan uit dat handelen gestuurd wordt vanuit de interactie tussen het fysieke, emotionele en mentale. De verschillende rollen die we in de analyse construeerden, kunnen in meerdere of minder mate gelinkt worden aan deze ordenende principes. Zo plaatsen wij '(be)zorg(en)d vaderschap' voornamelijk onder het emotionele principe. Papa's nemen deze rol op vanuit een gevoel van verbondenheid en vanuit de relatie met zoon of dochter. Het mentale principe zien we hoofdzakelijk terugkomen in het 'strijdvaardig vaderschap'. Het opkomen voor hun kind komt voort uit een bepaalde visie en manier van denken. Ten slotte past 'betrokken vaderschap' bij het fysieke principe. Illusterend hierbij zijn de vader-kind momenten en het realiseren van meer tijd voor het gezin.

Aan de hand van onderstaande figuur (figuur 4) geven we een concrete toepassing van het Human Dynamics model.

Figuur 4: Toepassing Human Dynamics model (eigen ontwerp)

“Welk beeld je hebt van mensen met een handicap, beïnvloedt je houding en gedrag tegenover hen. Voor een groot deel zijn het de media die dat beeld vormen, bevestigen of veranderen” staat te lezen op de website van GRIP (z.d). Recente kijkcijferkanonnen zoals ‘Tytgat Chocolat’ en ‘Down the road’ zetten personen met een beperking in de spotlights. Het mag dan ook niet verbazen dat dergelijke programma’s veelvuldig besproken worden. Een aantal papa’s die een kind hebben met het syndroom van Down werden hierop aangesproken en vonden dit ook wel een positieve evolutie wat betreft beeldvorming. Ze maken daarentegen wel, terecht, de opmerking dat het gecreëerde beeld in de media niet steeds beantwoordt aan de realiteit. Dergelijke bedenkingen werden ook aangehaald in een opiniestuk van Goethals & Vertoont (2018).

Het feit dat vaders unaniem aangeven dat het kind met de beperking hen op een positieve manier veranderd heeft, is één van de meest opmerkelijke bevindingen van dit onderzoek. Deze bevinding vonden we nadien echter wel terug in eerder onderzoek van onder andere Isarin (2001) en Pakenham, Sofronoff & Samios (2004). Isarin stelt bijvoorbeeld dat het ouder zijn van een kind met een beperking impact heeft op het leven, zichzelf, op anderen en het kind. Zij maakt hierbij de onderverdeling tussen transformatie op persoonlijk en relationeel vlak en op vlak van levensperspectief.

2. Relevantie voor de praktijk

Zoals in de probleemstelling en literatuurstudie reeds aangehaald werd, blijkt de stem van de vader vaak onderbelicht te zijn. Één van de voornaamste doelstellingen van dit onderzoek was dan ook papa's zelf aan het woord te laten. Illusterend hierbij is de relatief beknopte literatuurstudie ten voordele van een uitgebreide analyse met een rijk aantal quotes.

Tekenend voor de relevantie van ons onderzoek, zijn de vele lovende (zowel on the record als off the record) reacties op ons onderzoek.

“Tis daarmee, toen ik zag, mannen, jullie zijn op zoek naar papa's, dat ik gereageerd heb ik omdat ik zoiets heb van 'ik vind dat belangrijk'. Ik vind dat een heel mooi en goed initiatief. Ik zou het spijtig vinden moest ik daar niet aan meewerken. Dan heb ik zoiets van 'dan moet je niet in je zetel blijven zitten, zeg dan maar eens wat je te zeggen hebt'. En dat is niet dat je negatieve dingen te zeggen hebt, maar om te tonen van... dan zeg ik: 'mannen, je hebt ook een verantwoordelijkheid.’” (Papa van Sanne)

3. Limitaties onderzoek

Zoals bij elk onderzoek het geval is, zijn ook hier beperkingen die we dienen te vermelden. Ten eerste werd onze oproep veelvuldig verspreid onder de leden van Downsyndroom Vlaanderen en Ouders voor Inclusie. Daarnaast is één van de onderzoekers leidster in Akabe Funk Waregem, een scouts voor kinderen en jongeren met een beperking. Dit had als gevolg dat voorgenoemde organisaties sterk vertegenwoordigd zijn in onze steekproef.

Een tweede bedenking die we ons kunnen stellen, is dat de meerderheid van de participanten zelf reageerde op onze oproep. De overige papa's stemden in om deel te nemen nadat we hen expliciet vroegen of ze hun ervaringen met ons wilden delen. Mogelijk bereikten we op die manier voornamelijk papa's die zich aangesproken voelen door het onderwerp. De bekomen resultaten moeten bijgevolg in dit licht geïnterpreteerd worden.

Als derde bedenking willen we nogmaals wijzen op het feit dat dit onderzoek peilt naar de beleving van het vaderschap bij kinderen met een beperking. Aldus was een kwalitatieve onderzoeksmethode het meest geschikt om de verhalen van de papa's te verzamelen. We trachtten de narratieven van de bevraagde papa's te capteren, zonder hierbij algemene uitspraken te willen doen.

We zijn er ons van bewust dat bovenstaande bedenkingen ertoe leiden dat de bereikte papa's (steekproef) mogelijk geen representatief beeld geven van de totaal populatie.

Ten slotte wijzen we hier op het interviewereffect dat kan optreden. Dit houdt in dat de onderzoeker bij deze methode (interview) van invloed is op de inhoud en het verloop van het onderzoek (De Lange, Schuman, & Montessori, 2011). Enerzijds worden de resultaten dus medebepaald door hoe de geïnterviewde de interviewer waarneemt. Anderzijds is er mogelijk een verschil op vlak van interviewstijl tussen de onderzoekers, wat opnieuw repercussies kan hebben op de data.

4. Suggesties volgend onderzoek

Op basis van deze masterproef kunnen een aantal suggesties geformuleerd worden naar verder onderzoek toe. In dit onderzoek werden slechts twee restricties opgelegd wat betreft criteria tot deelname. In verder onderzoek kan beslist worden meer criteria te hanteren, dit bijvoorbeeld naar de aard van de beperking, leeftijd van het kind, leeftijd van de vader, woonplaats, etc.

Doorheen de analyse werd aangetoond hoe de complex vaderschap kan zijn. Vervolgstudies kunnen een bepaald thema verder uitdiepen.

Naast het verzamelen van tekstuele data, deelden de (meeste) papa's beeldmateriaal dat illustratief is voor hoe zij willen dat hun dochter/zoon met een beperking gezien wordt. De foto's en video's werden in dit onderzoek louter als gespreksstarter gebruikt. De tijd ontbrak ons hier verder mee aan de slag te gaan. Een aantal papa's gaven de toestemming om dit beeldmateriaal te delen in functie van verder onderzoek.

Enkele papa's gaven te kennen dat ze belangstelling tonen om hun ervaringen te delen met andere papa's. Daarnaast uitten sommigen interesse in de respons van de overige deelnemende papa's. In verder onderzoek kunnen focusgroepen misschien een antwoord bieden op dit verlangen.

Ten slotte verwezen wij reeds naar discours analyse wanneer we het wisselend gebruik van de ik-vorm en de wij-vorm aankaartten. Dit kan opnieuw een mogelijke insteek zijn voor vervolgonderzoek.

5. Conclusie

Het doel van deze masterproef is het geven van een stem aan vaders van kinderen met een beperking. Dankzij 35 bereidwillige papa's hebben we deze doelstelling kunnen verwezenlijken. Doorheen het onderzoek probeerden we een beeld te vormen van hoe papa's het vaderschap beleven wanneer zij een kind met een beperking hebben. Het concept beleving bleek een moeilijk eenduidig te definiëren begrip. Toonaangevend hierbij is de hoeveelheid thema's en subthema's die uit de interviews voortvloeiden. Dit geeft weer hoe complex het denken over vaderschap kan zijn. Doorheen deze masterproef vulden wij het containerbegrip 'beleving' samen met de papa's in.

Naast deze centrale onderzoeksvraag zochten wij een antwoord op een aantal hypothesen.

'Vaders zijn meer betrokken bij de zorg voor hun kind met een aangeboren beperking.'

Aanvankelijk werd verwacht dat het veranderend discours omtrent de 'nieuwe vader' sterk aanwezig zou zijn in de gezinnen van de bevroegde vaders. Na het doorlopen van het onderzoek stellen we vast dat dit niet voor elke papa het geval is. Het spreken in termen van 'carrièremoeders en huisvaders' is aldus een brug te ver. Hoewel een aantal papa's aangeven hun carrière terug te schroeven in functie van hun gezin, zijn er andere die nog steeds het klassieke rolpatroon volgen.

Papa's geven aan eenzelfde vader te zijn voor alle kinderen in het gezin. Doch merken we een aantal elementen op die anders zijn bij het vaderschap van het kind met een beperking. Voorgaande hypothese kan dus niet bevestigd, noch ontkracht worden. Een oorzaak hiervoor zien wij in de persoonlijke invulling die vaders aan hun vaderschap geven. Deze invulling wordt medebepaald door zowel vader-, kind- als omgevingskenmerken.

'De komst van een kind met een beperking houdt mogelijks een risico in voor het evenwicht tussen draagkracht en draaglast in het gezin.'

Deze hypothese wordt enigszins bevestigd daar papa's zelf wijzen op drempels en moeilijkheden die ze ervaren en die de draagkracht kunnen bedreigen. Een nuance hierbij is dat niet enkel de beperking een risicofactor inhoudt, ook omgevingsfactoren spelen een rol. In ons onderzoek stellen we vast dat dit evenwicht in de meerderheid van de gezinnen in balans is. Een element dat hiertoe bijdraagt, is de veerkracht waarover de gezinnen beschikken. Dit

evenwicht is echter geen statisch gegeven. De wisselwerking tussen de aanwezige beschermende factoren en risicofactoren kan de balans opnieuw in beweging brengen.

‘De beleving van het vaderschap is sterk afhankelijk van demografische kenmerken waaronder de aard van de beperking.’

Met deze laatste hypothese wijzen we op het vermoeden dat we 35 totaal verschillende verhalen te horen zouden krijgen. Enerzijds hebben we inderdaad 35 unieke ervaringen verzameld, anderzijds merkten we heel wat raakvlakken tussen papa's op. Bijgevolg kwamen we relatief snel tot thema's die de meeste papa's aanbelangen. In de methodologie wezen we reeds op de diversiteit van de steekproef, waardoor we onze hypothese gedeeltelijk weerleggen. Ons onderzoek is echter in die zin gegroeid dat we het unieke karakter van het vaderschap vooropstelden, eerder dan verbanden te zoeken met demografische kenmerken.

We kunnen besluiten dat de beleving van het vaderschap bij een kind met een beperking een uniek gegeven is. Het kan het best omschreven worden als 'gewoon vaderschap dat toch een tikkeltje anders is'. In de loop van dit onderzoek verzamelden wij heel wat kostbare informatie van en door vaders. Wij hopen dan ook dat dit een opstap mag zijn naar meer onderzoek dat vaders in de kijker plaatst.

BIBLIOGRAFIE

- Auerbach, C.F., & Silverstein, L.B. (2003). *Qualitative data. An introduction to coding and analysis*. New York: New York University Press
- Baker, S., & Bosoni L.M. (2015). The intergenerational transmission of fatherhood: perspectives from the UK and Italy. *Families, Relationships and Societies*, 4(2), 239-251
- Bakker, I., Bakker, C., Van Dijke, A., & Terpstra, L. (1998). *O&O in perspectief*. Utrecht: NIZW
- Berkelaar, M. (2018). *The experiences of fathers on fathering children with disabilities: "a father and his daughter, that's it"* (Stageproject). Geraadpleegd op 22 maart 2018. Amsterdam: VUmc Metamedica, leerstoel disability studies
- Boström, P. K., & Broberg, M. (2014). Openness and avoidance - a longitudinal study of fathers of children with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(9), 810–821. doi: 10.1111/jir.12093
- Bouckenhove, S. (2011). *Coping, sociale steun en welzijn bij ouders van personen die middelen misbruiken* (Masterproef). Geraadpleegd op 14 mei 2018, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/789/088/RUG01-001789088_2012_0001_AC.pdf
- Boyraz, G., & Sayger T. (2011). Psychological Well-Being Among Fathers of Children With and Without Disabilities: The Role of Family Cohesion, Adaptability, and Paternal Self-Efficacy. *American Journal of Men's Health*, 5(4), 286-296. Doi: 10.1177/1557988310372538
- Broekaert, E., De Fever, F., Schoorl P., Van Hove, G., & Wuyts, B. (1997). *Orthopedagogiek en Maatschappij*. Antwerpen-Appeldoorn: Garant.
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P.A., (1998). *The Ecology of developmental processes*. Handbook of Child Psychology. Vol I Theoretical Models of Human Development. New York: Wiley, 993-1028.

- Brybaert, M. (2013). *Psychologie*. Gent: Academia Press
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How Mothers and Fathers Share Childcare: A Cross- National Time-Use Comparison. *American Sociological Review*, 76(6), 834 – 861
- Crombrugge, H. van, & Verstraeten D. (2002). *De zachtmoedige vader. Vaderschap en vaderlijkheid; cultuurhistorische beschouwingen*. In Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, *Vaders in soorten* (pp. 13 - 32). Tielt: Lannoo.
- Dauw, H. (2009). *Vaders van kinderen met autisme* (Masterproef). Geraadpleegd op 13 maart 2018, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/830/RUG01-001392830_2010_0001_AC.pdf
- Davys, D., Mitchell, D., & Martin, R. (2016). Fathers of people with intellectual disability : A review of the literature. *Journal of Intellectual Disabilities*, (1d), 1–22. doi: 10.1177/1744629516650129
- De Belie, E., & Van Hove, G. (2005). *Ouderschap onder druk. Ouders en hun kind met een verstandelijke beperking*. Antwerpen: Garant.
- De Lange, R., Schuman, H., & Montessori, N. M. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen: Garant.
- Dermott, E., & Miller, T. (2015). More than the sum of its parts? Contemporary fatherhood policy, practice and discourse. *Families, Relationships and Societies*, 4(2), 183-195
- De Tandem. (2018). *Homepagina*. Geraadpleegd op 27 april 2018 van www.de-tandem.be
- Disability Studies Gent. (z.d). *Disability Studies in Gent: een eerste kennismaking*. Geraadpleegd op 12 mei 2018, van <http://www.disabilitystudies.ugent.be/index.html>
- Downsyndroom Vlaanderen. (2012). *Uw gratis welkomstpakket*. Geraadpleegd op 30 april 2018, van <http://www.downsyndroom.eu/leven-met-downsyndroom/baby/uw-gratiswelkomstpakket>

- Downsyndroom Vlaanderen. (2012). De vereniging. Geraadpleegd op 14 april 2018, van <http://downsyndroom.eu/de-vereniging>
- Één. (2017). *Down the road: Dieter en zijn reisgenoten verleggen grenzen*. Geraadpleegd op 4 mei 2018 van <https://www.een.be/een/down-the-road>
- Elchardus, M. (2017). *Sociologie: Een inleiding*. Amsterdam: Pearson Education Benelux
- Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid (FOD). (z.d.) *Vaderschapsverlof*. Geraadpleegd op 24 april 2017, van <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=554>
- Freeman, G., Woloshynowych, M., Baker, R., Boulton, M., Guthrie, B., Car, J., ..., & Tarrant, C. (2007). *Continuity of care 2006: What have we learned since 2000 and what are policy imperatives now?* (Report) Geraadpleegd op 14 mei 2018, van http://www.netscc.ac.uk/hsdr/files/project/SDO_FR_08-1609-138_V01.pdf
- Furstenberg, F.F. (1988). Goods Dads – Bad Dads: Two Faces of Faterhood. *The Changing American Family and Public Policy*. 193 – 218
- Gheysen, T. (2016). Het M-decreet: wat verandert er voor het CLB? *Caleidoscoop*, 26(4), 34-40.
- Glesne, C. (2011). *Becoming Qualitative Researchers: An Introduction*. Pearson Education.
- Goethals, T., & Vertoont, S. (2018). *Waarom zien we enkel zeemzoete of heldhaftige beelden van handicap op tv?: Bedenkingen bij 'Down the Road' en andere formats waarin handicap aan bod komt*. Geraadpleegd op 11 mei 2015, van <https://www.demorgen.be/opinie/waarom-zien-we-enkel-zeemzoete-of-heldhaftige-beelden-van-handicap-op-tv-baf1ad61/>
- Goldberg, W. a., Tan, E. T., & Thorsen, K. L. (2009). Trends in academic attention to fathers, 1930-2006. *Fathering*, 7(2), 159–179. doi:10.3149/ftth.0702.159
- Goldberg, W. A., Tan, E. T., & Thorsen, K.L. (2009). Trends in Academic Attention to Fathers. *Fathering*, 7(2), 159 – 179.

GRIP. (z.d.) *Beeldvorming*. Geraadpleegd op 11 mei 2018 van <https://www.gripvzw.be/nl/categorie/26/beeldvorming>

Hogent. (z.d). Brussen. Geraadpleegd op 6 mei 2018, van <http://www.broersenzussen.be/wegwijs/definitie-brus/>

Holstein, J.A., & Gubrium, J.F. (1994). Phenomenology, ethnomethodology and interpretive practice. In Mertens, M. (1998). *Research methods in education and psychology: Integrating diversity with quantitative & qualitative approaches*. University of Michigan: Sage Publications.

Houser, R., & Seligman, M. (1991). A comparison of stress and coping by fathers of adolescents with mental retardation and fathers of adolescents without mental retardation. *Research in Developmental Disabilities*, 12(3), 251–260. doi: 10.1016/0891-4222(91)90011-G

Howitt, D. (2010). Qualitative interviewing. *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*, 271–295. doi.org/10.1111/add.12051

Howitt, D. (2010). *Qualitative Methods in Psychology*. Pearson Education Limited.

Howitt, D. & Cramer, D. (2008). *Introduction to Research Methods in Psychology*. Harlow: Pearson.

Humberd, B., Jamie, L.J., Harrington, B. (2014). The “New” Dad: Navigating Fathering Identity Within Organizational Contexts. *Journal of Business and Psychology*, 30(2), 249-266.

Hunnik R. & Wekken, R. van der. (2004). *Huismannen, parttime vaders en carrière-papa's*. Houten: MOM.

Isarin, J. (2001). *De eigen ander: Moeders, deskundigen en gehandicapte kinderen: filosofie van een ervaring*. Budel: Damon bv.

Jennes, G. (2002). *Vaders in soorten en maten: vooral vaders om van te houden!* In Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, *Vaders in soorten* (pp. 9). Tiel: Lannoo.

- Kind & Gezin. (z.d.). *Ouderschapsverlof*. Geraadpleegd op 9 mei 2015, van <https://www.kindengezin.be/zwangerschap-en-geboorte/verlof/privesector/ouderschapsverlof/>
- Kinderrechtencommissariaat. (2016). *Knelpuntennota M-decreet*. Geraadpleegd op 11 mei 2018, Van https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2015_2016_11_knelpuntennota_m-decreet_31_mei_2016.pdf
- Klasse. (2017). *Extra zorg in de klas: Nieuwe regels schooljaar 2017 – 2018*. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van <https://www.klasse.be/83201/verhoogde-zorg-in-de-klas-nieuwe-regels-schooljaar-2017-2018/>
- Kumar, R. (1996). *Research Methodology. A step-by-step Guide for Beginners*. London: Sage.
- Ladan, A., (1985). *Over vaders en werk. In de betekenis van de vader: Psychoanalytische visies op het vaderschap*. Meppel: Boom.
- Lamb, M.E. (1975). Fathers: forgotten contributors to child development. *Human Development*, 18(4), 245-266. DOI: 10.1159/000271493.
- Lasat, M. (2013). *Wat dansen met je doet. Een kwalitatief onderzoek bij kinderen met een mentale beperking* (Masterproef). Geraadpleegd op 12 maart, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/062/914/RUG01002062914_2013_0001_AC.pdf
- Lazarus, R. (1993). Coping theory and research: past, present and future. *Psychomatic Medicine*, 55(3), 234-247.
- Luchassen, P., & Hartman, T. (2007). *Kwalitatief onderzoek*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Mahoney, G., O'Sullivan, P., & Robinson, C. (1992) 'Family Environments of Children with Disabilities: Diverse But Not So Different', *Topics in Early Childhood and Special Education* 12(3): 386–402.

- Marchant, T. (2012). *Statiek I*. (Cursus Universiteit Gent). Geraadpleegd op 5 mei 2018, van http://studwww.ugent.be/~jbackero/Stat_I.pdf
- Marsiglio, W., Amato, P, Day, R.D., & Lamb, M.E. (2000). Scholarship on Fatherhood in the 1990s and Beyond. *Journal of Marriage and the Family*, 62/november, 1137 – 1191
- McGill, B.S. (2014). Navigating New Norms of Involved Fatherhood: Employment, Fathering Attitudes, and Father Involvement. *Journal of Family Issues*, 35(8), 1089-1106.
- McLaughlin, J., Goodley, D., Clavering, E., & Fisher, P. (2008). Families raising disabled children: Enabling care and social justice. *Springer*, 162-163.
- Mertens, M. (1998). *Research methods in education and psychology: Integrating diversity with quantitative & qualitative approaches*. University of Michigan: Sage Publications.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Moyson, T. (2013). *Gezinnen in beweging (cursus)*. Gent: Hogeschool Gent.
- Nachsen, J., Woodford, L. & Minnes, P. (2003). The Family Stress and Coping Interview for families of individuals with developmental disabilities: a lifespan perspective on family adjustment. *Journal of Intellectual Disabilities Research*, 47, 4/5, 285-290
- Naert, J., Stevens, C., Roose, R., & Vanderplasschen, W. (2017) Continuïteit in het hulpverleningstraject: Interpretatief onderzoek naar de beleving van jongeren in de jeugdhulp. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56 (3/4), 55-70.
- Ouders Voor Inclusie. (2017). *Home*. Geraadpleegd op 16 april 2018, van <http://www.oudersvoorinclusie.be/>
- Pakenham, K., Sofronoff, K., & Samios, C. (2004). Finding meaning in parenting a child with Asperger syndrome: Correlates of sense making and benefit finding. *Research in Developmental Disabilities*, 25, 245-264

Phrenos kenniscentrum. (z.d.). *Ervaringsdeskundigheid*. Geraadpleegd op 4 mei 2018 van <https://www.kenniscentrumphrenos.nl/kennisthemas/ervaringsdeskundigheid/>

Pieper, M. (1993). "*Seit Geburt körperbehindert*". *Behinderung als kontinuierliche lebensgeschichtliche Erfahrung aus der Sicht Betroffener und deren Familien*. Wennheim: Deutscher Studien Verlag.

Plochg & Van Zwieten. (2007). Kwalitatief onderzoek. In *Handboek gezondheidsonderzoek* (58), 77-93. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. doi: 10.1007/s12445-015-0012-x

Reitsma, M., Schipper, A., & Sontag, L. (2012). *Van speciaal naar regulier onderwijs: Kenmerken van succesvolle plaatsing van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het regulier onderwijs*. Den Bosch: KPC Groep.

Ruijsenaars, A.J.J.M., Van den Bergh, P.M., & Van Drenth, J.M.L. (2013). *Orthopedagogiek: Ontwikkelingen, theorieën en modellen*. Antwerpen-Appeldoorn: Garant.

RVA. (2018). *Cijfers*. Geraadpleegd op 14 mei 2018 van, <http://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken/cijfers>

Seagal, S. & Horne D. (2008). *Human Dynamics: Samen leven, samen werken*. Schiedam: Scriptum

Scouts en Gidsen Vlaanderen. (z.d.). *Akabe*. Geraadpleegd op 14 april 2018, van <https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/akabe>

Smith, J.A. & Osborn, M. (2003). *Interpretative phenomenological analysis*. In J.A. Smith, *Qualitative psychology: a practical guide to methods* (pp.53-80). London, UK: Sage. Google Scholar

Smith, J.A., & Osborn, M. (2007). Pain as an assault on the self: An interpretative phenomenological analysis. *Psychology and Health*, 22, 517-534.

S-M-O-G. (z.d.). *Welkom bij S-M-O-G*. Geraadpleegd op 30 april 2018, van www.s-m-o-g.be

- Steunpunt Ouders Voor Inclusie. (2016). *Drempels en Barrières: Samen met ouders op pad. Ervaringen uit de praktijk in het realiseren van inclusief onderwijs*. Geraadpleegd op 11 mei 2018, van <http://www.oudersvoorinclusie.be/wp-content/uploads/2016/12/Rapport-Drempels-en-Barri%C3%A8res.pdf>
- Tavecchio, L. (2015). Positief betrokken vaderschap: Een factor van belang voor een gezonde ontwikkeling. *Kinder- & Jeugdpsychotherapie*. 42(4), 16-33.
- Tavecchio, L., & Van IJzendoorn, R. (1982). Taakverdeling bij ouders van jonge kinderen: Een onderzoek naar man-vrouw verschillen in het hedendaagse gezin. *Bevolking en Gezin*. 1, 19-48.
- Tavecchio, L. & Van IJzendoorn, R. (1984). Niet alle banden binden even vast: De gehechtheidstheorie van John Bowlby. *Psychologie*, 3, 18 – 25.
- Tavecchio, L., & Bos, H. (2011). Inleiding op het themanummer 'Vaderschap, rol van vaders in opvoeding van kinderen en diversiteit in vaderschap'. *Pedagogiek*. 31(1), 3-10.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative Research: Analysis Types and Software*. In Mertens, M. (1998). *Research methods in education and psychology: Integrating diversity with quantitative & qualitative approaches*. University of Michigan: Sage Publications.
- Van Den Broucke, M., (2005). *De kracht van aanwezige vaders... niet langer lost voices: Beleving en perspectief van vaders van een kind met een beperking* (Scriptie). Geraadpleegd op 5 mei 2017, van http://www.ethesis.net/vaders/vaders_inhoud.htm
- Van Haaster, H., Wilken, J. P., Karbouniaris, S., & Hidajattoellah, D. (2013). *Kaderdocument ervaringsdeskundigheid*. Utrecht: Kenniscentrum sociale innovatie Hogeschool Utrecht.
- Vandenbroeck, M. (2016). *Gezinspedagogiek* (Reader Universiteit Gent). Gent: Academia Press.

- Vandenheede, S. (2008). *"Papa, ik heb ADHD!"*: Een belevingsonderzoek bij vaders met een ADHD-kind (Scriptie). Geraadpleegd op 13 maart 2018, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/295/883/RUG01-001295883_2010_0001_AC.pdf
- Van der Horst, F., Lucassen, N., Kok, R., Sentse, M., Jooren, L., & Luijk M. (2016). *Opgroeien in het hedendaagse gezin: Inleiding in de gezinspedagogiek*. Houten: LannooCampus
- Van Dijken, S., & Tavecchio, L. W. C. (1998). De pedagogische betekenis van vaders. *Kind en Adolescent*, 19(1), 68-77.
- Van Hove, G., De Belie, E., & De Waele, I. (2002). Vaders van kinderen met een handicap. In Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, *Vaders in soorten* (pp. 89- 102). Tielt: Lannoo.
- Vlaamse Scholierenkoepel. (z.d.). *Wanneer heb ik recht op GON-begeleiding?* Geraadpleegd op 18 mei 2018, van <https://www.scholierenkoepel.be/artikels/wanneer-heb-ik-recht-op-gon-begeleiding>
- Vonk, R. (2003). *Cognitieve Sociale Psychologie: Psychologie van het dagdagelijks denken en doen*. Utrecht: Lemma.
- Wall, G., & Arnold, S. (2007). How involved is fathering? An Exploration of the Contemporary Culture of Fatherhood. *Gender & society*. 21(4), 508-527
- Yin, Robert, K. (2003). *Case study research: Design and Methods*. London: Sage Publication Inc.

BIJLAGEN

Bijlage 1: overzicht taakverdeling geassocieerde masterproef

De naam van de student die vetgedrukt staat, wijst op het gegeven dat die persoon de leiding nam over een bepaald onderdeel.

Abstract	Jana – Kirby
Dankwoord	Kirby en Jana afzonderlijk
Inleiding	Kirby – Jana (Stukje motivering: elk afzonderlijk)
Situering onderzoek	Probleemstelling: Kirby – Jana Onderzoekscontext Jana – Kirby
Literatuurstudie	Kirby – Jana
Methodologie	Jana – Kirby
Data verzameling	Kirby & Jana - Één interview samen afgenomen Kirby: - Afgenomen interviews: 17 - Getranscribeerde interviews: 13 - Gecodeerde interviews: 20 Jana: - Afgenomen interviews: 12 - Getranscribeerde interviews: 17 - Gecodeerde interviews: 15 Er werden vijf interviews gebruikt die werden afgenomen door studenten 1 ^{ste} master Orthopedagogiek in kader van het vak 'Disability Studies', onder leiding van Geert Van Hove.
Onderzoeksresultaten	Samen geschreven
Discussie en conclusie	Samen geschreven

Bijlage 2: De interviewleidraad

1. Vanwaar de keuze voor dit videofragment?
 - Wat zie je zelf in het videofragment?
 - Kun je iets meer vertellen over wanneer/hoe deze video gemaakt is?
 - *Als je het videofragment zou mogen delen met 1 iemand, met wie zou dat zijn en waarom?*
2. Toont dit videofragment echt wie jouw zoon of dochter is?
 - Geeft het een goede weergave van hoe het leven van je kind er uit ziet?
3. Kun je iets meer vertellen over je zoon/dochter, je familie en wat jullie samen doen
4. Hoe zou je de relatie omschrijven met je zoon/dochter?
 - Heeft de keuze van het videofragment of het praten erover je laten nadenken/reflecteren omtrent deze relatie?
 - *Heeft het kiezen van een videofragment je doen nadenken over de relatie tussen je kind en anderen*
5. Hoe zou jij jezelf omschrijven als papa?
6. Waar haal je je inspiratie, hoe ben je geworden tot de papa die je vandaag bent?
7. Heeft het videofragment/ dit interview je laten nadenken/reflecteren over je ervaringen als vader
 - Hoe zijn je ervaringen als vader, hoe verjaar je het vaderschap?
 - Merk je hierin verschillen met betrekking tot opvoedingsstijl, takenpakket, rollen enzovoort in vergelijking met moeders?
8. Welk effect heeft het feit dat uw kindje een beperking heeft, op je vader-zijn
9. Hoe ervaart u de beeldvorming in de samenleving over papa zijn van een kindje met een beperking?
 - Zijn hier bepaalde obstakels/drempels als papa?
10. Hoe ziet u de toekomst?
 - Zijn er bepaalde werkpunten die het 'makkelijker' kunnen maken als papa van een kindje met een beperking?
11. Zijn er nog andere dingen die je graag wil meegeven, die ik nog niet bevraagd heb rond vader zijn van een kindje met een beperking?

Bijlage 3: Brief in functie van het vinden van participanten

Beste papa,

Wij (Kirby en Jana) zijn twee studenten orthopedagogiek aan de Universiteit Gent. Vol enthousiasme schrijven wij een masterproef over de beleving van het vaderschap van een kind met een beperking tussen de 3 en 21 jaar.

Wanneer men over ouderschap schrijft, zijn het vooral de mama's die aan het woord komen. In ons onderzoek willen we echter jullie, papa's, in de kijker plaatsen. Op die manier willen we deze onderbelichte invalshoek onder de aandacht brengen.

Wij willen daarom graag luisteren naar jouw ervaringen rond het vaderschap van een kind met een beperking. Dit zullen we doen aan de hand van een interview. We vragen jullie hiervoor 2 (of 3) stukjes video te selecteren die jullie graag met ons willen delen. Deze video's kunnen gaan over hoe je wilt dat je kind gezien wordt, over hoe je de relatie met je kind ziet e.d. Hierbij is het niet de bedoeling hoogkwalitatief beeldmateriaal te selecteren. Verder is het ook zeker niet de bedoeling dat het volledige levensverhaal van uw kind in beeld wordt gebracht. Deze video's mogen opgenomen zijn in gelijk welke context (van een speelmoment, een verjaardag, vakantie,...) en gelijk welke situatie. Dit filmpje mag zowel door uzelf als iemand anders gefilmd zijn. Dit beeldmateriaal mag gerust slechts enkele seconden/minuten bedragen en het totale videomateriaal mag maximum 15 minuten in beslag nemen.

Ben je papa van een kind met een beperking tussen de 3 en 21 jaar en heb je interesse om jouw ervaringen met ons te delen? Laat dit dan weten via kirby.rosseel@UGent.be of jana.rigolle@UGent.be

Wij kijken er naar uit om jullie ervaringen te mogen beluisteren!

Kirby en Jana

Bijlage 4: Informed consent

GEÏNFORMEERDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING

Deelname onderzoek naar de beleving van vaderschap bij een kind met een aangeboren beperking, van 3 tot 21 jaar.

Ik,

.....
.....

(Volledige naam in drukletters a.u.b.)

- Begrijp dat dit interview afgenomen wordt in het kader van wetenschappelijk onderzoek voor een masterproef aan de vakgroep Orthopedagogiek.
- Neem uit vrije wil deel aan het interview.
- Weet dat het interview wordt opgenomen en dat deze geluidsfragmenten bij het beëindigen van deze masterproef gewist zullen worden.
- Ben op de hoogte van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dit zonder opgave van reden.
- Ben op de hoogte van het feit dat ik op aanvraag een samenvatting van de onderzoeksbevindingen kan krijgen.

Gelieve aan te kruisen indien akkoord

Algemeen

- Ik geef toestemming om elementen van mijn verhaal niet-geanonimiseerd naar buiten te brengen (voornamen en leeftijden vader en kind)
- Ik geef toestemming om elementen van mijn verhaal geanonimiseerd naar buiten te brengen.

Videofragment

- Ik weet dat ik vrijwillig deze videofragmenten deel met de onderzoekers en deze na het gesprek niet verder gebruikt zullen worden.
- Ik geef toestemming om de videofragmenten te gebruiken in kader van het belevingsonderzoek naar vaderschap bij een kindje met een beperking.
- Ik geef toestemming om de videofragmenten te gebruiken in kader van verder onderzoek aan de Universiteit Gent

- Ik geef toestemming om de videofragmenten te gebruiken in kader van het internationaal wetenschappelijk onderzoek omtrent vaderschap bij kinderen met een beperking

In twee exemplaren opgemaakt te

..... (plaats)

op (datum)

Naam en handtekening deelnemer
Onderzoekers

Naam en handtekening